

Кни
Жизни
Берсер

вмени

издательство
на отечественна
фронт

ХАНС ШИЛТБЕРГЕР — ПЪТЕПИС

ХАНС
ШИЛТБЕРГЕР

ymenisc

*Превод от немски по Нюрнбергския
ръкопис: Мария Киселинчева*

ИНСТИТУТ ЗА БАЛКАНИСТИКА

**ИЗДАТЕЛСТВО НА ОТЧЕЧЕСТВЕНИЯ ФРОНТ
СОФИЯ — 1971 Г.**

Редакция, предговор и бележки:

В е р а М у т а ф ч и е в а

Hans Schiltbergers Reisebuch. Nach der Nürnberger Handschrift herausgegeben von Dr. Valentin Längmantel. Tübingen, 1885.

Пътеписът на Ханс Шилтбергер

Предстои ви познанството с една личност, която ще ви убеди и колко еднакъв, и колко различен е човекът през вековете — твърде много мисли предизвиква познанството с Ханс Шилтбергер.

Както изглежда, той — Шилтбергер — се е родил през 1380 година, преди почти шест столетия. Дори само то е достатъчно, за да ни бъде интересна книгата му — малцина са известните нам автори от онова време. Родил се е в Бавария, като издънка на старо, благородно семейство — феодали, които владеели Шилтберг. На пръв поглед Шилтбергеровци нямат отношение към историята ни, но тъкмо поради участието на шестнайсетгодишния им син в решаващата битка под Никопол през 1396 ние знаем какво именно се е случило под Никопол през 1396. Всеки българин е изучавал тия събития, без да знае, че дължи вестта за тях на въпросния Ханс.

1388 — Видинска България, заедно с Търновската, е поставена във васална зависимост от османците. Из дунавските крепости са разположени османски гарнизони. 1393 — Баязид Светкавицата ликвидира напълно полунезависимостта на Търновската държава с принадлежащите към нея градове, включително Никопол. 1394 — крал Сигизмунд разпраща глашатая „из християнските земи, защото неверниците му причиняваха много вреди в Унгария“. С други думи, кралят на Унгария обявява кръстоносен поход срещу османската напасть в Европа. 1393—1396 — Иван Срацимир ги проживява, притиснат от две страни: между мюсюлмани и католици. Неговата цветуща, но орязана земя, няма бъдеще освен робството — и двата ѝ противника са неизмеримо по-мощни.

От този миг — обявяването на похода — влиза в историята Ханс Шилтбергер; във възраст, която днес се смята непълнолетие, като оръженосец на своя сенйор Линхарт Райхартингер, той се явява на Сигизмундовия призив.

Оказва се, че сговорното християнство цели две години се готви за големия кръстоносен поход против неверниците: Сигизмунд поема към България едва в 1396. Българските ду-

навски крепости, било зависими, било подвластни на Баязид, избиват османските гарнизони и отварят порти пред християнския поход. По същество тези събития би трябвало да бъдат приети за първия наш бунт против поробителя. Баязид, стреснат от хода им, бърза да пресрещне кръстоносците. Среща ги под Никопол, в дунавските тресавища.

Описанието на тази битка у Шилтбергер доста напомня друго едно — на Жофроа де Вилардуен за битката на Калоян против латините под Одрин. Обиграни в чести войни помежду си, западните владетели са търпели на Изток еднообразни поражения: в тресавищата, зашеметени от бързината на лека конница, изненадани от масовото участие на пехота.

За нашата история безусловно най-значима част от пътеписа е тази: описанието на Никополската битка. По-нататъшното изложение на Шилтбергер и не би могло да се отнася за България; с въпросната битка е сложен край на България като държава. Затуй пък баварецът неминуемо ще да е споделил съдбата на множество българи, отведени в османски плен през 1396: една безкрайна одисея до Галиполи, а оттам — и из Азия.

Малката книжка на Шилтбергер съдържа една голяма съдба — нека не забравяме, че авторът ѝ е живял посред Средновековието, когато и зримият, и мисленият свят на човека е крайно ограничен. Но тъкмо злощастieto, което изхвърля Шилтбергер из този ограничен свят в другия, широкия, поражда един неповторим документ: как средновековният рицар — не географ, не пътешественик, не професионал с една дума, а просто редови човек — е виждал широкия свят.

Защото принудителното странствуване на Шилтбергер, онези години, през които той „сам не бил себе си“, ами чуждо притежание, предавано, продавано, подарявано от ръка на ръка, тия години са цели трийсет и една. До родината си Шилтбергер се добира като четирийсет и седем годишен мъж.

Три десетилетия са приблизително цял съзнателен живот. Него Шилтбергер прекарва из земите, за които в отечеството му вървят само смътни и фантастични разкази — из Изтока. Средновековна Западна Европа знае твърде малко или

почти нищо за страните, владетелите, събитията, нравите, бита на човечеството, живущо отвъд Хелеспонт. Отвъд морето започва неизвестността. В най-добър случай — неправдоподобното предание. С тези страни иска да запознае своите съотечественици Ханс Шилтбергер чрез пътеписа си — не случайно малката му книжка е едно от най-ранните печатни съчинения, не случайно изданията ѝ са многочислени още през Средновековието: това е положително знание за загадъчния Изток.

Основателно можем да се зачудим как Шилтбергер е извървял своя дълъг път, проживял е трийсет години невредим из ония предели, където по също време е вряло и кипяло: създавали са се и са загивали държави, воювали са за престола десетки претенденти, размествало се е многохилядно номадско население. Сякаш по чудо баварският рицар преминава през безброй премеждия, за да ни убеди колко живолаво нещо е прежаленият човек.

Прежален е още под Никопол, където Баязид нарежда да бъдат заклани всички пленени кръстоносци. От възето на своя спяхия не дори младият, а малкият Ханс привлича погледа на султановия син, който го измолва от баща си. Следва затворничеството му в една кула в Галиполи, което споделя с още триста себеподобни. Оттам го прехвърлят в Азия и Шилтбергер поема през неизвестността.

Първите шест години за него поминават не зле — като султанов роб баварецът тича или язди пред Баязид, за да разблъсква тълпите, или пък участва мъжки в османските завоевания из Мала Азия. Все по това време господарят му го заема на египетския султан, който го използва при потушаване на някакъв бунт. През Баязидовото управление Шилтбергер прави и първия си опит да избяга от плен — неуспешен опит, след който дава на господаря си честна дума, че не ще повтори. Нанстина не повтаря; Шилтбергер се остава на своята орисия.

Тя скоро го довежда под Анкара, където Баязид дава сражение на Тамерлан (1402) — една от големите битки на Средновековието, библейско стълпотворение на многобройни племена и народи. Впрочем, когато историографията ги изброява, тя пропуска няколкостотин западни рицари на служба — или по-скоро в неволя — при Баязид.

За Шилтбергер Анкара донася втора неволя — при Тамерлан, страшилището на Средна и Мала Азия. Човешката река, която тече подир всепобедния предводител, след Анкара възвива отново на изток. Сега нейното течение следва и баварецът. На Тамерлан той служи до смъртта му — три години. Но дотук — все пак само девет, а до трийсет и една остават двайсет и две. Те преминават за Шилтбергер в непрестанни странствувания, боеве и смяна на господари, понеже след 1405 в Средна Азия, Задкавказието и Поволжието господарите изобщо започват да се сменят с голяма бързина.

Смъртта на големия завоевател е знак за разпадане на държавата му. Шилтбергер преминава в наследство на единия Тамерланов син — Шах-Рох, а после и на другия, Миран-шах. Малко по-късно нашият рицар се оказва притежание на Мираншаховия син — Абу Бекир, който го отпуска на приятеля си Чекра, претендент за властта над Златната орда, която през XV век също се намира в разложение.

С това започва едно от най-пълните с превратности странствувания на Шилтбергер — от Тебриз до Сарай-Бату (близо до Астрахан). Баварецът опознава Велика и Мала Армения, Мала Татария и Великия улус или Златната орда. Страни, за които в родината си не е чувал дума, се превръщат за две десетилетия във фон на неспокойното му, наемническо или пленническо битие. А цялото то е пронизано от един натрапчив стремеж: да се завърнеш.

Чудно е не само как Шилтбергер не оставя кости из Донските степи или Кавказките планини; чудно е и как не изстива неговата надежда за завръщане. Нито за миг той не приема, че ще завърши дните си из ония краища, макар за някое време изобщо да губи представа къде се намира и в коя посока отстои родината му.

След като поредният самозванец за хан на Златната орда и пореден притежател на Шилтбергер търпи поражение, рицарят се оказва пленник на кримския хан. Оттам преминава в Мингрия, а Мингрия е на Черно море. Срещу нея се намира Константинопол, все още християнски. Между него и Шилтбергер има само вода.

Неколцина избягали от татарски плен западници кладат огън на кавказките склонове, за да привлекат кораб. Случайно

той не е корсарски, а търговски. Затуй пък по-нататък, по море, си има неприятности от корсарските. С една дума Шилтбергер се лута по вода повече от месец, докато стигне Цариград.

Византийската столица е все едно в обсада — отвсякъде я обграждат подвластни на османците земи, а султанът иска обяснения от василевса за всеки християнин, изкубнал се от мюсюлмански плен и потърсил закрила при своите. Месеци Шилтбергер прекарва в Константиновия град скрит, предreshен, в опасност да бъде върнат там, откъдето е избягал след три десетилетия страдание. Най-сетне улавя друг търговски кораб, който го стоварва в Килия на Дунавските устия. От Килия, през Молдавия и Галиция, баварецът стига немска земя. „От Егер отидох в Регенсбург, след това — в Ландсхут и от Ландсхут във Фрайзинг, където съм израсъл. Благодаря на всемогъщия бог, че ми даде мощ и сили и ме пази и закрила трийсет и две (всъщност — трийсет и една, б. р.) години, през които аз, Ханс Шилтбергер, бях при неверниците и преживях всичко, което е описано тук.“

Днес за това заключение ще се намерят множество определения — лаконизъм, фатализъм, резигнация — но то изразява несравнимо повече: едно цялостно, вече забравено светоотношение.

И най-беглото внимание към съдбата на Шилтбергер ще открие, че неговият пътепис следва да бъде важен източник за историята на Европейския Изток и на Изтока изобщо през първата половина на XV в. Това не е откритие; сведенията на баварския рицар са били използвани в научната литература още от XVIII век. Използувани са не само от историци, но и от географи или етнографи. Според изследвачите Шилтбергер бил и критичен, и позитивен, и наблюдателен — разбира се, взет върху фона на своето, а не на нашето време.

Впрочем не е необходимо да изтъкваме цената на съчинението му като източник за изследвания в изброените области — такава цена отдавна му е дадена, на откъси от пътеписа се позовават редица минали и съвременни учени. Но тук става въпрос за пътеписа като цяло — едно средновековно съчинение,

което не е получило достойна оценка като документ за душевността на средновековния човек.

Елементарна истина е, че през средните векове господствувал религиозният мироглед, че светското знание било преследвано. Трудно обаче едно съвременно съзнание би си представило конкретната изява на такъв мироглед. Не достатъчно типични — с основание — намираме официалните, църковни съчинения; те са съставени съобразно или поне под силното влияние на канона. Докато в случая се касае до творба много лична, отразяваща непосредствено преживелиците, наблюденията, интересите и изводите на един непрофесионален автор. Тъкмо в това се корени голямата стойност на пътеписа.

Неговото внушение ни се натрапва още с първите страници; едно шестнайсетгодишно момче взима участие в решаваща битка, след като е пропътувало половината Стар свят, за да изпълни дълга си — борба против „неверниците“. Неговата страна губи, момчето попада в плен у страшилището на него време, турския султан. Султанът потвърждава своята страшна слава, като нарежда да бъдат изклани всички пленени християни. Под нож и пред очите на шестнайсетгодишния боец минават онези, които той е уважавал по момчешки, които са му служили за мъжки пример. Едни изпадат до страх от смъртта, просят милост и я получават от една дума. Други приемат края си като преход към вечен живот и отвърдна награда.

Както и да преразказваме тия първи страници от пътеписа, в тях неминуемо ще внесем нещо днешно — оценка, възхищение или отврата. У Шилтбергер то липсва напълно. Това е много ярка, но и много безстрастна картина на средновековно светоотношение.

Нищо по-просто и по-естествено от туй да потеглиш на край свят, през опасности и към гибел, едва шестнайсетгодишен. Нищо по-естествено от туй да спечелиш, а също и да загубиш. Напълно естествено е силният да наложи на послабия съвсем безсмислена, нелепа смърт. Не е осъден Бургундският херцог за туй, че молц милост — щом му се живее, лъжа живее за сметка на вража милост. Просто задължително победителят му я дарява — щом един боец се е унизил, него-

вата е свършена, можеш да го пощадиш. Още по-просто се оказва да вървиш, проповядвайки надежда, към палача си — то ще ти се зачете, ще ти се заплати много скоро, миг подир смъртта. Съвсем, съвсем естествени в безизкусния разказ на Шилтбергер се явяват трийсетгодишни страдания, в които един заробен човек е заема, оставян в наследство, влачен и подкарван из непознати нему краища; естествено е той да излага непрестанно живота си за каузи или интереси, които не засягат с нищо неговото битие; естествено е той да се чувства обвързан до живот от една честна дума към господаря си или да премине към обвързаност спрямо друг господар, щом предишният вече е мъртъв.

Всеки от нас уж познава мирогледа на средновековния човек, но никой не би си го представил сетивно, ако да не бяха съчинения от рода на „пътеписа“. Тук вниманието ни привличат не елементите на този мироглед, а всъщност производни обстоятелства — до каква степен човекът е бил сраснат с него, до каква степен е бил примирен с несправедливост, която съвременното съзнание не може да приеме. Книгата на Шилтбергер особено подчертано доказва това: огромните промени в съзнанието, протекли в относително краткия период от късно Средновековие към Ренесанс и Хуманизъм. Защото едва столетие подир Шилтбергер съставя пътеписа си един Дерншвам например (избран е този пример, понеже въпросният пътепис беше предходната книга от нашата поредица), където се срещаме с твърде близък нам по светосещане автор. Мислещ човек, у когото всяка фраза е въпрос за оценка, за пристрастие или присъда. За разлика от него впрочем средновековният автор не може, освен да приеме световните събития, съотношения, устройство или човешки нрави като израз на надчовешка воля — един последователен фатализъм, типичен за религиозния мироглед изобщо.

Типично средновековно възприема Шилтбергер и посетителите от него чужди земи, тяхното откриване. Тук не намираме, както у пътешествениците-хуманисти, описания на терена, населението, нравите, земеделските култури, занаятите или пазара. Шилтбергер се задоволява да отрази династически борби, военни походи, вероизповедни особености, като примесва в разказа си описания на разни чудеса. С това той веднага ни разкрива умствения склад на човека от преди Ренесанса: тясно ограничен, чужд на светското знание, уплетен в суеверия.

Суеверието — тази друга черта на средновековния мироглед — присъствува особено живописно в разказа на Шилтбергер. Дори не навсякъде би трябвало да бъде определено така; на места авторът го извисява до художество. Лесно обяснимо: за западния читател, за когото всъщност е предназначен пътеписът, Шилтбергер се е явявал рядка атракция — един съотечественик, основно преброял далечните, приказни प्रदेश, където всичко е възможно. Тази атмосфера — сместа от любопитство и невежество — в родната среда ще да е стимулирала у автора на „пътеписа“ известно въображение. Известно, казваме, понеже и в тая насока Шилтбергер не си е отпуснал ръката, оставал е верен на една истина, каквато за него и за времето му е било суеверието. Така той е препредал, украсил или допълнил някои предания, чути из дългия му път. Позволил си е понякога да ги отрази като свое лично наблюдение или преживяване — дотолкова е стигнала фантазията му. Нека не отминаваме в неговия разказ въпросните места — те много точно указват равнището на художествените интереси и художническите възможности преди шестстотин години. Действително тъжно равнище

Дължимо — веднага трябва да съобразим — на една жестока реалност; тя именно е обрисувана безстрастно и примирено от същия автор. Реалност, в която един дори благородник — какво остава за зависимия работен човек — е трябвало в детска възраст да последва сензора си към неведома човешка кланица; или да поеме безкрайния път на пленничеството, на собственото си превръщане във вещь, но вещь страдаща, понеже все пак — човек.

Малобройните страници на „пътеписа“ предизвикват многобройни въпроси. Един от тях е: няма ли действително „нищо ново под слънцето?“ Има, длъжни сме да отговорим. Човекът например. Ново е всяко поколение човечи. Свързва ги това, че всички те се въртят в голямата центрофуга на планетата, въртят ги закономерности и случайности, но нещо ги отличава едно от друго: тяхното отношение към закономерност и случайност.

Пътеписът на Ханс Шилтбергер е стигнал до нас в четири преписа, датирани всички от втората половина на XV век. Проучванията са доказали, че най-пълен и следователно най-близък до неизвестния ни оригинал е ръкописът, съхраняван

в Градската библиотека на Нюрнберг. Той е послужил за основа на повечето издания досега.

Защото творбата на Шилтбергер е претърпяла твърде много издания. Достатъчно е да се каже, че още до края на XV век те са били вече шест. Някои от тях са обхващали само част от цялостния пътепис, тъй като са били направени по останалите три (а не по Нюрнбергския) ръкописа. Изданието от 1476 г., подготвено от Антон Зорг и появило се в Аугсбург, е снабдено с илюстрации — отпечатъци от дърворезба. Любопитно е, че това издание е препечатано фототипно едва преди две години във Висбаден — през 1969 — в 400 екземпляра и носи цена 200 западногермански марки.

Следователно още в зората на книгопечатането книгата на Шилтбергер е успяла да стане търсено четиво. Това донякъде се обяснява с факта, че по него време сведенията за Изтока са били ограничени и смътни, а интересът към ония неизвестни предели — твърде силен. С появата на по-късни от Шилтбергер пътешественици из Ориента този интерес се насочва към техните по-нови, по-пълни и точни пътеписи. Затуй немските издания от XVI, XVII и XVIII век са относително по-малобройни от ония от XV — за три столетия Шилтбергер е преиздаден (пак по непълните преписи) единнадесет пъти.

Деветнадесети век идва с вече научен критерий към свидетелствата за миналото. Шилтбергер е преиздаван вече критически, в новонемски преводи. Така през 1859 г. К. Нойман за първи път обнародва Хайделбергския ръкопис — пълната версия на Шилтбергеровата творба. Тази версия скоро (през същата и през 1866 година) е преведена в Англия и Русия.

Настоящото издание е превод на критически обнародвания от В. Лангмантел Нюрнбергски ръкопис в Тюбинген през 1885 г. Засага това е най-точното обнародване на този ценен исторически извор, понеже издателят не е внесъл никаква нормализация или модернизация в текста на автора.

Тъй като нашето издание е предназначено за широка читателска публика, в изложението на Шилтбергер са нормализирани и осъвременени имената на градове, реки, държави и лица. Забележките към текста имат за цел да запознаят масовия читател най-общо с данни за споменатите от Шилтбергер исторически личности или малко известни области, градове, племена.

ВЕРА МУТАФЧИЕВА

4

1

1

1

У в о д

з, Ханс Шилтбергер, потеглих от родината си, от града наречен Мюнхен, който се намира там, в Бавария, когато се броеше 1394 година от Рождество Христово. И това стана, когато крал Сигизмунд Унгарски тръгна срещу неверниците; то-

гава тръгнах и аз от гореспоменатия град на кон. А се върнах отново в родината си, когато се броеше 1427 година.

Каквото научих през това време при неверниците, е описано по-долу, но не мога да опиша всичко, което ми се случи, защото не помня всичко. През времето, когато бях при неверниците, не можех да научавам всичко подробно за страните и градовете, защото бях пленен човек, та сам не бях себе си. Затова изброих накратко страните, главните градове и реките, които научих през това време, както е описано по-нататък, като наричах земите и градовете според езика на тия страни.

1. [Тук се разказва за големия поход на крал Сигизмунд¹ в Турция]

лято господне 1394-то крал Сигизмунд Унгарски прати за помощ в християнските земи, защото неверниците му причиняваха много вреди в Унгария. Много хора му се притекоха на помощ от всички земи. Той прие тия хора и потегли към

Железни врата, които разделят България, Унгария и Влашко. И тъй той мина през Дунава в България и тръгна за един град, наречен Видин, който е столица на България. Тогава дойде владетелят на страната и на града и се предаде на милостта на краля, след което кралят завзе града с тристот

ши добри рицари и оръженосци.² След това потег-
ли за друг град³, в който имаше много турци, и го
обсажда пет дни; турците не искаха да го преда-
дат. Тогава жителите на града изгониха турците
насила и се предадоха на краля. Много от тур-
ците бяха избити, а други пленени. Този град кра-
лят завзе с двеста души. След това тръгна към един
друг град, който се казва Шилтау⁴, а на езика на
неверниците — Никопол. Той го обсажда 16 дни
по вода и по суша. Тогава турският султан Баязид
дойде с двеста хиляди души в помощ на града. Ка-
то чу това, крал Сигизмунд излезе срещу него
с войската си, наброяваща 60 хиляди души, на
една миля разстояние от града. Херцогът на
Влашко, наречен Мирча войвода⁵, поиска от
краля да му позволи да разузнае враговете;
това му беше разрешено. Той взе хиляда души
от войската си и разузна враговете, след това
се върна при краля и му разказа какво е разузнал
и че врагът имал двадесет знамена⁶ и под всяко
знаме десет хиляди души, а всяко знаме било раз-
положено отделно с войската си. Когато кралят чу
това, поиска да състави ред за водене на боя. Хер-
цогът от Влашко помоли да нападне пръв с кон-
ниците си и кралят му разреши. Но като чу това,
Бургундският херцог⁷ не искаше да предостави та-
зи част нито нему, нито на някой друг, защото той
бил дошъл далече от страната си с голяма вой-
ска — около шест хиляди души — и изразходвал
голямо състояние, заради това искал първи да на-
падне и пратил при краля да му разреши, защото
бил дошъл тук от далече. Тогава кралят му пред-
ложи и го помоли да остави унгарците да на-
падат първи, защото те и преди са се сражавали
с турците, та ги познават по-добре, отколкото дру-
гите. Но той не искаше да предостави това и на
унгарците и взе войската си и нападна враговете
с конниците си. Премина през два полка войници,
а когато стигна до третия, се обърна и поиска да
се върне, но враговете го бяха обградили и повече
от половината от войската му беше свалена от ко-

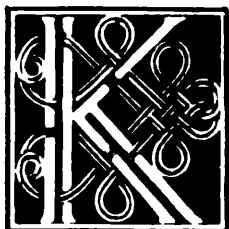
нете, тъй като турците стреляха само по конете ѝ. Така той не можа никак да избяга оттам и го плениха.

Кралят като чу, че Бургундският херцог е нападнал враговете, взе другата войска и нападна с дванадесет хиляди конници пехотинците, които турците бяха пратили напред, и всичките ги изби и прегази. В този бой моят сеньор Линхарт Райхартингер бе свален от коня си — това видях аз, Ханс Шилтбергер, негов оръженосец — и с коня си преминах сред войската до него, качих го на моя кон, а аз скочих на един друг, който беше на някакъв турчин, и пак се върнах при другите оръженосци. И тъй като пехотинците бяха избити, кралят се насочи към една друга войска, която беше конна.

Турският султан⁸ като видя, че кралят потегля срещу него, поиска да побегне. Херцогът на Сърбия, когото наричат деспот⁹, разбра това и дойде на помощ на турския султан с петнадесет хиляди души добра войска, дойдоха и другите пълководци с цялата си мощ. Деспотът нападна с войската си кралския полк и го срази. Кралят като видя, че полкът му е паднал и че никога няма да може да се удържи, удари на бяг. Тогава дойдоха граф фон Цили¹⁰ и Ханс бургграф фон Нюрнберг¹¹, взеха краля, изведоха го из войската и го качиха на една галера за Цариград. Рицарите и оръженосците, като видяха, че кралят бяга, също се разбягаха. Мнозина от тях бягаха към Дунава и мнозина се качиха на корабите — много искаха да бъдат на корабите — но те така се напълниха, че не пускаха вече никого. На мнозина, които искаха да се качат, удряха ръцете от корабите, та се издавиха. Мнозина паднаха мъртви по хълмовете, докато бягаха към Дунава. И моят сеньор Линхарт Райхартингер и Вернер Пинтценауер, Улрих Кюхлер и един Кламенщайнер, четиримата — баварски благородници, бяха убити в боя и много други добри рицари и оръженосци, които не можаха да достигнат реката, за да се качат на корабите. Една част бяха избити, а

по-голямата част бяха пленени, и мене също плениха. Плениха също Бургундския херцог и сеньор Жан Бусико¹² и също един сеньор, наречен Шато-Моран — това бяха двама благородници от Франция; и палатината на Унгария¹³, и много други могъщи благородници, рицари и оръженосци също бяха пленени.

2. [Баязид нарежда да убият една част от пленниците, а останалите да откарат в Галиполи]

огато султан Баязид спечели битката, разположи се под града, където крал Сигизмунд се беше разположил с войската си, а след това край града, където стана сражението, и видя войската, която му беше избита. И като видя, че голяма войска му е била избита, обхвана го голяма мъка. Тогава се закле, че няма да остави кръвта неотмъстена, и заповяда на войската си в името на живота

и имота ѝ да доведе при него на другия ден всички пленници. На другия ден всеки доведе завързани на въже при султана, колкото е заловил. И мене също този, който ни беше хванал, ме заведе пеши, вързан на въже. Когато отведоха пленниците при султана, той взе Бургундския херцог, за да види отмъщението заради войската, която беше избита на султана. Бургундският херцог като видя яростта му, го помоли да му пощади живота, който му беше мил, и султанът се съгласи. Той взе и дванадесет благородници от своята страна и сензорите Стефан Смихер и Ханзен фон Бодман. Султанът заповяда всеки да убие своите пленници, а който не иска да ги убие, то султанът ще заповяда други да го направят вместо тях.

И тогава взеха моите другари и им отсякоха главите. Като стигнаха до мене, видя ме синът на султана и заповяда да ме оставят жив, та ме заведоха при другите момчета, защото не убиваха никого под 20 години — тогава аз бях едва на 16 години. Видях господин Ханзен Грайфен, който беше от Бавария, водеха го четирима сам на въже. Като видя настаналата голяма мъст, той извика с висок глас, утешавайки рицарите и оръженосците, които стояха там пред смъртта, и каза: „Дръжте се добре, всички рицари и оръженосци, днес кръвта ни се пролива заради християнската ни вяра, но ако бог пожелае, ще минем при него в небесните селения.“ И като каза това, той коленичи и остави да го обезглавят заедно с другарите му, а кръвопролитие то продължи от сутринта до вечерта. Съветниците, като видяха, че се върши толкова голямо кръвопролитие и въпреки това никой не го спира, вдигнаха се и коленичиха пред султана и го помолиха да забрави яда си в името на бога, за да не би и бог да му изпрати отмъщение, тъй като кръвопролитие то е достатъчно.

Той удовлетвори молбата им и заповяда да престанат; това бе изпълнено. А след това заповяда да съберат останалите бойци и от тях взе своя дял. а другите остави на войниците си, които ги бяха

пленили. Аз се паднах в дяла на султана. Народът, погубен в този единствен ден от турския султан, се изчислява на десет хиляди души.

След това султанът изпрати пленниците си в Гърция, в една столица, наречена Одрин. Там лежахме пленени петнадесет дни. После ни заведоха до морето в един град, който се казва Галиполи — това е градът, където турците преминават през морето. Там лежахме два месеца в една кула. Ние бяхме триста души и Бургундският херцог също лежеше пленен горе в кулата с тези, които беше освободил. И докато лежахме там, прекараха крал Сигизмунд край града, в който лежахме пленени, за да го отведат в склавонска земя¹⁴. Като чува това турците, изведоха ни от кулата и ни закараха на морето, и ни показваха един след друг, напук на крал Сигизмунд, като му подвикваха да излезе от галерата и освободи войската си — правеха това за подигравка. Те дълго се караха един с други по морето, но не можаха нищо да му направят, нито да му причинят зло и той си отмина.

3. [Баязид напада Унгария и Щирия. Пленниците откарват в Бруса]

ато нареди да избият войската, а нас, пленените, да изпратят в гореспоменатите градове, както е описано по-горе, турският султан на третия ден след това се вдигна и потегли за Унгария. И премина през реката, наречена Сава, при град Митровац. Завзе цялата страна, премина през земята на херцога на Петау и отвлече от там шестнадесет хиляди души с жени и деца и с всичкото им имущество. Завзе гореспоменатия град и го опожари, а народа отвлече със себе си. Една част от народа остави в Гърция, а другата отведе със себе си в Турция. И след като премина река Сава, той нареди в Галиполи да ни откарат през морето. Като ни прекараха през морето, заведоха ни в столицата на султана, наречена Бруса, където останахме докато той самият дойде в града. Като дойде в града, взе Бургундския херцог заедно с тези, които той беше освободил, и ги настани в една къща до своя дворец, а един благородник от Унгария на име Кодор изпрати с шестдесет момчета на египетския султан¹⁵ в негова чест. Искане и мене да пратят на египетския султан, но аз бях тежко ранен, защото имах три рани, та се страхувах, че ще умра по пътя. Заради това останах при турския султан. Той почете също с пленници царя на Вавилония¹⁶ и царя на Персия¹⁷. Той изпрати пленници също и в Бялата Татария¹⁸ и във Велика Армения, а също и в другите страни. Мене ме взеха в турския султански двор. Трябваше шест години да тичам пред краката на султана, където и да отиваше с други-

те, защото обичаят е да се тича пеша пред господарите, където отиват. А след шестте години заслужих да ми разрешат да яздя, след което яздих седем години с него. И така при него бях тринадесет години¹⁹. Каквото турският султан извърши през тринадесетте години, то е описано по-долу.

4. [Баязид завладява Карамания (1392)]

ато бях при него, най-напред той започна война със зет си, наречен Караман²⁰ по името на страната, който не искал да му се подчини, а столицата на страната се нарича Ларенде. Султанът потеглил със сто и шестдесет хиляди души. Като разбрал, че султан Баязид потегля срещу него, Караман се приготвил и тръгнал насреща му със седемдесет хиляди души от най-добрите в страната си и мислел, че ще може да устои на султан Баязид. Стигнали до едно поле, разположено пред един град, наречен Коня, владение на гореспоменатия господар Караман, срещнали се и започнали бой. В същия ден имало две сражения, тъй като никой не могъл да надвие другия. През нощта и двете страни почивали поради вредите, които си нанесли. А Караман същата нощ устроил голямо веселие с тръби, тъпани и огньове за страх на Баязид. Баязид обаче заповядал да не се пали повече огън, ами щом се свари храната, да се изгаси.

През нощта Баязид изпратил тридесет хиляди души в тила на врага и им наредил, когато сам сутринта започне боя с врага, те да го нападнат отзад. Когато настъпил денят, Баязид тръгнал срещу враговете и тридесетте хиляди души, които Баязид бил изпратил, тръгнали в тила им. Като видял Караман, че го нападнат отзад и отпред, избягал в своя град, наречен Коня, и се приготвил за отбрана. Баязид обсадил града и стоял там единадесет дни, защото не можал да го завземе. След това жителите пратили известие на Баязид

и му предложили да предадат града, ако им запази живота и имота. Той им обещал това, а те му предложили да дойде и да нападне, а те ще отстъпят от стената и той ще спечели града.

Станало както се уговорили. Караман, като видял, че Баязид влязъл в града, потеглил с въоръжените си конници из града и се биел с него. Ако жителите на града му били помогнали малко, той щял да изгони Баязид със сила от града. Но като видял, че няма никаква помощ, побягнал, хванали го и го завели при Баязид. Тогава Баязид го запитал: „Защо не искаш да ми се подчиниш?“ Караман му отговорил: „Защо трябва да ти бъда подчинен, когато съм също така господар както и ти.“ Като чул това Баязид, разгневил се и попитал войниците си кой иска да се заеме с Караман. И попитал два пъти, защото никой не искал да се заеме с него. Попитал трети път и тогава излязъл един да се заеме с него, отвел го и го обезглавил и след това се върнал при Баязид. Като го видял Баязид, попитал го какво го е направил; той му казал, че го е обезглавил. Баязид се разгневил и заповядал на един друг да направи на този, който убил Караман, същото. Той го взел и го завел в града, където бил обезглавен Караман, и също го обезглавил. Това се случило, защото — както Баязид смятал, — когато един господар заповядва в яда си такова нещо, то никой не трябва веднага да го изпълнява, а трябва малко да почака, докато му се размине ядът.

Заради това никой не трябва да се подчинява на такива господари и да убива.

След това Баязид заповядал да набучат главата на Караман на копие и да я разнасят из града, за да може другите градове и крепости да се предадат по-бързо, като чуят, че господарят им е мъртъв. След това завзел град Коня с войската си и се отправил за град Ларенде. Като стигнал пред града, той предложил на затворените вътре да се предадат, защото им е господар. Ако те не пожелаят да направят това, то ще ги принуди с меча си. Тогава жителите на града изпратили при него четириима-

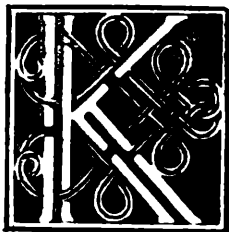
та най-добри от тях и го помолили да им запази живота и имота. Те поискали също от него, ако е вярно, че господарят им Караман е мъртъв, да направи единия от двамата му сина, които са в града, техен господар. И ако изпълни това, те щели да му предадат града. Той отговорил, че ще им запази живота и имота и като завладее града, ще им постави господар било един от синовете на Караман, било един от своите васали. И така се разделили. Като чули отговора на Баязид, жителите на града не искали да му предадат града и казали: „И да е мъртъв владетелят ни, то той е оставил двама сина и искаме с тях да умрем или да се спасим.“ Те се отбранявали от султана пет дни. Като видял Баязид, че му се противопоставят, изпратил още повече войска и наредил да докарат топове и да направят обсадни машини. Като видели това, синовете на Караман и тяхната майка повикали най-добрите жители на града и им казали: „Мили господа, виждате, че ние нямаме сили срещу Баязид, защото той е много могъщ. Мъчно ни е да се погубите заради нас и не бихме могли да ви отплатим, заради това се разбрахме с майка си да се предадем на неговата милост.“ Това било добре дошло за жителите на града. Синовете на Караман взели майка си и най-добрите жители и ключовете за портите и излезли навън при Баязид. Като се приближили към владетеля, майката хванала синовете си за ръка и отишла към Баязид. Баязид, като видял сестра си със синовете ѝ, излязъл пред шатрата да я посрещне. Като стигнали при султана, паднали в краката му, целували му краката, молили го за милост и му дали ключовете за вратите. Като видял това, султан Баязид заповядал на васалите си, които стояли до него, да ги вдигнат. Той завзел града и поставил един от своите васали в него. Сестра си и двамата ѝ сина изпратил в столицата си Бруса.

5. [Баязид изгонва владетеля на Сивас от областта Мерсиван²¹ (1395)]

мало един местен владетел, наречен Мир-Ахмед, седалището му било в един град, наречен Амасия, който е столица на страната Мерсиван, граничеща със страната на Караман. Гореспоменатият Мир-Ахмед чул, че турският султан Баязид е завладял страната на Караман, както е описано по-горе, изпратил при Баязид да го моли да дойде и да изгони от страната царя на Сивас, наречен Бурханедин, защото той със сила държал земята му, пък сам не можел да го надвие. Заради това щял да остави на Баязид страната си, а той да му даде друга от неговите²². Баязид му изпратил на помощ своя син, наречен Мехмед, с тридесет хиляди души и изгонили цар Бурханедин със сила. Като станало това, Мир-Ахмед предал на Баязид столицата и цялата страна. Баязид повикал сина си Мехмед и му дал страната, защото това била първата му битка и той победил. След това Баязид взел Мир-Ахмед при себе си, отвел го в страната си и му дал друга земя вместо неговата.

**6. [Шилтбергер участвува в опит за бягство
на пленени християни]**

огато Баязид се върна в столицата си и възнамеряваше да остане там известно време, ние, шестдесет християни, се бяхме уговорили как да избягаме. Помежду си направихме съюз и се заклехме един другиму, че ще умрем или ще се спасим. Определихме си време, през което всеки един да се приготи. Всички се събрахме по времето, когато щяхме да бягаме. Тогава избрахме между нас двама водачи и каквото те правеха и заповядваха,

ние трябваше да се подчиняваме. И така, след полунощ тръгнахме и яздохме до една планина. Когато се зазори, стигнахме планината. Когато пристигнахме при планината, слязохме и оставихме конете да почиват, докато изгря слънцето, и отново се качихме и яздохме през този ден и през нощта.

Баязид, като чул, че сме избягали, изпратил петстотин конници да ни гонят и заповядал, където ни намерят, да ни заловят и ни заведат при него. Те ни настигнаха при една теснина и ни извикаха да се предадем. Но това ние не искахме да направим, слязохме от конете и тръгнахме пеши срещу тях, подредихме се за отбрана и стреляхме известно време един срещу друг. Началникът, като видя, че сме се приготвили за отбрана, излезе напред и предложи примирие за един час. Ние се съгласихме на мир. След това той дойде при нас и ни помоли да се предадем, а той ще ни запазел живота. Ние му отговорихме, че искаме да се посъветваме по този въпрос. Събрахме се и се съветвахме, след което му дадохме отговор, че знаем добре как ще трябва да умрем, щом ни хванат и заведат при него. Заради това е много по-добре да умрем тук, защитавайки се с оръжие в ръка и за християнската вяра.

Военачалникът, като видя, че ние държим на своето, започна да ни уговаря и да ни моли да се предадем, а той ще се закълнял, че ще ни запази живота, и ако султанът е толкова разгневен, та поиска да ни убие, той ще се остави да го убият пръв. Това ни обеща под клетва и ние се предадохме в плен, а той ни заведе пленени при султана.

Като ни заведоха пред султана, той заповяда веднага да ни убият. Тогава излезе началникът, който ни беше заловил, коленичи пред султана и го помоли да ни запази живота, защото той се надявал на неговата милост и ни обещал под клетва, че ще ни спаси живота. Султанът го запита дали не сме причинили вреда в страната, а той каза, че не сме направили нищо лошо. Заповяда да ни затворят и лежахме затворени девет месеца. През това време умряха дванадесет от нас.

Като дойде великденът на неверниците, по-големият султанов син, наречен Емир Сюлейман, помоли за нас и султанът ни освободи. Заведоха ни при султана, комуто трябваше да обещаем, че никога вече няма да искаме, нито ще се стремим да избягаме от него. След това ни даде отново коне и ни увеличиха заплатата.

7. [Баязид завладява Джаник (1393)]

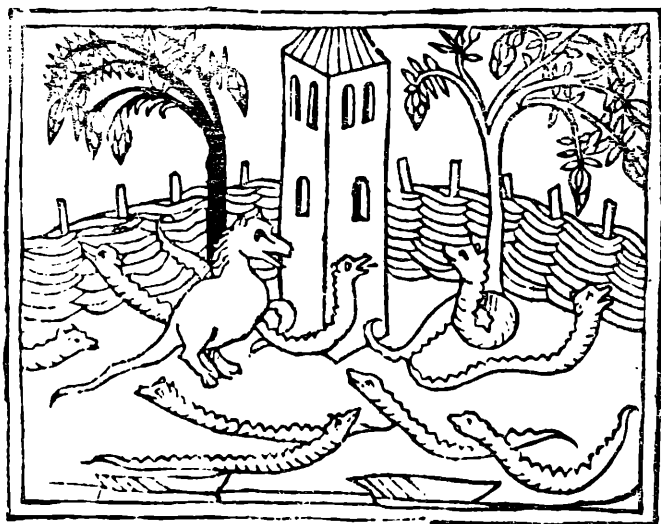
рез следващото лято Баязид потегли с осемдесет хиляди войници за една страна, която се нарича Джаник, и се разположи пред столицата, наречена Самсун, построена от силния Самсон и носеща неговото име.

Владетелят на града и на страната се казваше Зюнеид, когото султанът изгони от страната. Като чува в града, че владетелят им е изгонен, предадоха града и цялата страна на Баязид. Той завзе града и страната с войската си.

**8. [Чудно появяване на змии при Самсун.
Баязид дава Джаник на един български княз]**

рябва да се отбележи едно голямо чудо, което се случи при същия град Самсун по времето, когато аз бях при Баязид. Около града дойдоха толкова много змии, че покриха равнината около него в протежение на една миля. Една част от тези змии дойде от морето, а другата част от една голяма гора, защото страната, която принадлежи към Самсун и се казва Джаник, е гориста страна и има големи гори, от тях бе дошла една част от змиите. Змиите се събираха девет дни, преди да започнат да се бият едни с други. Никой не смееше

да излезе от града поради страх от влечугите, а те не правеха нищо лошо на хората, нито на добитъка. Затова и владетелят на страната и града заповяда да не правят нищо на влечугите и каза, че това било поличба от всемогъщия бог. След това на десетия ден змиите застанаха едни срещу други и се биха от сутринта до залез слънце. Като видяха това владетелят и народът, владетелят нареди да отворят едната врата и излезе с малка войска на коне пред града да наблюдава сражението на змиите и видя, че водните змии трябваше да отстъпят пред горските змии. На другата сутрин владетелят излезе на кон пред града, за да види дали влечугите са още там. Той не намери нищо, та тогава нареди да съберат и преброят убитите змии, които бяха осем хиляди. След това заповяда да изкопаят една яма, да ги хвърлят вътре и да ги зарият с пръст. Изпрати при Баязид, който по това време беше владетел на Турция, да му разкажат за чудото. Той прие това като голямо щастие, защото неотдавна беше завладял града и страната и смяташе поражението на морските змии като знак от всемогъщия бог, че както той е могъщ владетел и султан на страната край морето, то с помощта на всеилния бог ще стане също могъщ господар на морето.

Самсун са два града един срещу друг. В единия са християни — същия по това време владееха генуезците. В другия са езичници — на тях принадлежи земята. Едната кръгла стена е отдалечена от другата на половин изстрел с лък. Владетел на града и на страната по това време беше синът на един херцог, наречен Шишман²³, от средна България; столицата на тази страна се казва Търново и по същото време е имала триста крепости и замъци. Баязид завзел същата страна и пленил херцога и неговия син; бащата умрял в затвора, синът приел езическата вяра, за да го оставят жив. И тъй като Баязид завладял Самсун и страната Джаник, той му дал тази страна и града за сметка на бащината му земя до края на живота му.

9. [Баязид завладява Сивас]

бичайно е сред неверниците някои от сеньорите да обикалят из страната с добитъка си и когато дойдат до земя, където има добри пасища, да наемат пасището от владетеля на тази земя за известно време.

Един турски владетел, наречен Осман бег, се предвижвал с добитъка си и през лятото, дошел в една област, която се казва Сивас (така също се казваше и столицата на областта) и помолил царя на Сивас, наречен Бурханедин, да му отдаде едно пасище, за да може през лятото да изхрани добитъка си. Той му отдал едно пасище, където хората и добитъкът му да се настанят и останат лятото до есента.

Той потеглил и навлязъл навътре в страната без разрешение на царя³⁴. Царят, като разбрал, че той е навлязъл без негово разрешение, ядосал се, взел десет хиляди души и потеглил към пасището, където Осман бег се бил разположил, установил се там и изпратил след Осман бег четири хиляди души, като заповядал да му го доведат заедно с имуществото му. Осман бег разбрал това, скрил се в една планина, а тези, които го преследвали, не могли да го открият и се разположили на една поляна пред планината. Те останали там през нощта и без да ги е грижа за Осман бег. На разсъмване Осман бег взел хиляда от най-добрите си войници, разузнал враговете и като видял, че те не се охраняват и лежат без всякакво опасение, нападнал ги и ги изненадал, така че те не могли да се отбраняват, и избил много от тях; другите избягали.

На царя казали как Осман бег разбил войската, но той не искал да повярва и го сметнал за подигравка. При царя дошли няколко души от избягалите, но той пак не искал да им повярва и изпратил сто конници да проверят дали е така. Стоте конници тръгнали и искали да разузнаят. В това време Осман бег потеглил с войската си срещу царя и като забелязал стоте конници, подгонил ги и заедно с тях стигнал до царя. Царят, като видял, че той здраво го е изненадал и войската му не може да се отбранява, та побягнала, не му оставало какво друго да прави, освен да се качи на коня и избягал към планината. Един от слугите на Осман бег го забелязал и го гонил до планината, откъдето царят не можел да отиде по-далече. Слугата на Осман бег му извикал да се предаде в плен, но той не искал да се предаде. Тогава взел лъка и искал да застреля царя. Царят казал кой е и помолил да го освободи, като му обещал един хубав замък и за доказателство искал да му даде пръстена от ръката си, но слугата не се съгласил да направи това, пленил го и го завел при господаря си.

Осман бег вървял след войската през целия ден до вечерта и избил много от нея. След това се върнал и се разположил край града, където се бил разположил и царят, и изпратил за войската и добитъка, които бил оставил в планината. И като дошла войската с добитъка, той взел царя при себе си и тръгнал към столицата, наречена Сивас, пред която спрял с цялата си войска и наредил да кажат вътре как е пленил царя и че ако му предадат града, ще живее в мир и съгласие с тях. От града му дали отговор, че ако той държи царя, то те имат сина му и имали достатъчно господари, а той бил твърде слаб за господар. Тогава той уговорил царя, ако иска да спаси живота си, да говори с жителите, та да му предадат града. Царят казал: „Заведи ме до града и ще се опитам да видя дали ще ме послушат.“ Като завели царя до града, той помолил жителите да го спасят от смъртта и да предадат града на Осман бег. Те отговорили на царя и

казали: „Ние не искаме да предадем града на Осман бег, защото той е твърде слаб, за да ни бъде господар. Ако стане така, че ти да не можеш да бъдеш наш владетел, то ние имаме твоя син — него искаме за господар, а не Осман бег.“ Като чул това, Осман бег се разгневил. А като видял царят гнева му, помолил да го остави жив, а той ще му даде един друг град, наречен Кайсерия, и всичко към него. Осман бег не се съгласил и заповядал да обезглавят царя пред очите на народа в града и след това да го разкъсат на четири и всяка част да завържат на един прът и наредил да ги закачат пред града, а главата да набодат на една пика при четирите части.

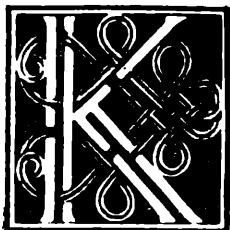
Докато Осман бег стоял пред града, синът на царя, който бил в града, пратил при своя зет, могъщ сеньор в Бяла Татария, за да иска помощ, защото Осман бег стоял пред града. Описал му също как Осман бег убил баща му и колко много войска е избил. Като чул това, зет му взел народа с жените и с децата и с всичкия им добитък (защото в тази страна е обичай да се местят с добитъка си на други пасища, а той също имал намерение да остане известно време в Сивас) и искал да спаси страната от Осман бег. Народът наброявал четири хиляди души без жените и децата. Като чул Осман бег, че татарският господар потегля насам, оттеглил се от града в една планина и останал там с войската си. Тогава дошъл татарският владетел с народа си и се разположил пред града. Щом Осман бег чул това, взел хиляда и петстотин души и ги разделил на две части. Като дошла нощта и се стъмнило, той се нахвърлил върху тях от две места и вдигнал голяма врява сред тях. Татарският владетел чул виковете, помислил, че искат да го предадат, и избягал в града. Народът му чул, че е избягал, и всички побягнали. А Осман бег отзад ги гонил, много избил и взел голяма плячка. След това те се върнали в страната си. Той взел добитъка и плячката, които им отнели, и отново тръгнал към планината, където били неговият добитък

и имущества. И преди още да се разсъмне, татарският владетел бил възседнал коня, яздил след народа си и настоявал те да се върнат отново, но те не искали и заради това той се завърнал в страната си. След това на третия ден Осман бег потеглил срещу града и поискал да му го предадат, тогава щял да направи каквото им бил обещал. Отказали му и това. Заради това отново обсадил града.

Градът изпратил вестител при Баязид и го помолил да дойде и да изгони Осман бег от страната, а те ще му предадат града. Султан Баязид изпратил по-големия си син с двадесет хиляди конници и четири хиляди пехотинци. В този поход участвах и аз. Осман бег като чул, че синът на Баязид тръгва срещу него, изпратил добитъка и имуществото си в планината, където били преди, а сам останал на полето с хиляда конници. Синът на султана изпрати напред две хиляди конници, за да прогонят Осман бег, но като ги видя, Осман бег ги нападна и се сражаваха известно време. Като разбраха, че не могат да го надвият, те изпратиха за помощ и тогава дойде самият син на султан Баязид с цялата си войска. Като го видя да идва, Осман бег връхлетия върху него и почти щеше да го обърне в бягство, защото войската още не беше се събрала. Синът на султана свика войската си и започна да се сражава. Биха се три часа. Докато се сражаваха, четирите хиляди пехотинци влязоха в лагера на Осман бег. Като чу това, Осман бег изпрати назад четиристотин конници и те изгониха със сила, заедно с тези, които пазеха лагера и добитъка, пехотинците от лагера. През това време той отстъпи; отбранявайки се, към планината, където беше имуществото му. След това той изпрати добитъка и имуществото си към един проход в планината, а той спря пред нея. После тръгна подир тях и отново се върна в страната си. Синът на султана отиде в град Сивас, отвори му града и жителите на коне излязоха при него и го помолиха да влезе в града. Но той не искаше, а изпрати вест на баща си да

дойде и да завземе града и страната. Баязид дойде със сто и петдесет хиляди души и завзе града и страната. Взе сина си, който се казваше Мехмед, направи го цар и му даде царството Сивас. Трябва да се отбележи, че цар стана не синът, който преди това прогони Осман бег.²⁵

**10. [Как Баязид поиска от египетския султан
един град и една страна, които принадлежа-
ха към царството Сивас]**

огато Баязид повери гореспоменатото царство на сина си, изпрати на египетския султан пратеници заради един град, наречен Малатия, и заради земята към него, защото градът и страната принадлежали към гореспоменатото царство, а ги владеел египетският султан; и поиска от него да му даде града Малатия и страната, защото е завладял царството. Египетският султан му отговори, че той ги е спечелил с меч и който иска да ги има, той също трябва да ги спечели с меч. Баязид като чу отговора, навлезе с двеста хиляди души в страната, разположи се пред гореспоменатия град и го обсажда два месеца. Като видя, че не искат да се предадат, той засипа рововете, обгради града с войската си и започна да напада. Народът от града като видя това, завика за милост и се предаде. Така той взе града и страната и ги засели със своя народ.

II. [Баязид покорява белите татари. Той завладява Адалия]

о времето, когато Баязид спечели гореспоменатия град, белите татари обсадиха един град на Баязид, който се нарича Анкара. Като научи това, Баязид изпрати срещу тях по-големия си син с тридесет и две хиляди души и той се сражава с тях, но трябваше да отстъпи и се върна при Баязид. Той му заповяда да вземе повече войска и го изпрати пак. Той се сражава с тях, победи ги и пленни татарския владетел и двама негови васали и ги заведе като пленници на Баязид. Белите татари се предадоха на Баязид и той им постави друг господар, а тримата владетели отведе със себе си в столицата си.

След това Баязид тръгна за един друг град, който се нарича Адалия и той също принадлежал на египетския султан, а градът не е далече от Кипър. В тази област, която принадлежи към града, не се отглежда друг добитък освен камили. И тъй като султан Баязид завладя града и областта, подариха му десет хиляди камили. Той завзе града и областта, а камилите отведе в страната си.

**12. [Баязид изпраща на египетския султан
помощна войска, в която участва
Шилтбергер]**

рез това време умря египетският султан, който се наричаше Баркук³⁶. След това цар стана неговият син, наречен Фарадж. Един от подчинените на баща му се сражавал с него за царството. След това Фарадж изпрати при Баязид пратеници, сдобри се с него и го помоли да му дойде на помощ. Баязид му изпрати двадесет хиляди души на помощ, а в похода участвах и аз. Фарадж прогони своя съперник със сила и стана могъщ султан. След това му казали, че между подчинените му има петстотин души, които са против него и са имали връзка с неговия съперник. Той ги проследи и ги залови, а след това заповяда да ги отведат далече и всред пустинята да се избият един други.²⁷

След това ние потеглихме обратно при нашия господар Баязид.

13.[Тимур прави набег в турската земя и завладява Сивас, 1400]

лед като турският султан Баязид изгони Осман бег от града Сивас, както е описано горе, Осман бег отишъл при господаря си, наречен Тимур²⁸, защото му бил васал, и му се оплакал от Баязид, как той завладял царството Сивас със сила,

а Баязид го изгонил от там със сила, и го помолил да му помогне срещу него да завладее царството. Тимур му дал отговор, че ще прати при Баязид и ще го поиска. След това Тимур пратил при Баязид и поискал царството. Баязид му отвърнал, че не иска да му го даде, защото го бил завладял с меч и умее да борава с меча така добре, както и той. Тимур, като чул отговора, взел един милион души²⁹ и потеглил срещу царство Сивас, разположил се пред столицата, обсаждал я двадесет и един дни и подкопал кръглата стена на няколко места. Така завладял града със сила.

В града имало пет хиляди души въоръжени конници, които Баязид бил изпратил, и те всички били погребани живи. Това се случило, защото когато Тимур завзел града, военачалникът го помолил да не пролива кръв, а той му обещал, та заради това ги погребали живи. И след това разрушил града и взел всички в плен, и ги отвел в страната си. Взел също девет хиляди девойки, които Тимур заловил в града и отвел със себе си. Също и на Тимур били убити три хиляди души, преди да завземе града; след това той отново се върнал в родината си.

**14. [Баязид е победен от Тимур при Анкара,
1402. Шилтбергер попада в плен у монголиците]**

огато Тимур се върна в страната си, Баязид събра силите си и потегли с триста хиляди души в Мала Армения, отне я от Тимур и завладя столицата, която се нарича Ерзинджан, с предишния ѝ владетел на име Тахертен, след което се върна отново в страната си. Тимур, като чул, че Баязид е завладял гореспомената му земя, потегли срещу Баязид с един милион и шестстотин хиляди души, а Баязид, като узна това, тръгна срещу него с един милион и четиристотин хиляди души. Те се срещнаха при един град, който се казва Анкара, и водиха смела борба един с друг. Баязид имаше при себе си тридесет хиляди от белите татари, тях беше изпратил напред, а те преминаха към Тимур. Дватама се сражаваха, но никой не можеше да надвие другия. Тимур имаше 32 слона, приготвени за боя, и след пладне заповяда да ги вкарат в боя. Като докараха слоновете на полесражението, продължиха да се сражават. И турският султан Баязид побягна и се задържа на една планина с хиляда души. Тимур обгради планината, за да не може той да избяга, и залови Баязид. След това остана осем месеца в страната, завладя я цялата и я завзе. Тимур влезе в столицата на Баязид, като го водеше със себе си и взе от съкровището на Баязид сребро и злато, колкото могат да носят хиляда камили. Тимур искаше да отведе Баязид в страната си, но той умря из пътя.

Аз бях пленен от Тимур и ме отведоха в страната му. След това останах при Тимур и яздех с него. Всичко това, както е описано по-горе, се случи през времето, когато бях при Баязид.

**15./Тимур воюва с египетския султан Фарадж
и завладява Дамаск, 1400 до 1401,^{30/}**

лед като Тимур победи Баязид и отново се върна в родината си, започна да воюва с египетския султан, който е най-главният цар сред неверниците.⁸¹ Той взе срещу него един милион и двеста хиляди души, навлезе в страната му и се установи пред един град, наречен Халев. Градът имаше четиристотин хиляди къщи. Господарят, който беше управител на града, взе със себе си осемдесет хиляди души, излезе пред града и поведе бой с Тимур, но не можа да му направи нищо. Заради това

Тимур пристигаеше там, хората и животните се отравяха, така че той понесе много загуби в хора и животни и не можеше да преследва египетския султан. Заради това се върна и потегли отново срещу град Дамаск. И го обсажда три месеца, без да може да го завлече. И всеки ден през трите месеца имаше сражения. Дванадесетте хиляди души, като видяха, че не получават помощ от своя господар, който ги беше изпратил там, поискаха от Тимур придружителна стража и той им даде. През нощта те тръгнаха от града към своя господар. След това Тимур нападна града и го завзе със сила.

След това потегли за друг град, наречен Румкале, който се предаде. После потегли за друг град на име Айнтаб, пред който стоя девет дни и на десетия го превзе със сила; имуществата, които бяха в града, той взе със себе си. И потегли за един друг град, наречен Бехесни, обсажда го 15 дни и той се предаде. Така той завзе града. Гореспоменатите градове са столици³² в страната, която се нарича Сирия.

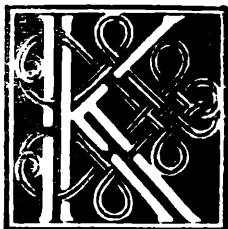
След това потегли за един град на име Дамаск, който е най-главната столица на гореспоменатата страна. Египетският султан, като чул, че Тимур потеглил за Дамаск, изпратил при него и го помолил да не разрушава града и да запази храмовете на града. Тимур му обещал и се оттеглил от града. Храмът, който е в Дамаск, е толкова голям, че отвън има четиридесет врати; вътре в храма висят дванадесет хиляди кандила, всекидневно горят девет хиляди от тях, а в петък, който е седмичният им празник, горят всичките. Много от кандилата са целите от злато и сребро, те са направени по поръка на царете и знатните господа.

Когато Тимур потегли от града, египетският султан излезе с тридесет хиляди души от Кайро, който е негова столица, искаше да надвие Тимур и изпрати дванадесет хиляди души в град Дамаск. Тимур, като разбра това, потегли срещу него. Тогава египетският султан отново отстъпи към столицата си, а Тимур го следваше. Там, където египет-

ският султан стануваше нощем, заповядваше да слагат отрова по ливадите и във водата и когато избяга, а при бягството му бе избита много войска. Върна се отново в града и започна да се отбранява. На четвъртия ден Тимур завладя предградията, плени войската и заповяда да я хвърлят в рова, който обграждаше града, и заповяда да хвърлят отгоре кал и дървета. И така той запълни рова на четири места, а ровът беше дълбок дванадесет лакти и само скала. След това той нападна града и го завладя със сила, залови военачалника и наложи на града големи данъци в стока.

Като завладя града Тимур, при него дойде шейхът, то е нещо като владика, падна в краката му и помоли милост за себе си и всичките свещеници. Тогава Тимур заповяда той да вземе свещениците си и да отиде в храма. Той взе със себе си всички свещеници с жените и децата им и влезе в храма. В храма за сигурност влязоха и много други хора. Можеха да се наброят около тридесет хиляди души млади и стари, които бяха в храма. Тогава Тимур изпрати при храма хора, на които бе заповядал да го затворят като се напълни. Те направиха това. След което той нареди да поставят около храма дърва и да ги запалят. И така той погуби всички, които бяха в храма. После заповяда на войската си всеки да му донесе по една мъжка глава. Това продължи три дни. И след като го изпълниха, той направи от главите, които му донесоха, три кули. После разруши града и потегли за една друга област, която се нарича Шерх, и където отглеждат само добитък; областта се предаде. И той заповяда да му донесат храна, защото войската му била много изгладняла, тъй като, докато обсаждал града, храната се привършила. След това се завърна в страната си.

16. [Тимур завладява Багдад, 1401]

ато се върна от страната на египетския султан, Тимур взе един милион души и потегли срещу Багдад.³³ Царят на Багдад като чул това, избягал и оставил в града войска. Тимур обсади града и стоя цял месец под него. През това време той подкопа кръглата стена и завладя града; опожари го и се закле, че ще го унищожи така, та да не се познава дали там е имало къщи или не. След това заповяда да разорат града и да посадят ечемик. После потегли за една крепост, която лежеше край река. Той отби водата и намери в реката три оловни

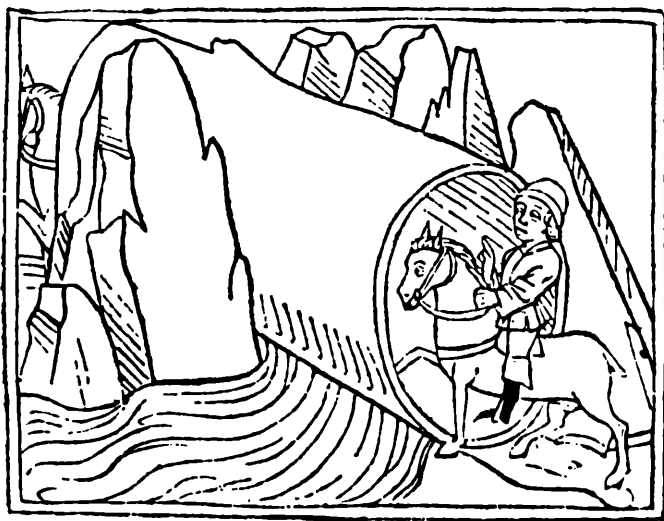

сандъка, пълни със злато; всеки сандък беше дълъг два лакътя и широк един лакът. Тези сандъци бил потопил царят, за да му остане злато, ако му отнемат крепостта. Тимур взе сандъци и след това завладя крепостта. В нея имаше петнадесет войници, които заповяда да обесят. В крепостта намери още четири сандъка, пълни също със сребро и злато, което взе. След това завладя още три града. Тогава започна лятото и заради горещината не можеше да се остане повече, та той отново напусна страната.

17. [Тимур предприема поход в Индия, 1398]

ато се върнал в страната си от Багдад, Тимур заповядал да се приготвят за четири месеца, защото искал да тръгне за Индия, а тя се намира на четири месеца път от столицата му. След това време той потеглил за Индия с един милион и триста хиляди души и преминал през една пустиня, дълга двадесет дни път, където имало голям недостиг на вода. След това стигнал една планина и през нея вървял осем дни, преди да излезе от нея. В планината стигнал до един път, където трябвало камилите и конете да се вържат за дъски и да ги

спускат по тях³⁴. После навлязъл в една долина, където било толкова тъмно, че посред бял ден хората не могли да се видят един други, и това продължило половин ден път. След това стигнал до една гориста планина, през която вървял три дни и три нощи. И накрая стигнал една красива равнина, която се простирала пред столицата на страната. На тази равнина при гористата планина той установил лагера си заедно със своята дружина. Тогава наредил да кажат на царя на тази страна следното: „Емир Тимур гелди.“ Което значи „Предай се, господарят Тимур дойде.“³⁵

Когато царят на Индия³⁶ приел вестта му, предложил да се разправят помежду си с меч. След което се приготовил и тръгнал срещу Тимур с четиристотин хиляди души и с четиристотин слона, подготвени за битка. А на всеки слон имало кула, построена от дърво, а във всяка кула имало най-малко десет души, готови за бой.

Като чул това Тимур, потеглил и той насреща с хората си, а царят изпратил слонове напред. Когато се приближили, Тимур решил да започне боя, защото не искал да остави царя да спечели със слонове. Но когато понечил да тръгне напред с конете, те не щели да приближат, защото се страхували от слонове, и това траяло от сутринта до пладне. Тимур трябвало да се върне обратно, свикал съвета си и обсъждали как да победят царя, щом има слонове. Тогава един, наречен Сюлейман, го посъветвал да събере камили, да нареди да им вържат на гърба дърва и когато слонове поемат насам, да бъдат запалени дървата, които са на камилите, и да ги подкарат с огъня срещу слонове, така ще ги победят с викове и огън, защото слонове много се страхували от огън. Тогава Тимур взел двадесет хиляди камили, наредил да им вържат на гърба дърва и да направят така, както го посъветвал неговият васал.

След това царят тръгнал отново срещу Тимур и Тимур тръгнал срещу него. Царят и този път пратил слонове напред. Тимур, като видял слонове-

те, дал заповед да запалят дървата, които били вързани о гърбовете на камилите, и наредил да подкарат камилите с огъня срещу слоновете. И като запалили дървата на камилите, подкарали ги срещу слоновете и камилите заревали, и хората на Тимур вдигнали голяма врява. Слоновете, като чули врявата и видели огъня, обърнали се и побягнали така, че никой не можел да ги спре. Тимур, като видял това, ударил с всичката си сила по царя и по слоновете, та много от слоновете били избити. Царят, като видял това, побягнал в града. Тимур го преследвал и започнал бой за града и го обсаждал десет дни. През това време царят преговарял с Тимур за два центнера индийско злато, а то е по-добро от арабското; дал му и много скъпоценни камъни и му обещал да му предостави тридесет хиляди души там, където му потрябват. Така се помирили един с друг. Царят останал в царството си, а Тимур се върнал в страната си и отвел със себе си сто слона и занесъл имането, което му дал царят.

18. [Един от васалите на Тимур се домогва до държавното съкровище]

лед като Тимур се върнал от Индия, изпратил един от васалите си, наречен Хебак, с десет хиляди души в град Султания. Той трябвало да му донесе данъците от града, където били събирани в продължение на пет години всички данъци и мита от Персия и Армения. Този васал пристигнал, взел съкровището и го натоварил на хиляда коли. След това писал на управителя на страната Масандеран, който му бил приятел. Той пристигнал при него с петдесет хиляди души. Когато се срещнали, договорили се да се съюзят. След това взели споменатото съкровище и го откарали в страната Масандеран³⁷. А Тимур, като разбрал, че са му отвлекли съкровището, изпратил голяма войска да покори споменатата страна и да му доведе в плен двамата васали, които отвлекли имането му. Но когато войската стигнала до страната, не могла да завладее нищо, защото около нея имало много гори, та пратила при Тимур за още войска. Тогава той изпратил още седемдесет хиляди души да изсекат дърветата, да направят път и да завладеят страната. Когато войската дошла, изсекли дърветата на десет мили, но не могла да завладее нищо от страната. Пак пратили при Тимур и му съобщили, че не могат да завземат нищо от страната. Тогава той им наредил да се върнат и те се върнали в родината си.

19. [Тимур завладява Исфахан 1387]

лед това, което е описано по-горе, Тимур потеглил за едно царство, наречено Исфахан³⁸, и започнал бой за столицата, която също се нарича Исфахан, и поискал да се предадат. Те се предали, излезли и тръгнали насреща му с жените и децата си; той ги посрещнал милостиво. Тогава взел

шест хиляди души от войската си и завзел с тях града, взел владетеля на града, наречен шах Шеджа, със себе си и след това се изтеглил от страната.

Когато в града чули, че Тимур се е изтеглил от страната, гражданите затворили града и избили шестте хиляди души, които Тимур бил оставил вътре. Тимур, като чул това, се върнал обратно, потеглил към града и го обсаждал петнадесет дни, защото не искал да го завземе. След това сключил мир с тях, но при условие да му предадат всички стрелци, които се намирали в града, за да ги поведе в някакъв поход и след това отново да ги върне. Градът изпратил дванадесет хиляди стрелци. Когато стрелците пристигнали при него, той наредил да отрежат на всички палците, след което отново ги върнал в града. След това на другия ден той сам потеглил към града и го завзел със сила. Пленил хората от града и заповядал да пощадят момчетата под четиринадесет години, а всички останали мъже да бъдат обезглавени. След това от главите им направил насред града една кула. Наредил всички жени и деца, които се намирали в града, да бъдат отведени на полето. Щом ги закарали на полето, наредил да отделият децата под седем години. Като направил това, той наредил на войската си да стъпче с конете си

децата, които били отведени настрана. Като видели съветниците му, а и майките на децата, които се намирали на полето, паднали в краката му и го помолили да не прави това. Той не се съгласил и наредил да яздят през децата. Но никой не искал да бъде първи. Като видял, че никой не иска да язди напред, разсърдил се, пръв подкарал коня си нататък и извикал към войската си: „Сега бих искал да видя кой няма да подкара коня си след мен.“ Като извикал това, всички трябвало да подкарат конете си след него. И така той минал на кон с войската си на два пъти през децата и всички били изпогазени. А децата били около седем хиляди.

След това наредил да изгорят града. Другите жени и деца отвел в страната си и след това се прибрал в столицата си, наречена Самарканд. В този град той не бил се връщал 12 години.

20. [Тимур предприема поход срещу Китай, 1404 до 1405]

о времето, когато Тимур бил на поход, великият цар на Китай изпратил при Тимур пратеник с четиристотин коня и поискал от него трибута, който той му дължал от преди, но пет години не бил му го изплащал. А Тимур дълго водил пратеника със себе си. Когато се прибрал в столицата си, изпратил го у дома при господаря му да му съобщи, че той не иска да му плаща трибут и няма да му се подчинява, а се надява, че онзи трябва да му плаща трибут и да му се подчинява. И му казал, че той лично възнамерява да дойде при него. Така пратеникът се разделил с него.

След това Тимур разпратил вест по цялата си страна да се подготвят, защото имал намерение да потегли към Китай. Свикал тогава един милион и осемстотин хиляди човека, събрал ги при себе си и потеглил за Китай. След като вървели един месец, стигнали до пустиня, която била дълга седемдесет дни път. Навлязъл навътре в пустинята десет дни път. В пустинята му изгинали множество хора от жажда, а студът поразил много коне и друг добитък, защото в тази страна било много студено. Като видял, че търпи много загуби в хора и добитък, той се върнал обратно и потеглил за столицата си. По това време се и поболял.

21. [Причината за смъртта на Тимур. Нощни привидения на гробаму]

рябва да се отбележи, че Тимур бил разяждан от три неща, затова се разболял и от тази болест умрял. Първата причина била гаврата, понесена от гореспоменатия васал, който му отвлякъл съкровището. Втората и третата причини

ще разкажа тук:

Тимур имал три жени и най-младата обичал много. Но по времето, когато бил на поход, най-младата му жена се влюбила в един от васалите му. Щом Тимур се прибрал у дома, при него отишла най-възрастната му жена и му казала, че най-младата има тайни връзки с васала му. Тимур не искал да повярва. Тя казала: „Ако не вярваш, иди в покоите ѝ и поискай да ти отвори раклите си, там ще намериш пръстен със скъпоценен камък и писма, които той ѝ е изпратил.“ Като чул това, Тимур ѝ съобщил, че през нощта ще бъде при нея. Когато през нощта отишъл при нея в покоите ѝ, накарал я да отвори раклите си и това станало. Той претърсил раклите и намерил пръстена и писмата, които васалът ѝ изпращал. Като ги намерил, седнал и попитал откъде са дошли пръстенът и писмата. Тогава тя паднала в краката му и го помолила да не се гневи, защото ѝ ги е изпратил един васал, и разкрила цялото зло. Тимур излязъл от стаята и заповядал да я обезглавят, което станало. Веднага след това Тимур изпратил пет хиляди конника, за да заловят васала, който обичал жена му. Но васалът бил предупреден от военачалника, изпратен да го залови. Васалът, като разбрал това, взел със себе си петстотин души и же-

ните и децата и избягал в една страна, която се нарича Масандеран. А там Тимур никога не можел да го стигне. Заради това той се разяждал от мъка, че е убил жената и че васалът му се е отскубнал. От тази мъка Тимур умрял и бил пишно погребан.

Трябва също да знаете, че след като погребали Тимур, той виел нощем в гроба си така, та свещениците, които седели в храма, където бил положен, го чували съвсем ясно. И тъй правил цяла година. Приятелите му раздавали много милостиня, защото искали виенето да престане, но това не помогнало. Тогава неговите свещеници се съветвали, отишли при сина му и го помолили да освободи пленниците, които баща му заловил и довел в столицата си от други страни. Защото когато залавял занятчин, довеждал ги в столицата си и те трябвало тук да работят, та свещениците измолили тях. Синът на Тимур ги освободил всички и след като били свободни, вече не го чули да вие.

И това, което е писано за Тимур, се случи през шестте години, през които аз бях при него и прочие.⁸⁹

22. [*При подялбата на Монголската империя
Шилтбергер попада при сина на Тимур,
Шах-Рох*]

рябва да знаете, че Тимур остави двама сина — по-големият се наричаше Шах-Рох, а другият Миран-шах. Шах-Рох имаше един син, на него Тимур повери столицата си и цялата земя, която ѝ принадлежи.⁴⁰ На всеки от двамата си сина той даде по едно царство в Персия и много земи към тях. След смъртта на Тимур аз попаднах при сина му, който се наричаше Шах-Рох, той получи царството Хорасон и столицата, наречена Херат.

23. [Миран-шах получава от брат си Шах-Рох помощ срещу туркоманския емир Юсуф. Шилтбергер минава на служба при Миран-шах]

ъщо трябва да знаете, че и малкият син на Тимур, наречен Миран-шах, имаше царство в Персия, което се наричаше Табриз. След смъртта на баща му дойде един васал, когото наричаха Юсуф, прогони младия Миран-шах и взе царството. Тогава Миран-шах изпрати вест до брат си Шах-Рох да дойде и да му помогне, за да вземе отново царството си. Брат му дойде с осемдесет хиляди души. След това изпрати с брат си Миран-шах тридесет хиляди от хората си, за да прогони той васала Юсуф⁴¹ от царството си. Той също имаше четиридесет и две хиляди души, взе и тях със себе си и потегли срещу Юсуф. Юсуф, като разбра това, тръгна насреща му с шестдесетхиляди души и се биха цял ден един с други, но никой не можа да надвие, поради което се отдръпнаха.

След това Миран-шах изпрати вест на брат си Шах-Рох да му дойде на помощ с останалите си войници. Той дойде на помощ, след което влязоха в бой с Юсуф и го прогониха. По този начин Миран-шах отново бе поставен начело на царството си. Две страни се биха на страната на Юсуф; едната, наречена Кюрдистан, а другата — Мала Армения. Тогава Шах-Рох потегли към тези страни, завладя ги и ги подчини на брат си. След това тръгна обратно за страната си и остави в помощ на брат си Миран-шах двадесет хиляди души от войската си. Така и аз останах при Миран-шах.

24. [Миран-шах е победен и убит от Юсуф]

коло една година след като Миран-шах отново завзе трона си, гореспоменатият Юсуф дойде с голяма войска в земята на Миран-шах. Той като разбра това, тръгна насреща му с около сто хиляди души. Сремнаха се на една голяма равнина, която се нарича Карабаг, и водиха два дни бой. Но Миран-шах бе победен, пленен и Юсуф заповяда да го обезглавят на място.

Трябва да се отбележи една причина, поради която Юсуф уби Миран-шах: Юсуф имал брат, който се наричал Мъср. Той убил един брат на Миран-шах, който се наричал Джихангир. След това се стигнало до война и Миран-шах пленил и убил в пленничество Мъср, брата на Юсуф.⁴² Заради това и Миран-шах бе убит от Юсуф.

След като Миран-шах бе обезглавен, Юсуф нареди да набучат главата му на една пика и да я занесат в столицата, наречена Табриз, по името на царството, и да я показват из града с намерението да ги накара да се предадат колкото се може по-скоро. И градът, като видял, че господарят му е мъртъв, се предаде. Тогава Юсуф зае столицата и цялото царство и това, което принадлежи към него.

25. [Юсуф надвива илхана на Багдад и го убива, 1410 до 1411]

лед като Юсуф завзел онова царство, получил вест от царя на Багдад да му го предаде, защото то принадлежало към неговото царство и престолът му бил там. И не било редно той да притежава царството, защото не бил достатъчно благороден за това, тъй като бил обикновен васал.

Юсуф, като чул това, му отвърнал, че ако е така, той поне трябва да има управител тук, та го молел да се съгласи и го направи управител. Тогава той щял да сече монетите с негово име и да му дава

всичко, което се полага. Но царят не искал да направи това, защото имал син, комуто искал да даде царството.

И тогава царят на Багдад тръгнал на поход срещу Юсуф с петдесет хиляди войници. А Юсуф, като го усетил, тръгнал насреща му с шестдесет хиляди. Срещнали се на една равнина, наречена Ахум, и започнали боя. Там царят бил победен и побягнал в един град, който разположен в равнината. Юсуф го преследвал, хванал го в една къща, отрязал му главата и след това отново завладял царството си.

26. [Шилтбергер попада при сина на Миран-шах, Абубекир. За неговата голяма телесна сила]

лед като синът на Тимур, наречен Миран-шах, беше победен и обезглавен от Юсуф, така както е описано по-горе, аз попаднах при сина му, който се наричаше Абубекир, и при него бях четири години. След това, когато и царят на Багдад беше убит от Юсуф, както е описано по-горе, Абубекир завзе една страна, която се нарича Ирак и принадлежи към Багдадското царство. Абубекир имаше един брат на име Мансур; той владееше една страна, наречена Ереван. Той изпрати при него и го повика, но Мансур не искаше и затова потегли срещу него, залови го и го държа известно време в плен, след това нареди да го удушат и да му вземат земята.

Трябва да се отбележи, че Абубекир беше толкова силен, че с лък, какъвто имат неверниците, пробил палешник, така че желязото на стрелата минало през палешника, а стеблото ѝ останало вътре. И палешникът със стрелата в него бе окачен за чудо на една порта в столицата на Тимур, която се нарича Самарканд. Когато египетският султан чул, че бил толкова силен, изпратил му един меч, който тежал дванадесет пфунта, и го оценявали на около хиляда гулдена. Когато му донесли меча, той наредил да му доведат един вол на около три години, върху който искал да си изпита меча. Когато му довели вола, той го разсякъл през средата на две с един удар. Това направил още когато Тимур бил жив.

**27. [Шилтбергер потегля към царството
Кипчак със свитата на един татарски пре-
тендент за престола]**

ри Абубекир се намираше си-
нът на един цар от Велика Та-
тария, а той получи вест от Та-
тария да си отиде, защото ис-
кали да му поверят царството.
И помоли Абубекир да му раз-
реши да тръгне за Татария.

Той му позволи. И тръгна за
Татария с шестстотин коня, а аз попаднах с още
петима при него и потеглихме за Велика Татария.
Трябва да знаете през кои страни мина той.

Най-напред премина през една страна, наречена Страва⁴³, в която расте коприна.

След това през една страна, наречена Грузия. В нея живеят християни, които държат на християнската си вяра, а свети Георги е главният светец на страната.

След това мина през една страна, която се нарича Лохинджан⁴⁴ и в нея също расте коприна.

След това през една страна, наречена Ширван. В нея расте най-хубавата коприна, от която се правят хубавите платове в Дамаск, Каффа, Бруса — главния град на Турция. Тази коприна я карат и във Венеция, и в Лука, където се тъче хубавото кадифе. Но страната е много нездравословна.

След това мина през една страна, наречена Чаврам⁴⁵.

След това мина през една страна, наречена Татрис Демиркапу, което означава „желязна врата“ и разделя Персия от Татария.

След това минахме през един град, наречен Ургенч, който е голям град и се намира в средата на едно езеро, наречено Едил⁴⁶.

След това мина през една страна, наречена Джулат⁴⁷. Тя е планинска страна. И в тази страна има много християни, които имат там митрополия. Свещениците са от ордена на босоногите и не проповядват на латински, а четат или пеят на татарски език. Това е измислено, за да бъдат миряните по-привързани към вярата.

И на татарски „Отче нас“ звучи така: „Ата бисум ки кокхта сен, аглушлудур сенунг адунг, келсун сенунг ханлухунг, болсун сенунг еркхунг, алей гирда у-хокхта, вервизум гундалух отмекхимисни бугун, кой бюзун язахин, алей бис койелум бисум ясохломусни даха, койма бисни сунамахка илла гарта висни гемандан.“⁴⁸

И много езичници се покръстват в християнската вяра, защото приемат и разбират думите, които свещениците пеят или четат.

След това царският син, който се наричаше Чекра⁴⁹, както е описано по-горе за него, стигна до Ве-

лика Татария и отиде при владетеля Едигай⁵⁰, който му бе писал и пратил вест да дойде, за да му повери царството. И когато царският син, наречен Чекра, дойде при Едигай, Едигай по това време беше на стан, беше събрал хората си и имаше намерение да потегли за една страна, наречена Сибир. Трябва също да се отбележи, че във Велика Татария е обичай царят на Велика Татария да има над себе си повелител, който има власт да избира някого за цар или да го сваля, а има власт и над васалите. Гореспоменатият Едигай по това време беше повелител в Татария. Трябва също да се отбележи, че царят и повелителят му в Татария, а и васалите странствуват с жените и децата си, с добитъка си зиме и лете, и винаги са на полето. И където царят е отседнал, там трябва да стануват сто хиляди души, които да го пазят.

А сега да започна отново: Чекра пристигна при Едигай и тръгна с него за гореспоменатата страна Сибир и вървяха два месеца, преди да стигнат до тази страна. В тази страна има една планина, която се нарича Урал и е дълга тридесет и два дни път. Хората, които живеят там, смятат също, че на края на планината започва пустиня и тази пустиня била краят на земното царство. Никой не може да мине през пустинята, нито да живее в нея заради влечугите и зверовете. В гореспоменатата планина имало диви хора, които нямат жилища като другите хора, а тялото им било покрито с козина, с изключение на ръцете и по лицето; ходят из планината като другите животни, ядат шума и трева и каквото намерят. Господарят на гореспоменатата страна подари на Едигай един мъж и една жена от дивите хора, които били хванати в планината, а заедно с тях и три диви жребца, също хванати в планината (жребците на големина бяха колкото магарета), а също и най-различни животни, които по немските земи ги няма, та не мога да им кажа имената.

В речената страна Сибир има кучета, които теглят колички, а през зимата шейни. Те трябва да

пренасят и различни чували. На големина са колкото магарета и в тази страна ги ядат. Трябва да се отбележи, че в тази страна хората вярват в Исус Христос още от времето, когато тримата мъдrecи повярвали и занесли даровете на Христос във Витлеем и го видели да лежи в яслата. По този начин в страната изобразяват бог наш в една ясла, така както са го видели тримата мъдrecи, когато са му поднесли даровете и са му се поклонили. Тази картина поставят в храмовете си и ѝ се кланят. Народът, който има тази вяра, се нарича уйгури. В Татария има много народ от тази вяра.⁵¹

В тази страна също така е обичай, когато умре младеж, който не е женен, да събират най-различни свирачи, да облекат на умрелия най-хубавите му дрехи и да го поставят на носилка, над която правят балдахин. Младите хора също си обличат най-хубавите дрехи и вървят напред, свирачите заедно с тях, а бащата, майката и приятелите вървят след носилката. Така младите хора и свирачите го носят с голямо веселие и песни към гроба, но бащата и майката, и приятелите вървят след носилката и го оплакват. Щом го погребат, донасят яденето и пиенето и правят голяма веселба. Но бащата, майката и приятелите стоят настрана и го оплакват. Като свършат, вземат майката и бащата и ги придружават обратно до дома им или където е жилището им и тогава и те го оплакват. Това правят така, като че ли устройват сватба, защото той не е имал жена.

В тази страна не садят друго освен овес и не ядат хляб.

В тази страна и във всичките бях и аз и видях всичко. По това време бях при сина на гореспоменатия цар, който се наричаше Чекра.

28. [Междуплеменни войни и смяна на владетелите в Кипчак]

лед като Едигай и Чекра завладяха страната Сибир, те потеглиха към една друга страна, наречена Волжка България, която също завладяха, и се върнаха отново в страната си.

През това време във Велика Татария имаше един цар на име Шадибег-хан⁵²; а „хан“ на татарски означава цар. И гореспоменатият цар като чул, че Едигай дошъл в страната му, избягал. Едигай изпратил да гонят царя и да го вземат в плен. Но при сражението царят бил убит.

След това Едигай поставил на трона един цар, наречен Пулад, който царувал година и половина. След него дошъл един, който се наричал Желаледин, и изгонил цар Пулад.

След него цар станал братът на Пулад, наречен Темир, който царувал четири месеца.

Желаледин, който бил изгонил Пулад, дошъл отново, убил Темир, станал цар и царувал четиринадесет месеца. След това дошъл неговият брат, който се наричал Кибак и се сражавал с него заради царството. Кибак застрелял брат си, но не станал цар. Той имал един друг брат, наречен Керимберди, който станал цар и царувал пет месеца. След това се върнал брат му Кибак и изгонил брат си Керимберди и станал цар. Тогава дойдоха Едигай и Чекра, при когото бях и аз, и изгониха царя.

И Едигай направи моя господар Чекра цар, както му беше обещал, и той царува осем месеца.

Тогава дойде един, който се наричаше Мехмед, и воюва с Чекра и с Едигай. Чекра избяга в една

страна, наречена Дешткипчак, а Едигай го плени-
хаха. Мехмед стана цар.

След това дойде един, който се наричаше Борак,
изгони Мехмед и стана цар. После Мехмед събра
войска и отново стана цар.

После дойде един, наречен Девлетберди, който
изгони Мехмед и стана цар, но царува само три
дни.

След това дойде гореспоменатият Борак, изгони
Девлетберди и пак стана цар.

След това дойде гореспоменатият Мехмед, уби
Борак и отново стана цар. И тогава дойде Чекра,
моят господар, сражава се с Мехмед и бе убит.⁵³

29. [Отмъщението на вдовицата на един татарски княз]

рез времето, когато бях при Чекра, дойде една татарска жена на име Садърмелик с четири хиляди девойки и жени при Едигай и при Чекра. Тя беше властна жена, а мъжът ѝ бил убит от един татарски цар, и тя дойде при Едигай, защото искаше да отмъсти за мъжа си. Едигай ѝ помогна да изгони царя.

И трябва да знаете, че тя и нейните жени яздеха в боя, сражаваха се и стреляха с лъкове като мъже. И когато жените отиваха в бой, запасваха от едната страна меч, а от другата лък.

При едно сражение заловиха братовчеда на царя, който беше застрелял мъжа на жената. Доведоха го пленен при жената. И когато го доведоха при нея, тя му заповяда да коленичи, извади меча си и му отрязва главата с един удар. Като направи това, тя каза: „Сега най-сетне си отмъстих.“ Аз бях там и видях това.

30. /Шилтбергер избягва от татарски плен и пристига в Цариград/

ъй като Чекра бе победен и го убиха, аз попаднах при друг господар, който се наричаше Маншук и беше военачалник при Чекра. Той трябваше да отстъпи и влезе в един град, наречен Каффа. В този град има християни и е голям град.

В него има шест различни вери. Тук моят господар остана пет месеца.

След това премина през един ръкав на Черно море и дойде в страната, наречена Черкезия, където остана половин година. Това разбра татарският цар, изпрати вестител при владетеля на страната и му предложи да не пуска гореспоменатия Маншук в страната. Той изпълни желанието му.

След това Маншук отиде в друга страна, която се нарича Абхазия.

После потегли за друга страна, наречена Мингрия. И като дойде в тази страна, ние, петима християни, се уговорихме да избягаме от неверниците и да се върнем в родината си, където бяхме родени, защото от тази страна имаше само три дни път до Черно море. И след като се разбрахме, разделихме се с господаря на страната Маншук и отидохме до столицата на гореспоменатата страна, която се нарича Батум и лежи на морето. Поискахме да ни преведат оттатък, но ни отказаха.

След това на коне излязохме от града, яздихме край морето и стигнахме до планина, през която яздихме четири дни. Стигнахме до една планина и видяхме в морето един кораб да стои на около осем

мили от брега. Останахме в планината, докато залезе слънцето. След като се стъмни, запалихме огън в планината и от кораба видяха огъня. Капитанът на кораба изпрати моряци с лодка, за да видят кой е на планината. Като ги чухме, че идват към нас, обадохме им се, а те ни попитаха кои сме. Ние им казахме, че сме християни и сме били пленени от неверниците и как с божия помощ сме дошли тук, за да ни отведат в християнския свят и за да можем да се завърнем в страната си. Те не повярваха, че сме християни, и ни попитаха дали знаем „отче наш“ и веруюто. Трябваше да им кажем „отче наш“ и веруюто. След това ни попитаха колко души сме. Казахме им, че сме петима. Казаха ни да чакаме на планината, отидоха при господаря си и му разказаха това, което ние им бяхме казали. След това отново дойдоха и ни заведоха на кораба.

Като плувахме три дни по морето, срещнахме три галери с турци, които гребеха по морето и се приближиха към кораба, където бяхме ние, и искаха да го ограбят. Те плуваха след кораба три дни и две нощи, но не можах да ни настигнат.

После корабът пристигна в един град, наречен Амасра, и остана там три дни. Турците отминаха. После корабът отново излезе в морето и искаше да се отправи към Цариград. Като навлезе навътре в морето и не се виждаше нищо друго освен небе и вода, излезе вятър и отнесе кораба на около осемстотин италиански мили до един град, наречен Синоп. Там останахме пет дни. След това плувахме месец и половина по морето и не можахме да стигнем до суша. Храната ни се свърши и нямаше какво да ядем, нито какво да пием. Видяхме една скала сред морето и там намерихме охлюви и раци, които събирахме четири дни, та се хранехме с тях. И така пътувахме три месеца по морето и след това стигнахме Цариград. А корабът продължи от там към италианските земи.

Като влязохме през вратите, попитаха ни откъде сме. Разказахме им как сме били пленени от не-

верниците, как сме избягали от тях и искаме да се върнем в страната, където сме родени. Като чуа това тези, които ни бяха питали, заведоха ни при християнския император⁵⁴. Като ни заведоха при него, той също ни попита как сме попаднали в плен и къде искаме да отидем. Разказахме му от началото до края как попаднахме в плен, какво ни се случи там и колко бихме искали да се върнем в страната си. Като чу това, той каза да не се тревожим, щял да ни заведе в родината ни. След това ни прати при патриарха, който също има седалище в града, и ни нареди да чакаме там, защото той имал един брат при крал Сигизмунд Унгарски, комуто искал да изпрати една галера, та нас щял да изпрати с галерата до Влашко. И ние останахме три месеца в Цариград при патриарха.

За отбелязване е, че Цариград е обграден с околоръстна стена в протежение на осемнадесет унгарски мили, а стената има хиляда и петстотин кули. Градът е триъгълен; две трети от града са обиколени от морето. Християните наричат Цариград Истимбули, а турците го наричат Стамбул. Срещу него лежи един град, който се нарича Пера. Гърците го наричат Галата и неверниците също. Между двата града минава един ръкав от морето, дълъг около три италиански мили и широк половин миля или повече, и от единия до другия град се пътува през морето, защото по суша е по-далече. Този град принадлежи на Генуа. Александър Велики бил наредил да изкопаят петнадесет италиански мили през големи и високи планини и съединил двете морета. Това, което тече тук, е голямото море, наричат го също Черно море и в него се влива Дунав и също много други големи реки. По море се пътува за Каффа, Тана, Трапезунд, Самсун и много други градове и земи, които лежат наоколо. Морския ръкав гърците наричат Хелеспонт, а неверниците Богаз. Турците владеят един бряг на морето срещу Цариград, който се нарича Скутари, там те минават през морето.

Също недалече от Цариград край морето е била Троя, на една красива равнина; още се вижда добре къде е бил градът.

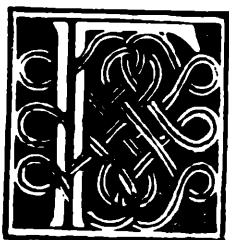
Императорът на Цариград има два двореца в града. Единият е много красив и украсен със злато, лазулев камък и мрамор, а пред двореца има хубав двор за бойни игри и различни забавления, каквито пожелаеш. Пред двореца е поставена статуята на император Юстиниан на кон върху висока мраморна колона. Аз попитах един жител на града от какво е направена статуята. Той ми каза, че била от бронз и е излята нацяло — кон и човек заедно. Някои тук казват, че била от кожа, но тя стои вече сигурно хиляда години и ако беше кожа, не би могла толкова дълго да издържи, щеше да изгние. Статуята преди години е имала златна ябълка в ръката си, което означава, че той е бил могъщ император над християни и над езичници.

Недалече от Цариград има един остров, който се казва Имброс. Там има планина толкова висока, че стига до облаците.

В Цариград има една черква, това е най-красивата черква, която може да се намери по света. Тя се казва Света София, цялата е покрита с олово и в стените на черквата човек може да се огледа като в огледало, толкова гладко и фино са направени те от мрамор и лазулев камък. В черквата техният патриарх е със своите свещеници; там ходят на поклонение гърците и всички, които са подвластни на патриарха, както ние ходим в Рим. Когато император Константин завършил черквата, наредил да поставят за украса пет златни колела горе в кубето по средата на черквата. Всяко колело е голямо и дебело колкото воденичен камък. Но император Иоан снел две от тях по време на голямата война, която Баязид, турският султан, водил с него, когато обсаждал седем години Цариград. При същия този султан аз бях по него време в Турция. Аз видях трите колела в черквата. Света София има триста врати, а сто от тях са целите от месинг.⁵⁵

В Цариград бях три месеца в дома на патриарха. Но мене и моите другари не искаха да ни пускат из града да се разхождаме, защото се страхуваха, че неверниците могат да ни познаят и да ни изискат от императора. Заради това не можах да разгледам добре града, а императорът също ни беше забранил да излизаме. Но понякога се разхождахме със слугите на патриарха.

31. [Религията на гърците]

ърците не вярват в светата троица. Те не вярват и в светата римска църква, нито в папата и казват, че техният патриарх има толкова власт, колкото и папата.

Причастието приготвят с квасен хляб, поливат го с вино и топла вода. Също когато свещеникът приготвява причастие, те падат ничком и твърдят, че никой човек не бил достоен да види господа. След като свещеникът отслужи литургия, той взима останалия хляб от причастие, нарязва го на малки късчета в една тава и свещеникът или някой ученик поднасят хляба на мъжете и жените, които седят

там, и всеки си взема по едно късче и го изядва. Този хляб те наричат просфора и не може да се пече нито от мъж, нито от жена, а само от девойка, която е още чиста, или от калугерка. Те дават причастие и на малките деца.

Те не дават на никого светото миро.

Те казват, че няма Чистилище и че никой не отива на небето или в ада до деня на Страшния съд, след който всеки човек ще отиде там, където заслужава.

Те нямат също и заупокой, освен ако не се поръча. Те казват, че не трябва да се служи литургия на един олтар повече от веднаж на ден. На техните олтари те не служат литургия на латински, защото смятат, че не трябва да се служи литургия на никакъв друг език освен на гръцки, който бил най-старият език на християнската вяра. Те казват, че тяхната вяра е истинската християнска вяра, а другите не са истински. Нямат служба през делнични дни, защото техните свещеници всички трябва да работят и са занаятчии и всички имат жени и деца. Всеки от техните свещеници може да си вземе само една жена и ако тя умре, той не може да си вземе друга жена за брак или иначе. Ако ходи с жени и владиката разбере това, той му отнема свещеническият сан и вече никога не може да служи. Когато техният владика посвещава свещеник, опасва му един пояс. И когато свещеник направи нещо против свещеническия ред, отнема му се поясът, така че никога вече да не може да служи, и е свален от сана си.

За свещеници се омъжват най-богатите и най-добрите. Когато са на една трапеза, жените седят на челната част на масата, а когато жените ходят заедно, жените на свещениците вървят отпред.

Черквите им не са свободни. Ако някой построи черква, като умре, приятелите му наследяват черквата като другите имоти и я продават като обикновена къща.

Те казват, че да се ходи с неомъжени жени не е смъртен грях, а нещо естествено.

Казват също, че когато за сто пфенига се взема лихва десет пфенига на месец, това не е лихвоимство, а божя печалба.

Не ядат месо в сряда. В петък ядат само олио и риба и казват, че събота не е ден за пости и може да се яде месо. В черква жените стоят отделно и никой мъж нито жена не може да влезе в олтара. Когато се кръстят, правят кръста на лявата страна.

Когато някой се разболее и като разбрал, че ще умира, кръщават го отново. Срещат се много хора, които всяка година се кръщават.

В черквите си нямат съд със светена вода. Когато владиката им стои в хора на черквата, той стои по средата на хора и свещениците стоят в кръг около него. Техният владика не яде месо през цялата година, а през пости не яде риба, нито нещо друго, което има кръв. И всичките им духовници спазват това.

Когато искат да кръщават дете, те канят десетина кръстници, или повече — мъже и жени, и всяка жена носи на детето кръщелна риза и една свещ.

Те казват, че е грях, дето нашият свещеник всеки ден служи литургия, защото той може да не е достоен. Казват, че нашите свещеници вършат смъртен грях, като си стрижат брадите. Това те правели не заради бога, а за да се харесват на жените.

Също когато някой умре и го опяват, дават на свещениците и на хората, които присъствуват, да ядат варено жито. Това те спазват съгласно стария завет и житото наричат коливо. Те също мият мъртвите си, преди да ги погребат.

Свещениците им купуват и препродават като другите търговци. Свещениците им продават и вино.

Миряните постят четиридесет дни преди Коледа и за Светите равноапостоли постят тридесет дни. За истинските пости постят петдесет дни. За Възнесение богородично постят петнадесет дни.

Спазват само три от богородичните празници в годината; не празнуват Представление богородично.

Императорът в Цариград сам избира патриарха и сам дава всички божии дарове на църквата. Той

е господар на духовния и светския съд, докъдето се простира страната му.

Чувах много пъти от гърците, че император Константин потеглил от Рим с много големи кораби и галери и дошъл в Гърция, в града, където сега се намира Цариград. Тогава му се явил ангел господен, който му казал: „Тук трябва да бъде твоето жилище. Качи се на коня си, не се оглеждай и язди бързо до мястото, откъдето си тръгнал с коня.“ Той възседнал коня и яздил около половин ден. Като стигнал близо до мястото, откъдето бил тръгнал, огледал се и видял, че след него е пораснала стена, висока един човешки бой от земята, а при мястото, където се огледал, до мястото, откъдето започнал да язди, не можело да се задържи стена — на разстояние двеста крачки или повече. И много пъти се опитвали, тъй като искали да имат стена, но никоя стена не можела да се задържи. Това място е разположено срещу морето, така че може да се защитава по-добре, отколкото ако беше към сушата. И аз го видях, защото край същото това място минава един стобор. Заради това гърците казват, че ангелите са построили тази стена. Короната, с която коронясват техния император, била донесена на император Константин от един ангел от небето, те я считат за небесна корона и мислят, че няма по-достоеен император от императора в Цариград.

Когато умре някой свещеник, поставят му всичко, което се полага на свещеник, който ще служи литургия, полагат него в гроба на стол и го покриват с пръст.

Песента, която се пее на велики петък — „Агиос о теос исхирос“ — те пеят на всички празници, а алелуята пеят всеки ден през пости, когато ходят на черква. При литургията си пеят само „Кириелейсон“, а не „Христос елейсон“ и казват, че има един бог и няма разлика между бог-отец и бог-син, та не е правилно да се пее „Христос елейсон“.

Гърците се отнасят много почитателно към своите свещеници. Когато един мирянин срещне свещеник, той сваля шапка от главата, покланя се на све-

щеника и казва: „Еулогей емена, деспота“, което означава: „Благослови ме, господине.“ Свещеникът слага ръка на главата му и казва: „О теос еулоге есена“, което значи: „Бог те благославя.“ Това правят мъже и жени винаги, където срещнат свещеник.

Когато свещеник си взема жена, то той я взема, преди да стане свещеник. Това го правят, за да разберат, дали ще ѝ направи дете. Ако няма дете, не може да стане свещеник. И щом му се роди дете, посвещават го за свещеник.

Миряните се молят само с „отче наш“ и не знаят перуюто, нито молитвата „Благословена си, Марийо“.

Техните свещеници също носят само бели одежди за литургия.

32. [Голяма и Малка Влахия и Седмоградско]

ук ще отбележа в кои страни съм бил. Като тръгнах от Бавария, отидох в Унгария. Там останах десет месеца, преди да започне големият поход срещу неверниците, с който тръгнах и аз, както е описано в началото.

Бях също във Влахия и в двете столици на Влахия, които се наричат Арджеш и Търговнище. Бях в един град на име Браила, който лежи на Дунава, където спират когите и галерите, търгуващи с неверниците. Трябва също да се каже, че народът във Влахия, в Голяма и Мала Влахия, е от гръцката вяра. Те имат и особен език. Всички си оставят косите и брадите да растат и никога не ги подстригват.

Аз бях в Мала Влахия и в Седмоградско, което е немска земя. Столицата в тази страна се нарича Херманщат. Бях и в Бурценланд, столицата се казва Брашов⁵⁶.

Това са страните, които лежат отсам⁵⁷ Дунав и в които съм бил.

33. [България, Гърция и Азиатска Турция]

ега ще отбележа в кои страни съм бил, които лежат между Дунав и морето.

Аз бях в три страни, които и трите се казват България: Първата България лежи там, където се преминава от Унгария през Железни врата и столица-

та ѝ се казва Видин. Другата България лежи срещу Влашко и столицата ѝ се казва Търново, а третата България лежи, където Дунав се влива в морето, и столицата ѝ се казва Калиакра.

Бях също и в Гърция. Столицата ѝ се нарича Одрин и градът има петдесет хиляди къщи. Един също голям град в Гърция лежи на Италианското море⁵⁸ и се казва Солун. В града е погребан един светец, който се казва свети Димитър. От гроба му тече масло, а в средата на черквата, където е положен светецът, има един кладенец и на неговия ден кладенецът се напълва с вода, а иначе през годината е сух. И в този град бях. В Гърция също има един голям град, който се казва Серес. Земите, които лежат между Дунава и морето, принадлежат на турския султан. Има също един град и крепост, наречен Галиполи. За там се отива през голямото море и аз преминах оттам за Велика Турция⁵⁹ Оттам също се отива за Цариград през гореспоменатото море. В този град прекарах два месеца. И оттам също се отива във Велика Турция.

Столицата на Турция се нарича Бруса. Градът има двеста хиляди къщи и осем странноприемници, където се подслоняват бедните хора, независимо от това дали са християни, неверници или евреи. Към

града принадлежат триста замъци с изключение на големите градове, които са описани по-долу.

Първият град се казва Ефес и в него е гробът на свети Иоан Евангелист. Областта е хубава и на езика на неверниците се нарича Айдин, но тук я наричат Азия.

Другият град и областта, която принадлежи към него, се нарича Измир. В него е бил епископ свети Никола.

Има също един град и област, наречени Маниса — областта е плодородна.

Има един град, наречен Денислу, а областта към него се казва Сарухан. В тази област всички дървета дават плод два пъти в годината.

Има обаче един град на име Адалия и област, която принадлежи към него — Сарацен. В областта не се отглежда друг добитък освен камили и също ядат камилите.

Един град, който се казва Кютахия, лежи високо в планината и има хубава земя на име Кермиан.

Един град се казва Анкара и има хубава земя, която също се казва Анкара. В града има много християни от арменската вяра. В църквата си те имат кръст, който свети ден и нощ, и неверниците отиват да му се поклонят и наричат кръста светец камък. Неверниците веднаж искали да го вземат и да го поставят в своя храм, но който похване кръста, ръцете му се схващат.

Има един град, наречен Бейбазар, и областта се казва по името на града.

Една област се казва Карамания, а столицата ѝ — Ларенде. В тази област има един град Коня, където лежи погребен един светец на име Шемс, който отпърво бил свещеник на неверниците, но тайно се покръстил. И при смъртта му един арменски свещеник му дал да хапне от тялото господне, скрито в една ябълка. Той бил направил големи чудеса.

Има един град на име Қайсери и областта се казва също така. В града е бил епископ свети Василий.

Аз бях също и в Сивас, който беше царство.

На Черно море лежи един град, който се казва Самсун. Има хубава област, наречена Джаник.

Гореизброените градове и области принадлежат всички към Турция и аз съм ходил във всички.

Една страна, която се казва Чаврам, лежи на Черно море. В нея отглеждат само просо и от него правят хляба си.

34. [Царство Трапезунд и съседните страни. Замъкът на ястреба]

ма едно царство, наречено Трапезунд, което представлява малка, добре затворена страна, където вирее лозата. То лежи на Черно море, недалече от един град, който на гръцки се казва Херсон.

На една планина се намира замак, наречен „Замъкът на ястреба“ В замъка живеят една красива девойка и един ястреб на прът. Който отиде там, бодърствува три дни и три нощи, без да заспи, и си пожелае от девойката почтени неща, желанието му се изпълнява. Щом някой издържи на бдението, отива след това в замъка и влиза в един хубав палат. Той вижда тогава един ястреб, който стои на прът, и когато ястребът го забележи, започва да вика. От една стая излиза срещу него една девойка, приема го и казва: „Хвала ти, ти бдя три дни и три нощи, всякакви земни желания, които са почтени, ще ти бъдат изпълнени.“ И каквото той си пожелае, ако е почтено, изпълнява се. Но ако пожелае неща, които са свързани с дворцовия живот, или пък са нецеломодрени или алчни, тя го прокллина, него и целия му род, така че никога да не може да сполучи.

Веднъж дошъл един добър и беден момък и бодърствувал три дни и три нощи в замъка. След като бодърствувал, влязъл в палата, където стои ястребът. Ястребът се разкрещял, девойката излязла от стаята си, приела го и казала: „Каквото поискаш от мене, земно и почтено, ще ти бъде изпълнено.“ Поискал ѝ само той и неговият род да живеят с чест, а тя изпълнила желанието му.

Отишъл и един царски син от Армения. Той също бодърствувал три дни и три нощи, след което влязъл в палата, където е ястребът. Девојката излязла при него и го попитала какво желае. Той казал, че е син на могъщ цар от Армения и има достатъчно сребро и злато и скъпоценни камъни, но „си нямам жена и искам ти да ми станеш жена“. Тя му отговорила и казала: „Ти ще бъдеш наказан заради високото мнение, което имаш за себе си и за своята си власт.“ Така тя проклела него и целия му род.

Дошъл също един рицар от ордена на иоанитите и бодърствувал три дни и три нощи. След това влязъл в палата, където стоял ястребът. Девојката дошла при него и казала: „Какво желаеш?“ Той поискал от нея една кесия, която никога да не се изпразва, колкото и често да взема от нея. Желанието му било изпълнено, но след това тя го проклела и казала: „Алчността, която ти проявяваш, води до големи злини. Заради това те проклинам твоят орден да намалява и никога да не може да порасне.“ Така тя се разделила с него.

По времето, когато аз бях там с моите другари, помолихме един човек и му дадохме пари, за да ни заведе до замъка. Когато стигнахме там, един от моите другари поиска да остане и да бодърствува, но този, който ни водеше, каза, че не трябва да прави това, защото ако не може да издържи на бдението, ще бъде загубен и никой няма да узнае какво е станало с него. Освен това така е обрасло, че човек не може да приближи, а и гръцките свещеници забраняват, защото смятат, че това е дело на дявола, а не на бога. Заради туй си тръгнахме и отидохме в град Херсон.

Има също една страна, която принадлежи на гореспомнатото царство и се казва Лазистан. В нея има много лозя и там живеят гърци.

Аз бях също в Мала Армения, чиято столица се нарича Ерзинджан.

Има и един град на име Байбурт, който е в хубавата област.

Градът, наречен Камах, е разположен на една висока планина, а в подножието на планината тече река Ефрат, една от четирите реки, които извира от рая. Реката тече и през Мала Армения, и през една пустиня в продължение на десет дни, след което изчезва в пясъците и никой не знае къде отива. Реката протича и през Персия.

В областта, която се казва Карадере, виреят лози.

Една страна се нарича Черна Турция, а столицата ѝ се казва Хамид; народът е много войнствен.

Има една област на име Кюрдистан със столица Албостан.

Също едно царство Грузия — народът му е от християнската вяра, има особен език и е много войнствен.

Има една страна на име Абхазия, чиято столица се казва Сухуми. Тя е нездравословна страна. Там жените и мъжете носят четириъгълни плочи върху главите си, защото е нездравословна.

В една малка страна, наречена Мингрелия, със столица на име Батуми жителите са от гръцката вяра.

В царството Мардин живеят неверници.

Аз съм ходил в гореспоменатите страни.

35. [Областите, принадлежащи към Персия]

толицата на цялото царство Персия се нарича Табриз. Персийският цар получава от град Табриз повече злато, отколкото най-могъщият християнски цар, защото там се води голяма търговия.

В Персия има едно царство, чиято столица се казва Султания.

Градът на име Рен има много земя. Те вярват в Мохамед като другите неверници. Вярват в един, който се казва Али, който бил голям гонител на християните. Неговите последователи се казват „рафаджи“

Има един град Нахичеван, който лежи край планината, където е спрял Ноевият ковчег. Градът има хубава земя.

Има един град Марага — също има хубава земя.

Също има един град, който се нарича Гелат и има хубава земя.

Има един град на име Корна, който е заобиколен с хубава земя.

Има един град, който е разположен на планина и се казва Маку. В него има митрополия и жителите му са от римска вяра. Свещениците проповядват, пеят и четат само на арменски език.

Има една страна, която се нарича Гилан и е плодородна. В нея не расте нищо, освен ориз и маслини. Хората в тази страна носят само плетени обуца.

Гез е голям град с хубава земя. В него тъкат хубави копринени платове.

Също един град Страва с хубава земя.

Има един град, който се казва Антиохия, а стената, която го обгражда, е цялата опръскана с християнска кръв, от което е почервенияла.

Градът Алинджа се е отбранявал шестнадесет години срещу Тимур, преди да бъде завладян.

Също има една хубава страна Масандеран, която е гориста и непристъпна от гори.

Също една страна Ширван, столицата ѝ се казва Шемаха, и е гореща и нездравословна страна. В нея правят най-хубавата коприна.

Има един град, който се казва Исфахан. Той е царство и има хубава земя.

В Персия има едно царство, което се казва Хорасан, столицата му се нарича Херат и има триста хиляди къщи.

Също един град Шираз, който е голям град и има хубава земя. В него не пускат никакъв християнин за търговия.

Също градът Караман с хубава земя.

Има един град, който се казва Кишем и лежи на морето, където растат перлите, и има плодородна земя.

Хормус е голям град и лежи на морето, през което се отива за Велика Индия. Там идват много търговци от Индия и земята е добра.

Един град се казва Каффа и има хубава земя. В страната се намират много скъпоценни камъни и също много подправки. Оттам се минава за Велика Индия през морето.

Една страна се казва Бадахшан и има високи планини. В планините се намират много скъпоценни камъни, но никой не може да ги добива поради влечуги и диви животни. Само когато вали, пороищата ги свличат надолу. Тогава идват майстори, които ги разпознават и ги събират от калта. В планините живеят и носорози.

царството Вавилония също съм ходил. На езика на неверниците Вавилон се казва Багдад. Великият Вавилон е обграден със стена дълга 25 лега, а един лег е три италиански мили. Стената е висока двеста лакти и дебела петдесет

лакти. Река Ефрат тече посред града към Великия Вавилон, който сега обаче целият е разрушен и никой не живее вече в него. Кулата на Вавилон е висока петдесет и четири стадия, а четири стадия правят една италианска миля и на всяко място е дълга и широка десет лега. Тази кула се намира по пътя през голямата Арабска пустиня, когато се пътува към Халдея, но никой не може да стигне до там поради дракони, змии и други лоши влечуги, толкова много има от тях в тази пустиня. Кулата е строил един цар, който на езика на неверниците се нарича Нимрод. Трябва да се отбележи, че един лег е равен на три ломбардски мили, а четири стадия — на една италианска миля. Една италианска миля трябва да има хиляда крачки, една крачка пет стъпки, а една стъпка трябва да има осем унца. Един унц е първият прешлен на палеца.

Сега ще чуете и за новия Вавилон. Новият Вавилон е отдалечен от Великия Вавилон и лежи на една река, която се казва Тигър и е голяма река. В реката има много чудни морски животни, които идат от Индийско море. Край реката растат по дървета плодове, които се казват фурми, а неверниците ги наричат „хурма“. Плодовете не могат да се берат, докато не дойдат щъркелите и прогонят змиите, защото тези гадини живеят под и на дърветата. Никой не може да къса плодове поради гадините. Пло-

довете зреят два пъти в годината. Трябва също да се отбележи, че в град Вавилон обикновено се говорят два езика — арабски и персийски. Във Вавилон има и една градина, в която има различни животни; тя е обградена и затворена в продължение на десет мили, така че те да не могат да излязат. В градината лъвовете имат нарочни жилища, от които могат да излизат. Народът на това царство не е войнствен.

Бях също и в Мала Индия, която е хубаво царство, а столицата ѝ се нарича Делхи. В страната има много слонове. Има също едно животно, наречено жирафа, което прилича на сърна, но е високо, и има дълъг врат, дълъг четири разтега или повече. Предните му крака са високи, а задните къси. В Мала Индия има много животни. Там живеят много папагали и щрауси. Има също и множество други животни и птици, чиито имена не зная.

Има една страна, наречена Чагатай, със столица Самарканд, която е голям, укрепен град. В страната имат особен език, който е татарски, смесен наполовина с персийски. Хората са войнствени. В страната не ядат хляб.

Трябва да се отбележи, че един владетел от неверниците, наречен Тимур, по това време владееше гореспоменатите страни, а аз служих при него. И ходих във всички тези страни. Той владееше и много други страни, в които не съм ходил.

37. [Велика Татария]

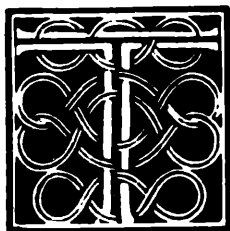
ях също и във Велика Татария. Трябва да се отбележат обичаите на страната.

Първо, там не сеят никакви зърнени храни, освен просо. Не ядат хляб и не пият вино, а пият само конско и камилско мляко и ядат конско, камилско и друго месо. Трябва също да се отбележи, че царят на страната и неговите васали зиме и лете стават по полето с жени, деца и добитък и всичкото си имущество и се местят от едно пасище на друго, защото страната е равна. Също трябва да се отбележи, че когато избират цар, вземат го и го поставят върху бяло кече, подхвърлят го три пъти на кечето, разнасят го около царската шатра, след което го внасят в нея и го поставят върху царския трон, като му дават златен меч в ръката и той трябва да се закълне според обичая.

Трябва да се отбележи, че когато ядат или пият, седят на земята; така правят всички неверници. Сред неверниците няма по-войнствен народ от червените татари⁶⁰ и това може би се дължи на пътуванията и войната, защото аз съм виждал как татарите разрязват някоя вена на конете, събират кръвта, сваряват я и я ядат. Това правят, когато нямат достатъчно храна. Виждал съм, че когато бързат за пътуване, вземат месо, нарязват го на тънко, увиват го в памучна кърпа, слагат го под седлото и яздат върху него; аз самият съм правил така. Като огладнеят, изваждат го изпод седлото и го ядат сурово. Първо го посоляват, защото мислят, че не е лошо, ако изсъхне от топлината на коня, та стане

крехко, тъй като при язденето седлото го натиска и сокът му изтича. Това те правят, когато при пътуване бързат и нямат време да приготвят ядене. Обичай е също, когато царят им става сутрин, да му занесат конско мляко в златна купа, което той излива на гладен стомах.

38. [Страни, принадлежащи към Велика Татария. Описание на Кайро]

ук ще разкажа за страните на голяма Татария, в които съм бил.

Има една страна, която се казва Хорезм, а градът се казва Ургенч и лежи на река Едил, която е голяма река.

Също една страна, наречена Бещау, със столица Джулат, която е планинска страна.

Един град се казва Астрахан и е голям град с хубава земя. Също един град на име Сарай, където е престолът на татарския цар.

Има също една страна, която се казва България⁶¹ и в нея има различни животни. Една друга страна се казва Сибир.

Също един град се казва Азов, а християните го наричат Тана и има река на име Дон с много риба. От тази река откарват големи коли и галери, пълни с риба, за Венеция, Генуа и островите в морето.

Една страна се казва Кипчак, а столицата ѝ е наречена Солкат. В тази страна се отглеждат различни зърнени храни.

Градът Каффа лежи на Черно море и има две кръгли стени. Във вътрешната стена има шест хиляди къщи, а във вътрешната четиридесет хиляди. Там живеят предимно гърци, италианци и арменци. Той е главен град на Черно море и му са подчинени четири града, които също лежат край морето. В града има четири вида християни: от римската, гръцката, арменската и сирийската вяра. В него има също трима епископи — един римски, един гръцки и един арменски. В него има и много неверници, които си имат свой храм. В града има два вида евреи, които имат две синагоги. В предградията има четири хиляди къщи.

Градът Киркиер има хубава земя, която се казва Сути, а неверниците я наричат Тат⁶². В нея живеят християни от гръцката вяра, има хубави лозя и лежи на Черно море. Тук свети Климент е бил потопен в морето край града, наречен от неверниците Акерман.

Има една страна, която се казва Черкезия и лежи край Черно море. Жителите ѝ са от гръцка вяра, но са лоши хора, защото продават собствените си деца на неверниците, крадат деца от други хора и ги продават на разбойниците по пътищата. Езикът им е особен. Имат обичай, когато гръм убие някого, да го вземат, полагат го в сандък, а сандъка поставят на някое високо дърво. Народът идва на това място, донася си ядене и пиене под дървото, яде и пие, танцува и се весели; колят волове и агнетата и раздават за бог да прости. Така прекарват дни един след друг. И докато мъртвецът лежи на дървото, те идват в деня на годишнината му и празнуват по гореописания начин. Така правят, докато трупът изгние. Вършат всичко това, защото смятат, че като е убит от гръм, той е станал светец.

Руското царство също плаща данък на татарския цар.

Трябва да отбележа, че червените татари се делят на три племена. Едното се казва Крат, другото Ябу, а третото Могул. Татария надлъж и шир е три месеца път, равна е и в нея няма нито гори, нито камък, а само трева и тръстика.

Всички гореописани страни принадлежат към Велика Татария и аз съм бил във всичките.

Ходил съм също в царство Арабия, чиято столица неверниците наричат Мъсър. Тя има дванадесет хиляди улици и на всяка улица има по дванадесет хиляди къщи. В нея е седалището на египетския султан. Той е цар над всички царе на неверниците и господар на всички неверници. Притежава много сребро, злато и скъпоценни камъни и в двора му всекидневно има двадесет хиляди души. Трябва да се отбележи, че никой не може да стане султан, ако не е бил продаден като роб.

**39. [Египетски султани, царували по времето
на Шилтбергер. Нрави и обичаи
в тази страна]**

е отбележа колко египетски султани имаше през времето, когато аз бях при неверниците.

Първият египетски султан се наричаше Баркук. След него султан стана Манташ, когото плениха, завързаха го между две дъски и с трион го разрезаха надлъж през средата.⁶³ След това султан стана един, наречен Фарадж, при когото бях осем месеца. Него също го плениха и обезглавиха.

След това султан стана Джакам. След него един, който се казваше Шиахи⁶⁴, набучиха на железен кол, както е обичаят в това царство. Когато двама воюват за царството, който надвие другия и го залови, облича му царски дрехи и го завежда в една специално направена къща, където има железни колове. Хваща го и го набучва на един кол така, че колът да му излезе през врата, и го оставя на кола, докато изгние.

След гореописания, султан стана един на име Малек ал-Ашраф⁶⁵. За една сватба той разпрати искани в Рим, в целия християнски свят и също във всички страни, като се подписваше по следния начин:

„Ние Соломандер, повелител на Картаген, сулган на благородните сарацини, господар на Сицилия, владетел на най-висшия бог на Ерусалим, на Кападокия, господар на Йордан, господар на Ориента, където извира кипящото море, господар на Витлеем, където е била родена вашата богородица, наша племенница, и нейният син, наш племенник

от Назарет, господар на Синай, на долината Фарун и на долината Йозафат, владетел на Хермон, на която планина са построени седемдесет и две кули, всички украсени с мрамор, господар на голямата гора, дълга четиристотин мили, в която се говорят седемдесет и два езика, господар на рая, намиращ се в нашата страна Кападокия, и на реките, които извираят и текат в него, пазител на ада, могъщ император на Цариград, емир на Кайкамер, могъщ император на Газария, господар на Кипчак, господар на земята, където Енох и Хелия лежат непогребани, владетел на земите, където слънцето и луната изгряват и залязват, от най-висшите и най-добрите, покровител на първосвещеника Йоан в затворения Румоней, при Вадах, настойник на Александър, основател на укрепения град Вавилон, където са възникнали седемдесетте и два езика, и император, цар на всички царе, господар на християни, евреи и езичници, жрец на боговете.“

Трябва да се прибави, че той се подписваше така, когато канеше от Рим за сватбата на дъщеря си, на която сватба аз също присъствувах.

В страната на египетския султан е обичайно в петък, когато е техният празничен ден през седмичата, омъжените жени да са свободни и да се забавляват с мъже или други неща. Каквото желаят тогава, правят го, мъжете им или който да било друг няма право да им се противопостави, защото такъв е обичаят.

Египетският султан има обичай, когато минава през някой град, да си покрива лицето, за да не го виждат с очи. Или си закрива лицето, когато идват чужди хора при него. Когато отива при него някой, колкото и да е могъщ, трябва три часа да коленичи и да целува земята, след което става и се приближава до него. Ако е неверник, той му подава голата си ръка, а ако е християнин, той издърпва ръката си навътре в ръкава и него трябва да целуне. А комуто изобщо не подаде ръка, той трябва да му целуне коляното.

В страната на египетския султан е въведен след-

ният обичай: когато той изпраща вестител в някоя страна, то на всяка спирка по целия път са приготвени коне с всичките им принадлежности. А пратеникът носи на колана си големи хлопки, превързани с кърпа. Когато наближи до някоя спирка, развързва хлопките, а те започват да звънят. Щом го чуят в странноприемницата, приготвят му кон и той като пристигне, намира всичко готово. Качва се на коня и продължава да язди до другата странноприемница, където взема друг кон. И прави така, докато стигне до града, за който са го пратили. Това е уредено по всички пътища на египетския султан.

Трябва да отбележа също, че египетският султан разпраща гълъби с писма за различни места. Защото има много врагове и се страхува, че те може да задържат пратениците му. Най-често ги изпраща от Кайро за Дамаск, защото помежду тях лежи голяма пустиня. Ще обясня как става това. Във всеки град, където египетският султан си иска, трябва да му отглеждат заедно два млади гълъба, да им слагат захар в храната и да им дават достатъчно храна, но да не ги пускат никъде да летят. И когато се сприятелят добре помежду си, занасят гълъба на египетския султан, а гълъбицата задържат. Гълъба означават от кой град е, за да се знае. След това го слагат в една специално приготвена стая и при гълъба не пускат вече женска. Не му дават достатъчно храна, като преди, а също никога не му слагат захар в храната. Това правят, за да копнее той за града, в който е отгледан, и да желае по-скоро да литне натам. Когато искат да го изпратят, връзват му под крилото писмо и го пускат. И той литва направо към мястото и къщата, където е бил отгледан. Като го видят, хващат го, вземат писмото и го предават където трябва.

Когато дойде някой гост, благородник или търговец, египетският султан му дава придружително писмо и където да го покаже в страната му, и който го види, веднага щом прочете писмото, коленичи, след това го целува, отдава на госта големи по-

чести и го развежда от град на град, докъдето се простигне страната.

Също трябва да се отбележи, че когато идва пратеник от някой друг цар или друг някакъв владетел, както сред неверниците е обичайно да изпращат пратеници със свита по триста, четиристотин или шестстотин коня, египетският султан сяда на трона си и се накичва с хубави дрехи и скъпоценни камъни. След това пред него пускат седем завеси и когато пратеникът иска да отиде при него, вдигат завесите една след друга. Той трябва да се покланя пред всяка и да целува земята, а като разтворят последната, коленичи пред царя. Ако царят протегне ръката си, той отива към него и му целува ръка, след което предава вестта, която носи.

40. [Описание на една арабска птица]

Арабия има една птица, която неверниците наричат „сака“, по-голяма от жерав, с дългашия и широка, дълга човка. Черна е, има два големи крака, които долу са като гъши крак. Краката също са черни, а тя и на цвят е като жерав:

На шията си има голяма гуша, в която влиза около четвърт кофа вода. Обичайно е за птицата да отлети до някоя вода, да си напълни гушата и след това да отлети до някоя пустиня, където няма вода. Когато намери вдлъбнатина в някоя скала сред пустинята, изплюва водата от гушата си. Тогава птиците от пустинята идват да пият вода, и докато пият, птицата, която е донесла вода в гушата си, улавя три от тях и ги изяжда. Тази е пустинята, през която се отива за гроба на Мохамед.

41. [Манастирът на света Екатерина на Синай]

ервено море е широко двеста и четиридесет италиански мили. То се нарича Червено море, но не е червено, а само земята наоколо по някои места е червена. На вид е като другите морета и се намира край Арабия. През него се минава към

планината Света Екатерина на Синай.

На планината Света Екатерина не съм ходил, но съм слушал от чужди хора, които са били там и са ми разказвали за нея — християни или неверници, защото и неверниците ходят там. Неверниците наричат Синай „Нур Дагъ“, която означава „светла планина“, защото бог често се явявал на тази планина във вид на сияние, както пламъците на Мойсей, който често е говорил с бог на тази планина. На планината има един манастир, а калугерите са гърци. Той е голям манастир. Калугерите ходят като отшелници, не пият вино и не ядат месо, живеят съвсем по божите правила и непрекъснато постят. В манастира има много горящи кандила, защото те имат достатъчно маслинено масло за храна и за горене, благодарение на едно чудо божие, което става. Когато маслините узреят, всички птици от страната се събират, всяка птица носи в човката си клонче с маслини и го пуска в Света Екатерина. Донесят толкова много, че има достатъчно за ядене и за горене. Това, което птиците правят, е голямо чудо божие.

Зад олгара на същата църква е мястото, където бог се е явил на Мойсей в един храст като пламък. Монасите отиват там боси, защото това е свя-

то място и Мойсей казал на нашия бог да си събуе обувката, защото стои върху свещено място. Това място се нарича божие. Три стъпала нагоре има голям олтар, където лежат мощите на света Екатерина. Игуменът показва на поклонниците светилището, а с нещо сребърно натиска леко мощите и от тях изтича масло като пот, което не прилича нито на масло, нито на балсам, и го раздава на поклонниците. След това им показва главата на света Екатерина и много други светини.

В манастира има и едно голямо чудо и поличба: колкото монаси има в него, толкова кандила горят непрекъснато. Когато пламъкът на някое кандило намалее, виждат на кой калугер е, и щом угасне, калугерът, чието е било кандилото, умира. Когато ще умре игуменът, този, който пее или чете литургията, след като свърши литургията, намира в олтаря писмо, в което е написано името на оня, който трябва да стане игумен, и неговото кандило се запалва само.

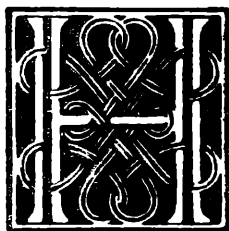
В същия манастир е кладенецът, който Мойсей направил, като ударил с пръчка върху скалата и от нея бликнала вода. Недалеч от манастира има една черква, построена в чест на Богородица на мястото, където тя се явила на монасите. А по-нагоре е параклисът на Мойсей върху една скала, където Мойсей литнал, като погледнал бога наш в очите. На същата планина е параклисът на пророк Илия. На това място планината се казва Хорет. Близко до параклиса на Мойсей е мястото, където бог дал на Мойсей скрижалите с десетте заповеди. В същата скала се намира пещерата, в която Мойсей лежал, когато постил четиридесет дни.

От тази долина се минава в една голяма долина и се стига до планина, където света Екатерина е била отнесена от ангелите. В същата долина има черква, посветена в чест на четиридесетте мъченици, и монасите често служат в нея литургия. В долината е студено. Оттам се отива на планината Света Екатерина, където света Екатерина е била отнесена.

Там няма черква, нито нещо друго, освен една купчина камъни, които лежат на същото място. Преди е имало параклис, който обаче е разрушен.

Има две планини, които се казват Синай. Те са близко една до друга и заради това и двете се казват Синай. Дели ги само една долина.

42. [Изсъхналото дърво при Мамбре. Назарет]

едалеч от Хеброн е долината Мамбре. Там се намира изсъхналото дърво, което неверниците наричат „куру дирек“ или „Сирпе“. Това дърво е от времето на Авраам и било през цялото време зелено, но щом бог наш умрял на кръста, то изсъхнало. В пророчествата се казва, че на заник слънце имало един княз, който заедно с християните щял да освободи светия гроб, да отслужи литургия под изсъхналото дърво и то отново ще се раззелени и ще даде плод. Неверниците почитат много дървото и го пазят добре. Дървото има това качество, че който страда от епилепсия и носи със себе си парченце от дървото, никога вече не получава припадъци. То има и много други качества, поради което неверниците го почитат много и го пазят старателно.

От Ерусалим са два дни път до Назарет, където е отраснал бог наш. Някога е бил хубав град, но сега е малко село с отдалечени една от други къщи, а наоколо е обграден с хълмове. Там имало една черква, в която дева Мария била навестена от ангела Гавраил. Но от нея не е останало нищо, освен една колона, а нея неверниците пазят строго заради даровете, които вземат от християните. Там хората са много лоши и враждебни към християните, но не смеят да им сторят нищо поради заповедта на египетския султан.

43. [Ерусалим и божия гроб, както и някои други места в светата земя. Балсамовата градина при Кайро]

о времето, когато бях в Ерусалим, имаше война, а ние — тридесет хиляди души — се бяхме разположили на една хубава поляна при река Йордан. Поради това не можах да видя добре светите места, а посетих само някои, които по-долу са описани. Там бях именно с един султан, който се казваше Фарадж.

Ерусалим лежи между две планини и има голям недостиг на вода. Неверниците го наричат Курджи Халил, а гърците Хиерозалима.

Където е божият гроб, има хубава, висока, кръгла черква, цяла покрита с олово. Преди е била извън града, а сега се намира в самия град. В средата на черквата от дясна страна се намира божият гроб. При гроба не пускат никого, освен някой важен господар. Но един камък от божия гроб е вграден в стената на дарохранителницата, та поклонниците го целуват и докосват. Има също едно кандило, което гори само до Велики петък и изгасва до нощта на Възкресение, след това се запалва самѐ. На Великден от божия гроб излиза сияние като огън. Тогава идва много народ от Армения, от страната на свещеник Йоан⁶⁶ и от Сирия, за да видят сиянието. Вдясно от черквата е планината Голгота, където нашият бог е бил разпнат, и там има бял камък. На същата планина има един олтар, в който са погребани християни, които са били царе на Ерусалим. В един олтар на планината Голгота стои една колона, за която е бил вързан Христос, когато са го бичували. При същия олтар, четиридесет и две стъпа-

ла под земята, е бил намерен светият кръст и кръстовете на двамата разбойници. Пред черковната врата, към която се изкачват осемнадесет стъпала, бог наш, когато е бил на кръста, е казал на майка си думите: „Жено, запомни, това е твоят син“, а на свети Йоан казал: „Запомни, това е твоята майка.“ Същите стъпала той е изкачил, като е носел кръста. И точно там горе има един параклис, в който има свещеници от страната на свети Йоан.

Черквата Свети Стефан се намира пред града, където са го убили с камъни, а златната врата е към долината Йосафат.

Недалече от черквата, където е божият гроб, е голямата болница Свети Йоан⁶⁷, в която лежат болни хора. Болницата има сто тридесет и четири колони. Има и една друга болница, която стои върху петдесет и четири мраморни колони, а вътре в нея има красива черква, наречена Голяма Богородица. Наблизо има друга черква, която също е наречена на Богородица. Там Мария Магдалена и Мария Клеофа скубали косите си, като видели Исус на кръста.

По-нагоре от черквата, където е божият гроб, е храмът на бог наш. Той е красив храм, висок, кръгъл и обширен, покрит с калай. Има хубав площад, покрит с бели мраморни плочи, а наоколо — къщи. Неверниците не пускат в него нито християни, нито евреи. Близко до големия храм има черква, покрита с олово, която се казва „Соломонов трон“, а отляво има дворец, наречен „Соломонов дворец“.

Недалеч от Соломоновия храм има хубава черква, построена в чест на света Ана, където била зачената дева Мария. В същата черква има един кладенец и който се окъпе в него, каквато и болест да е имал, оздравява. Там точно Исус е излекувал хромия. Недалеч от там се намира къщата на Пилат, близо е и къщата на Ирод, който заповядал да убият младенците. Малко по-нататък има черква, която се казва Света Ана, там се намира едната ръка на свети Йоан Златоуст и по-голямата част от главата на Свети Стефан.

По пътя към планината Цион има улица, където е черквата Свети Яков. А недалече от планината е черквата Св. Богородица, на мястото, където тя е живяла и умряла. Като се отива към планината Цион, има един параклис, в който се пази камъкът, положен върху божия гроб. В същия параклис има една колона, за която е бил вързан бог наш, когато са го били евреите, защото там точно е била къщата на Ханна, първосвещеника на евреите. Около тридесет и две стъпала нагоре е мястото, където Исус е измил краката на учениците си. Там близо е бил погребан Свети Стефан. Там е олтарът, където дева Мария е чула ангелите да пеят. В същия параклис при големия олтар са седели дванадесетте апостоли в деня на Свети дух, когато светият дух е слязъл при тях. И на същото място Исус е празнувал Великден със своите ученици. Планината Цион е в града Ерусалим и е по-висока от града. Под планината има хубава крепост, направена от египетския султан. В планината са погребани царете Давид и Соломон и много други царе.

Оттатък планината Цион и храма на Соломон е къщата, където нашият бог е съживил девойката от смъртта. Там също е погребан пророк Исай. Пред града Ерусалим има един хълм, където е погребан пророк Самуил.

Между Маслинената планина и Ерусалим е долината Йосафат, която стига до града и там минава един поток. По-нагоре в долината Йосафат е гробът на Богородица и към него се слиза по четиридесет стъпала под земята. Далече от него е черквата, в която са погребани пророците Яков и Захари. Над долината е Маслинената планина. До нея е планината Галилея.

От Ерусалим до Мъртво море са двеста стадия, а то е широко сто и петдесет стадия. Йордан се влива в Мъртво море и недалече от там е черквата Свети Йоан. Малко по-нагоре християните обикновено се къпят в река Йордан. Тя не е голяма, нито дълбока, но има хубава риба. Реката идва от една планина и извира из два извора, единият се каз-

ва Йор, а другият Дан. Тя носи името си от двата извора и тече през едно езеро, под една планина и излиза на една хубава равнина, където неверниците често устройват през годината пазар. На същата равнина е гробът на свети Яков. Там точно ние се бяхме разположили на полето с един млад цар и тридесет хиляди войници, защото турският султан ни беше изпратил при него. Около Йордан има много християни и също много черкви.

Трябва да се отбележи, че неверниците са завладели божия гроб, когато се брояла хиляда и двеста и осемдесетата година от Рождество Христово.

Хеброн лежи на седем лега от Ерусалим и е столица на Филистимия. В Хеброн са гробовете на патриарсите Адам, Авраам, Исак, Яков и на жените им Ева, Сара, Ребека и Лия. Там има хубава черква, която неверниците пазят строго и я почитат много заради светите отци, които са погребани там. Те не пускат вътре нито християни, нито евреи, освен ако някой има разрешение от египетския султан, защото казват, че ние не сме достойни да влизаме в такива свещени места.

Пред град Мъсър, който християните наричат Кайро, е градината, в която расте балсам. Той не расте никъде другаде, освен там, а също в Индия. Египетският султан получава големи доходи от балсама. Неверниците, а също и търговци и аптекари го подправят, като слагат вътре различни неща, защото искат да спечелят много от него. Истинският балсам е бистър и прозрачен, жълт е и има силен вкус. Но ако е гъст и червен, той не е истински. Като сложите една капка балсам на ръката си и я държите срещу слънцето, ако балсамът е истински, няма да можете да търпите горещината на слънцето, ще ви се струва, че държите ръката си в жарава. Вземете капка балсам на един нож и дръжте ножа срещу огъня; ако балсамът се запали, значи е истински. Вземете сребърна купа или чаша, пълна с козе мляко, бъркайте го бързо и сипете в него капка балсам, ако е добър, млякото веднага се пресича. По този начин се проверява балсамът.

44. [Четириите реки на рая]

о средата на рая има кладенец, от където извират четири реки, които протичат през различни земи. Първата река се казва Инд, тя тече през Индия. В тази река се намират много скъпоценни камъни и злато. Другата се казва Нил, тя тече през Судан, Етиопия и Египет. Третата се казва Тигър и тече през Асирия и през голяма Армения. Четвъртата се казва Ефрат и тече през Персия и малка Армения.

От тези четири реки аз видях три: едната Нил, другата Тигър и третата Ефрат. А в страните, през които протичат тези реки, бях много години и изпитах добро и зло, за което би могло да се разказва много.

45. [Пиперените насаждения в Индия]

ъв Велика Индия, където расте пиперът, не съм ходил, но съм чувал от неверници-пътешественици, които са виждали къде и как расте.

Чувал съм, че пиперът растял край един град на име Ламбе, в гора, дълга четиринадесет дни път. В тази гора имало два града и много села; всички — християнски. И било голяма горещина, където расте пиперът. Пиперът растял на дървета, които приличат на диви лози. Докато е зелен, пиперът приличал на трънки, а го привързвали о колове като лозите. Дърветата раждали твърде много, а когато узреел, бил зелен, берял се на гроздове и се сушал на слънце, докато изсъхнел.

Растат три вида пипер: дълъг пипер, бял пипер и черен пипер. Черният се развива заедно с листа, след това расте белият — който е най-добрият, него запазват в страната си и от него не се ражда толкова много, както от другите.

Там поради горещината имало също много змии. Някои разказват, че когато искали да берат пипера, запалвали в гората огън и пропъждали змиите, заради това пиперът бил черен. Но това не е вярно, защото ако се запали огън, дърветата ще изсъхнат и няма повече да раждат. И знайте, че те си мият ръцете с ябълки, които се казват лимони, или с други билки, които имат; змиите бягат от миризмата и те берат пипера спокойно.

В същата страна растат добре джинджирил⁶⁸ и много други хубави билки и подправки.

46. [Александрия. Чудното огледало там]

Александрия е дълга седем италиански мили, а широка три, и е хубав град. Реката Нил изтича през града в морето. Градът няма друга вода за пиене освен от реката, събират я в цистерни. Там идват много търговци по морето от италианските земи, от Венеция и от Генуа. В Александрия търговците от Генуа имат собствен пазар, а също така и тези от Венеция си имат отделен пазар. В Александрия е обичайно, като се свечери, италианците да се прибират в магазините си, а след това вече нямат право да излизат, защото им е забранено с цената на живота и имота им. След това идва един неверник, заключава магазините и взема ключовете със себе си до сутринта, когато отново ги отваря. Това те правят, защото се страхуват, че италианците ще завземат града, както веднаж направил царят на Кипър.

При пристанището на Александрия има една хубава висока кула, не много отдавна на същата кула имало едно огледало и в него се виждало морето чак до Кипър, кога потегляли или се връщали, или какво правели — всичко това се виждало в огледалото в Александрия. По това време царят на Кипър воювал с Александрия, но не можел да завладее града или да му направи нещо поради огледалото. Тогава при царя на Кипър отишъл един свещеник и попитал какво ще му даде, ако той счупел огледалото. Царят обещал, че който счупи огледалото, ще му даде едно епископство в страната, което си избере. Свещеникът отишъл при папата в Рим, взел разрешение и казал, че иска да отиде в Александрия и да счупи огледалото. Но това не можел да

направи, без да се отрече от християнската вяра. Папата му разрешил да се откаже само на думи, а не от сърце. Свещеникът направил това заради християнството, защото християните търпели големи щети от неверниците по море. И така свещеникът тръгнал от Рим, пристигнал в Александрия и се обърнал в тяхната вяра, научил тяхното писмо, станал свещеник и проповедник. Учил и проповядвал вярата на неверниците против християнската вяра, а те много го почитали, защото преди това бил християнски свещеник, вярвали му и му се доверявали толкова много, че го попитали кой храм иска в града, него ще му дадат докато е жив.

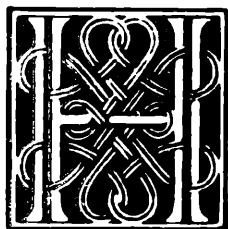
Имало също един храм посред кулата, върху която било огледалото, и той пожелал същия този храм до края на живота си. Те му го дали, а също му дали и ключа за огледалото. Там прекарал девет години и след това съобщил на царя на Кипър да дойде в определено време с галери и той щял да счупи огледалото, защото било в негова власт, но да му изпрати галера, с която да може да избяга, когато счупи огледалото. Една сутрин рано дошли много галери, той счупил огледалото като ударил три пъти с един голям чук, докато го счупи. Народът в града се изплашил от звука на огледалото, всички скочили, хукнали към кулата, обградили я така, че свещеникът не можел да излезе от никъде. Тогава той скочил през един прозорец на кулата в морето и се убил. Недълго след това дошъл царят на Кипър с голяма сила по море, завзел град Александрия и го държал три дни.⁶⁹ Египетският султан потеглил срещу него, а той не можал в никакъв случай да се удържи. Изгорил града, пленил народа и го отвел със себе си — мъжете с покъщината, жените и децата.

47. [Великанът Аланкасар и неговият край]

мало един великан. На езика на неверниците се казвал Аланкасар. Той бил висок и голям мъж, живеел в Египет, в град Мъсър, наричан от християните Кайро, столица на египетския султан. Там великанът веднъж на ден носел по товар дърва за дванадесет хиляди фурни, така че дванадесет хиляди пеци имали достатъчно дърва за горене. Всеки хлебар му давал по един хляб от своята фурна, за награда и така той изяждал на ден по дванадесет хиляди хляба. Една кост от крака на гореспоменатия великан е поставена в Арабия в една планинска местност между два склона, където има дълбока долина, цяла от скали. И в тази долина тече река, но толкова дълбоко, та не може да се види; чува се само как шуми. По тази долина костта на гореспоменатия великан била положена някога вместо мост. И който отиде там на кон или пешком, трябва да премине през костта. По този път вървят търговци и преминават оттам, защото в планината е твърде тясно, та няма друг път освен него. Неверниците преценяват дължината на костта на един „ферзенк“. Един „ферзенк“ е равен на добър изстрел с лък или дори повече. Там вземат мито от търговците и с това мито купуват дървено масло, с което мажат костта, за да не изгние. Неотдавна един султан наредил да построят мост при костта. Има повече от двеста години, откакто мостът е направен, защото годината е написана на моста. Мостът е бил построен, за да може, когато идва голяма войска, да минава по него, а не през костта. Но който иска да мине през костта от любопитство, може да го направи, а също и като приключение, за което да разказва. При нас тука това е невероятно нещо, но сигурно е тъй.

48. [Различните религии на неверниците]

еверниците имат пет вида вери.

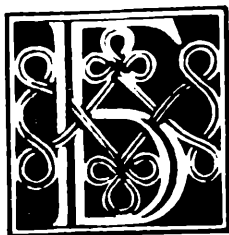
Първата вяра е на тези, които вярват в един, наречен Али⁷⁰, голям гонител на християните.

Други вярват в един, наречен Молла⁷⁰, който е бил свещеник на неверниците.

Третата вяра е тази, която са имали много, също и тримата мъдреци, преди да се покръстят от проповедите на дванадесетте апостоли.⁷²

Четвъртата вяра, която някои изповядват, е огънят и то в такъв смисъл, че когато синът на Адам, наречен Авел, принесъл жертва на всемогъщия бог, пламъците на огъня взели жертвата и заради това те вярват в огъня.⁷³

За петата вяра, от която са по-голямата част от неверниците, които вярват в един, наречен Мохамед, искам да разкажа нещо, описано по-долу.

ащата и майката на Мохамед били бедни хора. Той се родил в Арабия и като станал на 13 години, напуснал баща си и майка си, тръгнал за чужбина и отишъл при едни търговци, които щели да ходят в Египет, та ги помолил да му разрешат

да тръгне с тях. Те го взели за прислужник да пази камилите и конете. Трябва да кажа и за това, което съм чувал от неверниците: където и да стоял или ходел Мохамед, навсякъде около него имало черен облак.

Когато пристигнали в Египет, търговците отседнали край едно село. По това време в Египет всички били християни, а в селото имало един свещеник, който отишъл при търговците и ги поканил у дома си на ядене. Търговците отишли, а Мохамед трябвало да остане при камилите и конете. Като влезли всички в къщата на свещеника, той попитал дали всички са дошли, а те отговорили, че само едно момче останало при камилите и конете. Свещеникът погледнал навън и видял един черен облак около камилите, където бил Мохамед. Свещеникът бил чел в някакво пророчество, че щял да се роди някакъв човек от два рода, който щял да създаде вяра противна на христинската и като знак около него щял да стои черен облак, където и да вървял или стоял. Като видял черния облак, свещеникът познал съгласно пророчеството, че това било Мохамед, човекът, който ще създаде вярата. Тогава свещеникът помолил търговците да доведат момчето и го попитал как се казва. То казало името си. Свещеникът го запитал, защото бил чел също, че то ще се казва Мохамед и ще стане могъщ господар и силно ще

потиска християнството. Вярата му нямало да трае и хиляда години, след което силата ѝ отново щяла да намалее.

Свещеникът, като чул, че се казва Мохамед и видял черните облаци да стоят около него, разбрал, че това момче е човекът, който ще създаде вярата. Взел Мохамед, сложил го да седне на масата пред търговците и му оказал голяма почит. Както се хранели, свещеникът попитал търговците, дали не знаят кой е той. Те отговорили: „Не, той само дойде при нас и ни помоли да го приемем да пътува с нас до Египет.“ Тогава свещеникът започнал да им разказва как в едно пророчество бил чел за момчето, как то ще създаде една вяра и от тази вяра християните щели да бъдат силно потискани. Те попитали свещеника, откъде знае, че момчето ще създаде вярата, и той им разказал какво бил прочел и че за знак около него винаги ще стои черен облак. И той им показал облака, който стоял около Мохамед, и където Мохамед отивал, облакът вървял с него. След това свещеникът казал на Мохамед: „Ти ще станеш велик учител и ще разпространиш една особена вяра сред езичниците, силно ще потискаш християните и ще ги измъчваш със своята мощ, и твоят род ще спечели голямо могъщество. Аз те моля да запазиш в мир моя род, арменците.“ Мохамед му обещал това, след което търговците, заедно с Мохамед потеглили за Вавилон.

Мохамед станал голям познавач на неверническите писания и по тях проповядвал на неверниците, че трябва да вярват в бога, който създал небето и земята, а не трябва да вярват в идоли, защото те били творение на нас, хората, и имат уши, а не чуват, очи, а не виждат, уста, а не говорят, имат крака, а не ходят и не могат да помогнат нито на тялото, нито на душата им. Той обърнал към своята вяра царя на Вавилон и много народ с него, след което царят го взел при себе си и му дал пълна власт над страната, а после той управлявал цялото царство. Когато царят умрял, Мохамед взел царицата и станал могъщ халиф, което е като цар.

Мохамед имал при себе си четири души, които били добре запознати с писанията на неверниците. На всеки един от четирите той поверил една служба. На първия, наречен Омар, той поверил духовния съд; на другия, Осман, поверил светския съд; на третия, Абубекир, поверил теглилките и занаятчиите, за да изпълнява всеки честно своя занаят; на четвъртия, Али, поверил меча и го направил военачалник на войската си — него той изпратил в Арабия и който не искал да приеме вярата им, принуждавали го с меч. И в книгата на неверниците, Корана, пише, че за един ден той избил деветдесет хиляди души в Арабия заради вярата на Мохамед.

50. [Религиозни предписания на исляма]

охамед дал и предписал на неверниците един закон: първо, като им се роди момче, трябва да го обрязват също както евреите обрязват децата си. Неверниците ги обрязват също като станат на тринадесет години. Той им предписал пет молитви, които трябва да правят всеки ден. Първата молитва трябва да правят, когато се разсъмва, втората — на обед, третата — привечер, четвъртата при залез слънце, петата — когато денят и нощта се разделят. С четирите молитви те възхваляват бога, който е създал небето и земята, а с петата молитва молят Мохамед да им бъде застъпник пред бога. За всяка молитва трябва да ходят в храма. Преди да отидат в храма, трябва първо да си измият устата и очите. Когато някой прегреша с тялото си, не може да влезе в храма, преди да си измие цялото тяло. И на това те отдават такова значение, както ние на изповядването, защото неверникът мисли, че като се измие, ще бъде чист като християнин, който с благоговение и истинско разкаяние се изповядва на свещеника.

Когато отиват в храма, те си събуват обувките пред храма и влизат вътре боси. Също така те нямат право да внасят в храма оръжие, нито остри предмети. Докато са в храма, вътре не пускат жени. Като влязат в храма, стоят един зад друг, слагат ръцете пред себе си, покланят се и целуват земята. Свещеникът им седи пред тях на един стол и като започне молитвата, те я повтарят след него. Трябва също да се отбележи, че никой не говори в храма, нито гледа друго докато казват молитвата си. Те не слагат дори единия си крак пред другия,

а държат двата крака един до друг. Те също не зяпат наоколо из храма, нито ходят насам-натам, а стоят мирно на едно място, ръцете им са една до друга и се държат смирено, докато казват молитвата си. След като свърши молитвата, поздравяват се един другия и излизат от храма. Трябва също да се отбележи, че те не пускат никакви животни в храма. В храмовете си нямат никакви рисунки, нито статуи, освен техните надписи и изрисувани клончета с цветя и рози. Християни с тяхно знание не се допускат в храмовете им. Трябва да кажа също, че никой неверник не може да плюе или кашля, нито да киха, нито да прави друго подобно нещо. И ако някой от тях направи нещо такова, трябва да излезе от храма, да се почисти и измие и при това трябва да понесе много упреци от неверниците. Когато някой иска да кашля, да храчи или да киха, то той трябва да излезе от храма, да направи това пред храма и след това трябва да се измие.

Трябва също да се отбележи, че те празнуват петака както ние неделята и който не ходи в храма в петъчен ден, хващат го, завързват го на една стълба и го разнасят из града от една улица в друга, след което го връзват пред храма, докато си свършат молитвата, и — бил той богат или беден — удрят му двадесет и пет тояги на голо; така те го порицават. Млякото, което получават от добитъка си на техния празник, всичкото го дават в болницата и на други бедни хора. Когато изпълняват молитва на празника си, техните свещеници казват, че можело да се работи, защото, както казват, работата била свещена и човек вършел по-голям грях като бездействувал, отколкото като работел. Заради това те разрешават на народа си да работи в празнични дни. Също така, когато в празник казват молитвата си в храма, те вдигат ръце към бога и молят в един глас за отмъщение над християните, като казват: „Всемогъщи боже, ние те молим да не даваш единство на християните.“ Те смятат, че ако християните биха били единни и спазваха мир помежду си, щяха да ги побеждават, каквото и да биха стрували.

Трябва да кажа, че те имат три вида храмове: едни, наречени мечит, в които обикновено ходят и са като енорийска черква; други, наречени завие, в които живеят свещениците и са като манастири; и третият вид храмове са тези, в които погребват царете и благородниците; те се наричат имарет и в тях приютяват бедни хора, по волята на бога, били те християни, неверници или евреи, като им дават също за ядене и пиене.

Трябва да добавя също, че не погребват нито в самия храм, наречен мечит, нито около него. Погребват в полето край пътищата. И това правят заради това, че който преминава, да моли бога за там погребаните. Когато някой умира, те стоят около него и му казват да мисли за господата и да го призовава, за да се смилял над него. Щом умре, измиват трупа отвън и отвътре, а свещениците го отнасят с песни до гроба и го погребват. Ще отбележа, че те не хвърлят пръст върху мъртвеца; ако е бил богат, правят му сандък или му иззиждат гроба; ако е беден, поставят дърва и над тях хвърлят пръстта. Мъртвецът лежи свободно, така че пръстта да не го притиска. И това правят, защото вярват, че в гроба ще дойде един, когото наричат „шорунджи“⁷⁴, който ще хване мъртвеца отгоре за савана — защото е завързан горе при главата — ще разтърси умрелия и ще го запита кому принадлежи или чий е. Ако мъртвецът каже от страх: „На тебе принадлежа“, то душата му ще бъде загубена. Но каже ли три пъти: „Аз принадлежа на всемогъщия бог“, то душата му ще бъде спасена. Ето защо гробовете са кухи.

След като погребат някого, веднага избягват от гроба, за да не чуят мъртвеца да говори, защото мислят, че който го чуе да говори, ще умре през същата година.

51. [Мохамеданските пости]

рябва да разкажа също, че неверниците постят по един месец през годината. Постите всяка година се изместват през друг месец, т. е. през следващия месец. Те постят през целия ден до нощта и нито ядат, нито пият, докато не видят звезди на небето. Тогава свещеникът се качва на кулата и свиква народа за молитва. Те отиват в храмовете, казват молитвата си и чак след това се прибират по домовете си. И ядат цяла нощ до сутринта месо и каквото имат. През целите пости мъжете не лягат при жените си. Бременните жени и родилките имат право да ядат през пости и не са задължени да постят, също както и болните. През време на постите те също не взимат данък за къщите, нито за други неща, за които се плаща данък.

52. [Байрам]

рябва да разкажа и за Великден на неверниците. Когато неверниците свършат постите си, които траят един месец, имат три дни Великден. На Великден сутринта отиват в храма и казват молитвата си, както е обичайно, след което обик-

новените хора отиват, вземат въоръжението си и идват пред къщата на най-висшия свещеник, идват също и всички господари с прислугата си. Вземат един аналой, който стои в къщата на най-висшия свещеник, и го украсяват със сърмени и кадифени кърпи. Най-висшите и най-добрите от града вземат аналоя и го занасят пред храма, като пред него носят знамето си, а най-отпред вървят разни музиканти, каквито могат да се намерят. Донасят аналоя, поставят го пред храма, а най-висшият свещеник влиза вътре и проповядва на неверниците. Като свърши проповедта си, той взема един меч, изтегля го, държи го в ръка и казва на народа: „Призовете бога да ни даде мощ и сила, за да побеждаваме с меч всички, които са против волята на Мохамед.“ Всички неверници вдигат ръце и молят бога си това да се изпълни, след което високопоставените влизат в храма и се молят. През това време простият народ трябва да пази аналоя, а след като господарите свършат молитва, вземат аналоя, въре със свещеника, и го отнасят в къщата му, отпред със знамето, а музикантите вървят пред аналоя. Като вършат това, те се връщат по домовете си и се веселят много през целия ден.

След един месец неверниците имат Великден в чест на свети Аврам. Тогава колят овце и волове, та раздават на бедните в името на бога. Те правят то-

ва в чест на свети Аврам, защото той бил подчинен на бога и искал да му пожертвува своя син Исак. По това време неверниците ходят на гроба на Мохамед и в храма, построен от Аврам пред града, в който е гробът на Мохамед — този град се казва Мека. Египетският султан покрива храма на Аврам с черно кадифе. Един свещеник стои при покривката и дава на всеки неверник, който отива там на поклонение, парченце от кадифената покривка в знак, че е ходил там

53. [Религиозните предписания на исляма]

ърво, Мохамед забранява на неверниците да си стрижат брадите, като казва, че който си стрижел брадата, вършел това против повелята на бога, защото всемогъщия бог е създал първия човек Адам по своя божествен образ. Казват

също, че който се носи различно от това, както го е създал бог, прави го против неговата повеля. Който си бръснел брадата, правел това от надменност и разкош, защото той се украсявал противно на света и с това обиждал божие творение. Казват също: „Християните го правят и с това служат на жените си. То е голям порок на християните, дето изменят образа, който бог им е дал.“

Мохамед заповядва на неверниците никой да не сваля шапка нито пред цар, нито пред император, а неверниците го спазват. Но когато пред някого минава някой високопоставен, покланят му се и коленичат пред него. Казват, че комуто е умрял баща, майка или приятел, пред него трябва да се сваля шапка, и те го спазват. Когато оплакват някого, свалят шапката или каквото имат на главата си и го хвърлят на земята. По този начин оплакват близките си.

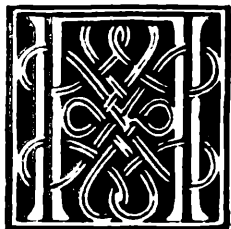
Мохамед също разрешава на неверниците да си вземат по толкова жени, колкото могат да изхранят. При тях е закон, когато жената е бременна, мъжът ѝ да не идва при нея, докато се роди детето и четиринадесет дни след това. През това време той може да си има жена за спане. Неверниците казват, че след Страшния съд ще имат в царството небесно ангелски жени, с които ще спят, но те, въпреки това, ще останат винаги девственици. Казват също, че бог

дава това само на тези, които са умрели за вярата на Мохамед. Мохамед също заповядва да не ядат никакви животни или птици, освен след като са им прерязали вратовете и са оставили кръвта да изтече. И това също спазват. Той им забранява и свинското месо.

Трябва също да се каже, че Мохамед забранява на неверниците виното и никой от тях не пие вино. Това той е направил, защото — както разказват неверниците — веднъж Мохамед минал със слугите си пред една кръчма, пълна с хора, които се веселели. Мохамед запитал защо народът е толкова весел, а един от слугите му казал, че са весели от виното. Тогава Мохамед казал, че това е благословено питие, щом хората стават толкова весели от него. Надвечер Мохамед отново минал край кръчмата, жени и мъже се биели, а двама били убити. Мохамед попитал каква е причината и един от слугите му казал, че хората, които преди били толкова весели, сега се бият един с други. И когато Мохамед попитал защо става това, слугите му обяснили, че хората са обезумели, защото пили много вино, та не знаели какво вършат. Тогава Мохамед казал: „Забранявам на всички, които са от моята вяра, духовници или миряни, императори или царе, херцози или графове, съдии или пазачи, и на всички общо от моята вяра, да не пият никога вече вино, били те здрави или болни.“ И заради това, както е описано по-горе, той забранил виното на неверниците. Това аз чух от тях.

На тях Мохамед заповядва също да преследват денонощно християнството и всички, които са против неговата вяра, с изключение на арменците, които трябва да бъдат свободни — където живеят посред тях, неверниците не трябва да им вземат данък повече от два пфенига на месец. Това Мохамед също им повелил. Мохамед го е обещал на арменския свещеник, който го поканил в къщата си, когато той пътувал с търговци за Вавилон, както е описано по-горе. Мохамед също повелил на неверните, когато побеждават или заловят в плен християни, да не ги убиват, а да ги обръщат в своята вяра, като по този начин я подсилват и увеличават.

54. [Асасините]

о времето, когато живял на земята, Мохамед имал четиридесет слуги. От четиридесетте слуги се образувало особено общество, което съществува всред неверниците и има свой особен закон: който иска да бъде в това общество, трябва да се закълне, че кълето срещне християнин, ще го убива и няма да го взима в плен, нито от милост, нито заради печалба. Ако това не може да стане при сражение, когато неверници воюват с християни, то той трябва да купи един християнин и да го убие. Които са в това общество, се наричат „дахии“ и от тях в Турция има много. Техен закон е винаги да воюват с християнството.

55. [Церемония при преминаване на християни към исляма]

огато християнин иска да стане неверник, то той трябва първо да си вдигне единия пръст пред всички и да каже думите: „Ла илах иллалах Мохамед русул уллах.“ На немски това означава: „Бог е всемогъщ и Мохамед е неговият истински пророк“.⁷⁵ Като каже това, неверниците го отвеждат при най-висшия им свещеник и той трябва да повтори гореописаните думи пред него, а след това трябва да се отрече от християнската вяра. Като направи това, обличат му нови дрехи и свещеникът му завива бяла кърпа около главата, за да се види, че е неверник, защото всички неверници увиват бели кърпи на главите си, християните, които са пленени — сини, а евреите — жълти. След това свещеникът заповядва на всички войници да си опашат оръжието и да отидат при него, а който има кон, да бъде на кон. Трябва да дойдат също всички свещеници, които са от това място. И когато народът се събере, главният свещеник качва на кон тогава, който е станал неверник. Простият народ трябва да язди или върви пред него, а свещениците зад него. С тях заедно яздят и свирачи, тръбачи и барабанчици и го разкарват из града, а двама свещеници яздят до него. Неверниците крещят в един глас и възхваляват Мохамед и когато стигнат до някоя улица, двамата свещеници му казват тези думи: „Тари бир дур, Месе кули и дур, Мариам кара баши дур, Махмед русул дур“, което означава: „Има един бог, Месия е негов слуга и Мария негова прислужница, а Мохамед е най-любимият му пророк.“⁷⁸ След като го разведат

навсякъде из града, завеждат го в храма и го обрязват. Ако е беден, събират му много подаръци и едните господари му отдават особена почит и му осигуряват богатство, което правят само за да привличат повече християни в тяхната вяра. Също така, когато някоя християнка си сменя вярата, завеждат я при главния свещеник и тя трябва да каже горенаписаните думи. След това свещеникът взема колана на жената, разрязва го и прави от него кръст, върху който жената трябва да тъпче в продължение на три часа, да се отрича от християнската си вяра и после да каже горенаписаните думи.

56. [Морални закони на мохамеданите]

евърниците имат един обичай и закон по отношение на тяхната търговия: когато някой иска да купи от друго нещо, каквато и да било, и каже на този, от когото иска да го купи, че ще му даде божа печалба при покупката, така че и той да може да се изхрани, то онзи му го продава и не взема повече печалба от една аспра на чегиридесет аспри и един флорин на четиридесет флорина. Това те наричат божа печалба. Това е заповядал и Мохамед с думите, че трябва да се изхранват взаимно, бедни и богати. И техният свещеник им казва винаги в проповедите си, че трябва да си помагат помежду си, да се подчиняват на своите началници и бедните да бъдат смирени по отношение на богатите. Ако изпълняват това, казват свещениците им, бог, всемогъщият бог ще им даде мощ и сила против враговете им. И каквото свещеникът им казва за божествените неща, те го слушат. Гореописаните неща са закони на неверниците, които Мохамед им е дал. Аз съм чувал за тях само от неверниците. Те имат още закони, които аз не познавам, нито съм слушал за тях.

57. [Исус, според представата на мохамеданите]

евърниците вярват, че Исус бил роден от девица, която и след раждането останала девица. Вярват също, че щом се родил Исус, заговорил с майка си и я утешавал. Вярват, че Исус бил най-великият от всички пророци на бога и никога не е извършил никакъв грях. Те не вярват, че Исус е бил разпнат, а бил разпнат някой, който приличал на него. Заради това смятат, че християните имат лоша вяра, тъй като казват, че Исус бил разпнат, а той е бил най-милият приятел на бога и никога не е извършил грях; господ не би бил добър съдия, щом Исус е трябвало да бъде убит невинен. Когато говориш с тях за бог-отец, син и свети дух, те казват: „Това са трима души, а не един бог“, защото в тяхната книга алкоран не се говори нищо за троицата. Като казваме, че Исус е слово божие, те отговарят: „Това добре знаем, че той е говорил словото божие, но иначе той не е бил бог.“ Също когато им кажеш, че мъдростта е синът божи, когото Дева Мария е родила от едно слово, известно ѝ от ангела и че от едно слово ние ще възкръснем и ще бъдем съдени, те отговарят: вярно е, че никой не може да устои на словото божие.“ Те също твърдят, че никой не може да познае силата на божиеото слово. И заради това в тяхната книга алкоран се говори и се поставя знак при думата, която ангелът е казал на Мария, че Исус ще се роди от словото божие. Казват, че Аврам е бил приятел на бога, Мойсей — пророк на бога, Исус — слово божие, а истинският пратеник божи е бил Мохамед. Те говорят също, че от четиримата тях Исус е най-достойният и най-висшият пред бога и че той ще съди всички хора при Страшния съд.

еверниците казват, че са завладели християнските земи не благодарение на своята мощ и мъдрост, нито на своята светост или смиреност, а благодарение на греховността, порочността и надменността, които царуват всред християните.

Заради това всемогъщият бог предопределил те да завземат земите на християните и да завладяват още, защото християните не съобразявали своето право със законите, духовни и светски — с правата си търсели само изгода и блага, богатите подтискали бедните с дворцовите си нрави, не помагали на бедните, било с имот, било със справедливост, а и не спазвали вярата, която Месия им е оставил.

Неверниците казват също, че били чели и намирали в своите пророчества, че християните ще изгонят неверниците преди деня на Страшния съд и отново ще владеят земите си, това те добре знаели. Но докато християните тънат в такива грехове и пороци и духовните им и светски господари водят несправеден живот, не се страхуват, че може да ги изгонят от земите им, защото те се боят от бога и вършат винаги правилно това, което се изисква от вярата — честно и справедливо за слава на бога и за чест на пророка им Мохамед, който с учението си им е дал права вяра. Нему те са покорни и следват винаги доброволно неговите заповеди, които стоят в книгата алкоран.

Неверниците казват, че християните не спазвали нито заповедите, нито веруюто, които Месия е определил; те не спазвали и заповедите на книгата „инджил“ — тъй наричат евангелието — нито правилата, дадени в книгата. Те си били създали нарочни

закони, духовни и светски, против законите и повелите, поставени от Месия. Повелите на книгата „инджил“ и правилата, които той е изложил там, са всички свещени и справедливи, но веруюто и законите, които те са си създали и измислили, са всички несправедливи и лъжливи, защото създадените от тях закони са само с цел за облагодетелствуване, а всичко това е против бога и против неговите любими пророци. Нещастията и бедите, които им се случват, били всички предопределени от бога, заради тяхната несправедливост и порочност.

59. [Чудо при раждането на Мохамед]

рябва да се отбележи, че по времето, когато се родил Мохамед, се броял шестстотин и деветата година от Рождество Христово. Неверниците мислят, че в този ден, когато Мохамед се родил, хиляда и една черкви от само себе си пропаднали и се разрушили. И това било станало в знак, че той трябва да преследва упорито християнството и по негово време то ще изчезне.

60. [Езиците в границите на гръцката религия. Различия в ритуала на сирийци и гърци.]

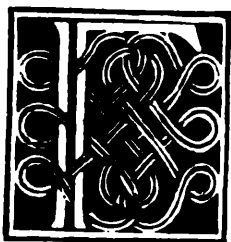

ака, първият език е гръцкият, на който те пишат книгите си, турците го наричат „рум“. Също — езикът на русите, който неверниците наричат „рус“. Също българският език, който неверниците наричат „булгар“.

Албански език, който турците наричат „арнаут“. Също — езикът на власите, който неверниците наричат „ефлак“. Също — езикът на осетите, според неверниците „ас“, езикът на кюрините, който неверниците наричат „тат“; езикът на цихите, според неверниците — „черкезки“; абхазки език, според неверниците — „абхас“ Също — езикът на грузинците, който неверниците наричат „гюрджи“; езикът на мигрелите, който неверниците наричат също така.

Между сирийската вяра и гръцката вяра има само една разлика и заради това казват, че сирийският език бил език на тяхната вяра. Обаче сирийците са яковити и изповядват вярата на свети Яков, която се отличава по това, че всеки свещеник трябва собственоръчно да приготвя просфората, тъй като с туй той превръща тялото божие. И когато направи тестото, взима един косъм от брадата си, поставя го в просфората и по този начин я превръща в тяло господне. В това се състои разликата между гръцката и сирийската вяра. Също така сирийските свещеници четат или пеят в черква на сирийски език, а не на гръцки.

61. [Сватбени обичаи на грузинци и осети.]

рузинците и осетите имат следния обичай в страните си: когато искат да женят някоя девойка, бащата и майката на жениха се договарят с майката, че дъщеря ѝ е чиста девица. Ако не излезе девица, то и бракът, който са сключили, е невалиден. Така те сключват бракове. Когато правят сватба, девойките завеждат невестата с песни до брачното легло и я слагат да легне. След това пред леглото идва младоженецът с момците и с изваден меч се бият един час с мечове, а после сядат пред леглото и се веселят много с танци и песни. Като свършат с това, момците събличат младоженеца по риза и всички излизат. Като си легне младоженецът при младоженката, идва брат му и най-добрият му приятел и пази на вратата с гол меч, докато той стане. Ако младоженецът намери, че младоженката не е девица, казва това на майка си и тя заедно с приятелките си отива при леглото и разглежда постелките. И ако не намерят никакъв знак, какъвто една девица трябва да има, всички се натъжават.

На сутринта, като дойдат бащата и майката на младоженката с приятелите си на сватбата, майката на младоженеца е приготвила една чаша, на дъното с дупка, и докато пълни чашата с вино, държи пръста си в дупката; като ѝ поднесе да пие, изважда пръста си от дупката и виното изтича, а майката на младоженеца казва на майката на младоженката: „Толкова запазена беше дъщеря ти.“

Това е голям срам за майката и бащата на булката и за всичките им приятели. Връщат им булката, за да си я отведат в къщи, като казват, че са

искали да вземат за сина си чиста девица, а дъщеря им не била такава. Тогава идват свещениците и първенците от присъстващите и молят бащата и майката на младоженеца; те отиват при сина си и го питат каква е волята му, иска ли да я има или не. Ако каже, че я иска, баща му и майка му съобщават на свещениците и почетните гости, които са помолили за това. Но ако каже, че не я иска, разделят се без всякакви условия. Каквото му е донесла като зестра, той ѝ връща всичко, а също каквито скъпоценности ѝ е дал, тя трябва да му ги върне. След това той може да си вземе друга жена, а тя — друг мъж.

В Армения се срещат също много, които спазват тези обичаи и закони.

Неверниците наричат грузинците „гюрджи“, осетите „аси“.

**62. [Престоят на Шилтбергер в Армения.
Описание на тази страна].**

Армения бях дълго време. След като Тимур умря, аз се паднах на сина му, защото Тимур имаше две царства в Армения и по времето, когато бях там, царуваше синът на Тимур, Шах-Рох. Той обичаше да живее в Армения, защото там има хубави ливади, та прекарваше там зимата със своите хора, защото има хубави пасища и през полето тече една голяма река, която се казва Кура или Тигър. В тази страна край реката се получава най-хубавата коприна. На своя език неверниците я наричат Карабаг.

Неверниците са завладели всички градове в Армения, но селата всички са арменски, само че трябва да плащат данък на неверниците. Аз през цялото време живях при арменци, защото те обичат много германците и заради това, че аз бях германец, те се държаха добре с мен и ме научиха езика си. Те наричат германците „нимич“. Армения има три царства: едното се казва Тифлис, другото Сис, третото Ерзинджан, а арменците го наричат „Цесинган“, което е Мала Армения. Те са владели дълго време и във Вавилон. Но вече не владеят нищо друго, освен Тифлис, а Ерзинджан го владееше синът на Тимур по времето, когато аз бях при неверниците. Царството Сис владееше египетският султан, а го спечелил, когато се брояло хиляда двеста четиридесет и седмата година от Рождество Христово — тогава египетският султан го е завладял.

63. [Основаване на арменската църква от Григорий].

рменците вярват в светата троица. Чух да се проповядва в черквите им, ходих много на техните служби. Врата им са укрепили свети Вартоломей и свети Татей — двама от дванадесетте апостоли — те са покръстили арменците в християнска вяра, но арменците често са се отвръщали.

Имало един светец, наричал се свети Григорий, а царят на Армения му бил братовчед. Това било по времето, когато свети Силвестър бил папа в Рим. Арменският цар умрял като добър християнин. Цар станал синът му, който се наричал Дертад и бил силен мъж. Притежавал силата на четиридесет вола — сам можел да вдигне това, което те могли да теглят или вдигнат. Същият цар е построил голямата черква във Витлеем, както е описано по-горе. Когато станал цар след баща си, той се отвърнал и станал езичник, и много преследвал християните. Той хванал братовчед си Григорий и го убеждавал да се покланя на идола му, но светецът не искал да направи това и заради това той го поставил в една яма, пълна със змии и зли влечуги, за да го изядат. Те обаче не му направили нищо. В нея лежал дванадесет години.

По това време в Армения от италианските земи дошли свети девиги и проповядвали християнска вяра. Царят като чул това, наредил да ги доведат при него. Между тях имало една, която се наричала Сузана и била много красива. Той наредил да я заведат в покоите му и искал насила да я обезчести. Колкото и силен да бил, не можал да получи нищо от девицата с цялата си сила, защото бог бил с

нея. Когато казали на свети Григорий това в затвора му, той извикал: „О, тази проклета свиня!“ В същия миг царят се превърнал на свиня, паднал от царския трон и избягал в гората. В страната станали големи междуособици. Господарите на страната се съвещавали и извадили Григорий от ямата и го помолили да помогне на царя. Той им отговорил, че ще му помогне с божия помощ. Ако пожелае да се покръсти в християнската вяра заедно с васалите си, той ще му помогне да стане отново човек. Господарите на страната му обещали това от името на царя. Тогава Григорий им казал: „Идете с конете си, потърсете го в гората и го доведете.“ Те отишли на коне в гората, намерили го и го довели при свети Григорий. Той щом видял Григорий, завтекъл се към него и му целунал краката. Тогава Григорий паднал на колене и помолил всемогъщия бог да покаже милостта си към този човек и го оздрави. Така и станало, царят отново се превърнал на човек.

След това царят се покръстил и в цялата страна станали добри християни. След това потеглил към Вавилон срещу езичниците, завладял Вавилон и цялата страна и покръстил три царства. И избрал Григорий за най-висш между свещениците и в цялата духовна йерархия. Вярата им тогава била укрепена от цар Дертат и от свети Григорий — те завладели много земи на езичниците и ги принудили да приемат с меч християнска вяра. Но сега са изгубили цялото си царство.

Те са войнствени хора. Неотдавна са изгубили едно царство и една хубава столица, която се нарича Сис, а сега я владее египетският султан. Патриархът стои още там, но трябва да плаща голям данък на султана. Царят на Кипър има в двора си много благородници от Армения, защото тя е много близко.

След това Григорий разказал за голямото чудо и поличбата на папа свети Силвестър, които направил на Константин, по това време император. Той го излекувал от чума и спасил всички деца, които би-

ли отведени там, за да бъдат убити, защото лекарите били посъветвали да се изкъпе императорът с кръвта на децата и щял бил да оздравее.

Тогава свети Григорий размислил, отишъл при царя и му казал: „Властта, която ти ми даде, няма сила; нея ще получа само от светия престол в Рим, от светия отец Силвестър.“ И разказал на царя за чудото и поличбата, които светият отец Силвестър направил на император Константин. Тогава царят казал, че и той би искал да го види, и се приготвил да тръгне с него.

Царят се подготвил, погрижил се за страната си, взел със себе си четиридесет хиляди добри рицари и оръженосци, взел със себе си голямо богатство и много скъпоценни камъни, с които искал да почете свети Силвестър. А Григорий взел със себе си най-добрите и най-учените, които имал наоколо си.

Тръгнали от Вавилон през Персия и през велика Армения и през много други страни и преминали през Железни врата, които се намират между две морета, и стигнали в голяма Татария и в Русия, и във Влашко и през България, а също през Унгария, и Фиргаул, и през Ломбардия, и през Тоскана. И стигнали от Вавилон до Рим със сухи крака, защото не минали през море. Когато наближили Рим, свети Силвестър изпратил всички слепи, сакати и болни, които намерил, да срещат Григория и с това искал да изпита неговата светост.

Когато цар Дертат видял хората, се разсърдил и казал, че папата свети Силвестър ги подиграва. Но Григорий казал на царя: „Не бива да се сърдиш, аз знам добре какво той възнамерява.“ И наредил да му донесет вода, коленичил и помолил всемогъщия бог да оздравеят всички, които той поръси с водата. Като свършил молитвата си, взел в ръка един сюнгер на пръчка, тръгнал между болните и ги поръсил с вода. И когато поръсвал, той оздравявал, бил той сляп или сакат. Като чул това свети Силвестър, излязъл да го посрещне с цялото си духовенство и целия град Рим, с големи почести и слава. Трябва също да се отбележи, че те вървели по-

вече от година от Вавилон по суша към Рим. И тогава Григорий помолил папата свети Силвестър да му даде власт над духовенството и целия му народ, защото иначе не би дошъл от толкова далеко до престола заедно с хората си.

Тогава той му дал властта на патриарх, а който иска да има тази власт, не може да я получи от никъде другаде, освен от Рим. И веднъж на всеки три години той трябвало да изпраща пратеници при престола в Рим; това обещал той на светия отец. И добавил, че всички, които са от неговата вяра, свещеници или миряни, ще бъдат подчинени на престола в Рим. А който не го прави, ще бъде отлъчен от папата, бил той в своята страна цар или владика, богат или беден. Такъв обет дал и царят с всичките си рицари. Триста години след Григорий арменците били подчинени на престола в Рим. След това вече не са ходили при престола в Рим, сами си избират патриарх. Те наричат патриарха си „католикос“, а царя си наричат „такавор“.

64. [Цар Тиридатес освобождава римляните от един змей и един носорог. Отделянето на арменската църква от Рим].

о същото време на една планина до Рим имало един змей и един носорог. Те нанасяли големи вреди на хората по пътищата, а никой не можел да ги унищожи. Тогава свети Силвестър помолил царя на Армения и казал, че като бил толкова силен човек, да се опитал по божия воля да унищожи носорога и змея. Царят излязъл сам и започнал да оглежда къде се намира бърлогата им. Като стигнал там, те се давели един друг, а през това време той ги наблюдавал. После змеят побягнал, а носорогът го погнал до една дупка в скалите. Змеят се скрил в дупката и се отбранявал. Носорогът пуснал езика си към змея и искал да го изтегли из дупката, но змеят хванал езика на носорога и започнали да се теглят. Носорогът изтеглил змея из дупката, но се захапали един други за вратовете и никой не искал да пусне. В същото време царят изтичал и отсякъл главата на змея, а от тегленето носорогът полетял с главата надолу през скалата. Царят скочил след него, та убил и носорога. Сетне отишъл в града Рим и заповядал да донесат главите. То станало, а главата на змея била достатъчна да напълни една кола. Така цар Дертат освободил римляните от змея и носорога. След това папа свети Силвестър оказал с целия град голяма почит на царя и всичките му хора.

След това Григорий отишъл при свети Силвестър и го помолил за символите на християнската вяра, а папата му ги дал. После Григорий и царят тръгнали обратно за своята страна. След това Григорий учел на християнската вяра своя народ — арменци-

те, така я донесъл от свети Силвестър. И то тра-
яло триста години след свети Григорий. След това
се отделили от престола в Рим и сами си избирали
патриарх. Трябва да се отбележи, че когато избират
патриарх, трябва да присъствуват дванадесет епис-
копа и четири архиепископа— те избират патриар-
ха. Трябва да се отбележи, че са променили много
символите, които Григорий е донесъл от свети Сил-
вестър, та сега са отдалечени от светата църква в
Рим.

65. [Литургия и черковни повели на арменците]

вещениците им правят причастието с неподквасен хляб. А хляба не го прави никой друг, освен свещеникът, който ще служи с него, и не прави повече от един. Докато го приготвя, останалите свещеници четат целия псалтир, а ако няма други свещеници, той самият трябва да го изчете. Казват, че е голям грях, ако мирянин — бил той мъж или жена — омеси хляба, в който се превъплъщава бог. Говорят също, че не е праведно да се продава този хляб като обикновен хляб. Те приготвяват причастието само от вино и не пият с него вода. Когато служат, всички свещеници стоят един до друг и никой не може да се отдели от другия, а ако един от тях тръгне към главния олтар на черквата и другите тръгват с него. Евангелието четат, обърнати към изгрев слънце. Свещеникът, който ще служи, няма право да спи след полунощ на същия ден. Когато ще трябва да служи, три нощи преди и една нощ след това трябва да страни от жена си. Те не допускат нито дякон, нито посветен, дори ако е свещеник, до олтара. Там, където се чете литургията, не може да има никакъв мъж, нито пък жена, дори и ако са изповядани. Никоя жена не може да влиза в черква, когато има женското страдание. Също този, който завижда или мрази ближния си, или враждува с него, няма право да отива в черква. Той трябва да стои пред черква, не го допускат вътре, докато не се спогоди със съперника си. Жени и мъже пеят отче наш и веруюто в черквата със свещеника, който служи. Дават на малките деца прича-

стие. Техните свещеници не си стрижат нито брадата, нито косите. За светото миро употребяват балсам, защото техният патриарх дава голямо богатство на египетския султан за балсам, а след това го разпраща по митрополиите.

Когато някой стане свещеник, трябва да стои четиридесет дни и нощи в черквата и като изминат четиридесетте дни, служи първата си литургия. След това го отвеждат у дома му в одеждите за литургия, а жена му излиза и коленичи пред него, пък той я благославя. После идват приятелите на свещеника и на жена му, и всички, които са поканени, и му носят даровете си. Това за свещеника е по-голяма сватба от онази, когато е взел жена си. Не допускат жена му при него, докато не е служил литургия четиридесет дни един след друг, та едва тогава могат да легнат заедно.

Когато кръщават дете, само мъж може да го поеме от купела, а не жена, защото казват, че нашият бог е бил кръстен от мъж, а не от жена и че е грях жена да стане кръстник. Почитат много кръщенето и където срещнат кръстника си, коленичат пред него и се покланят ниско до земята. Те спазват кумството при женитба чак до четвърто коляно. Вземат за кръстници мнозина от нашата вяра. Обичат да ходят на литургия в черквите ни, което гърците не правят. Казват, че между нашата вяра и тяхната имало само един косъм, но между вярата на гърците и тяхната вяра имало голяма планина.

Те постят през седмицата в сряда и петък, за Коледа не постят; през великденските пости постят четдесет дни и ядат само с олио. Но през тях ядат колкото често искат и след пладне. За Гергьовден постят една седмица. Имат един светец, нарича се Даеуксеникус, който е бил лекар — и за него постят една седмица; постят и в деня на светия кръст, който там е през септември. Постят също за великия свети Яков една седмица. За възнесението на дева Мария постят също петнадесет дни. Постят една седмица и за деня на тримата мъдреци. Имат един

свещец, който е бил рицар, наричал се Саркиз, него призовават най-често, когато са в бой или в нужда — за него постят една седмица. Много благородници и рицари постят за него три дни, като не ядат и не пият нищо, защото той бил голям помощник в беда. За него постят през февруари. Светият им ден е само в събота. През нощта на светото възкресение след вечеря служат литургия и то по времето, когато изгрява сиянието от светия гроб в Ерусалим. Заедно с нас празнуват само Великден, Свети дух и Възнесение, а останалите им празници са през други дни. Бъдни вечер празнуват на Явление господне и служат литургия същата вечер след вечеря. Казват, че Исус е кръстен в деня на рождението си тридесет години по-късно, заради това празнуват Рождението и кръщение Христово в един ден и то на шестия ден от януари. За светите дванадесет апостоли, постят една седмица и чествуват един съботен ден. Молят се с „Благословена си, Марийо“ един път в годината и това правят през постите за деня на Богородица.

Брака си не уреждат като нас. Когато двама съпрузи се скарат и единият не иска другия, разделят ги по легло и трапеза, ако обаче и двамата не искат, разделят ги напълно един от друг и двамата могат да се оженят другаде. Ако имат деца — дават ги на бащата.

Черквите им са свободни и никой не може да ги наследява, нито да ги продава. Когато някой свещеник иска да построи черква от свой имот, гой трябва да го даде на общината, така че никой да не може да си го иска или да се разпорежда с него след смъртта му; в противен случай не му позволяват да строи. Ако благородник или гражданин иска да построи черква, трябва да направи същото. При тях е имало обичай, когато свещеник или мирянин построи черква, след смъртта им да ги наследяват приятелите им и то така, както обикновен имот; и те я отдавали под наем или я продавали като другите си имоти. Сега това е премахнато и казват, че

никога няма да го допуснат, защото всеки божи дом трябвало да бъде свободен.

Техните свещеници служат литургия всяка нощ, което свещениците на гърците не правят. Богатите им хора също често държат да бъдат опявани приживе, защото казват, че било по-добре, човек сам да запали свещ с ръката си, отколкото друг да му я пали. С това искат да кажат, че който приживе не се погрижи за душата си, след смъртта му неговите приятели трудно ще се погрижат за нея, защото приятелите се грижат само за имота, а на душата не обръщат внимание. Освен това смятат, че каквото човек направи със собствените си ръце за доброто на душата си е приятно на бога. Когато някой арменец умре при приемане на причастие или при изповед, погребват го в гробищата на епископа или на неговите заместници. Полагат го в гробището, а на гроба поставят един голям камък — върху него написват името господне и името на починалия, който лежи под камъка. Това правят в знак, че той е покойник. Когато умре епископ или свещеник, полагат го така, като че ли стои пред олтара. Свещеници правят ковчега и го отнасят в черквата; в гроба го поставят седнал на стол. Първия ден го погребват само до пояса. Всеки ден отиват на гроба и четат над него псалтира и всеки свещеник хвърля по шепя пръст и това правят всеки ден до осмия. Тогава го погребват изцяло. Когато умре младеж или девойка, обличат ги в най-хубавите им дрехи от коприна или кадифе и със златни пръстени на ръцете и ушите. Така погребват младите хора, които не са били съпрузи.

Ако някой си вземе жена, която трябва да бъде девица, а установи, че не е девица, връща я обратно на майка ѝ и баща ѝ и не я взема, даже и ако му дадат повече богатства, отколкото са му обещали. Той може да я вземе, ако иска, но може да се ожени и за друга, а първата да отпрати.

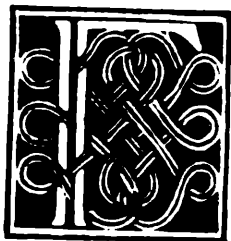
В черквата си поставят само едно разпятие и нищо повече. Казват, че било грях да се показват мъ-

ките господни в една черква повече от веднаж. На олтарите си нямат икони. Патриархът и епископите им не дават опрощение в черквите. Казват, че милост и опрощение има само при всемогъщия бог. Ако човек със смирение и разкаяние пристъпи в черквата, бог поради милосърдието си се смилява над него и му опрощава греховете. Когато свещеник е служил литургия, не благославя; слиза от олтара, а мъжете и жените отиват при него, той ги докосва един след други по главите и казва: „Асватц тог у ху миегк“, което означава: „Бог да ти прости греховете.“ Четат заупокойка на висок глас, за да чува всеки. Когато се молят за онези, които са помени в литургията, а също за духовен и светски мир, за римския император и за всички царе и херцози, барони и графове и за цялото рицарство, което е между тях, хората коленичат докато се молят, вдигат ръцете си към бога и казват „огромна!“ — „господи помилуй!“. Докато свещеникът се моли, мъжете и жените казват тези думи. Стоят в черквите си с голямо благоговение, не зяпат насам и натам, не говорят един другиму, докато присъствуват на литургията. Украсяват много изящно черквите си и имат хубави епатрахили от кадифе и от красиви разноцветни копринени платове.

Никой мирянин няма право да чете евангелието, както при нас учените миряни правят, като намерят някоя книга, четат каквото намерят вътре — това не бива. Ако някой мирянин от тях види евангелие, няма право да го чете. Ако го прочете, патриархът го анатемосва. Те казват, че никой не трябва да чете евангелието, освен свещеникът. Кадят в къщите си всяка събота и всеки предпразник и не употребяват друг тамян освен белия, който расте в Арабия, а също и в Индия. Хранят се само на земята, както правят неверниците, техните свещеници и миряните. Нямат много проповедници между свещениците си, защото не допускат всеки да проповядва, тъй като проповедникът трябва да бъде майстор в светото писание и да му е дадена власт от патриарха да им проповядва. А ако му даде власт,

то той има право да наказва епископите. Проповедниците те наричат „вартабиет“, нещо което ние наричаме легат, каквито има повечечу; пътуват от град в град и проповядват. Когато някой свещеник или епископ стори неправда, те го наказват. Твърдят, че свещеник, който изговаря словото божие, а не разбира светото писание, върши грях.

66. [Причини за враждата между гърци и арменци]

гърците винаги са били врагове на арменците, като причината за това ще разкажа накратко тъй, както я чух от арменците:

Татарите нахлули в Гърция с четиридесет хиляди души, нанесли големи вреди на страната и обсадили Цариград със сила. Тогава цариградският император изпратил вест до царя на Армения и го помолил за помощ. Царят на Армения попитал колко са неверниците. Пратеникът му казал, че са четиридесет хиляди. Тогава царят на Армения избрал четиридесет рицари — най-добрите от тези, които имал в страната си, и казал на пратеника: „Ще изпратя на императора четиридесет рицари, те с божия помощ ще сразят четиридесет хиляди неверници и ще ги изгонят от страната със сила.“

Когато рицарите пристигнали при императора в Цариград, пратеникът му разправил, каквото царят му бил казал. Императорът взел това за подигравка и помислил, че царят на Армения му се подиграва. На третия ден рицарите дошли при императора и го помолили да им разреши да се сблъскат с враговете. А императорът питал какво ли биха могли да спечелят срещу четиридесет хиляди души, но те отново го помолили да ги пусне да излязат и да затвори след тях вратите — те щели с бога напред да се бият за християнската вяра, защото дошли за това и искали затова да умрат. Тогава императорът им разрешил да излязат при враговете. Сражавали се те с враговете и избили хиляда и сто души от тях. Като чул, императорът се уплашил. Те се върнали при вратата с пленниците, които хвана-

ли, но императорът не искал да ги пусне вътре, ако не избият пленниците. Те го послушали и убили пленниците пред портата. Като направили това, императорът се уплашил и започнал да се грижи и се отнася много добре с тях.

А те всеки ден правили същото с враговете, нанасяли много големи вреди на войската им и за късо време отблъснали врага от града и го прогонили от страната. След като прогонили татарите, рицарите отишли при императора и го помолили да ги освободи, за да се върнат при господаря си. Императорът се замислил по какъв начин да ги погуби, та ги помолил да останат три дни при него, защото искал да им окаже големи почести и церимонии. Тогава той свикал пир за три дни и който искал да яде, пие и се весели, дошъл в царския двор. По време на празника той подарил всекому от рицарите по една девствена девойка и всекому отделно жилище, което направил, за да може рицарите да оплодят девойките и да си оставят семето, защото императорът бил казал на своите васали, че иска да вземе плодовете от дърветата, а дърветата да отсече. Императорът мислил, че ако избие рицарите, царят на Армения ще трябва да му се подчини. На третата нощ императорът заповядал да избият всички рицари. Така и станало, с изключение на един, който бил предупреден от девойката, дето била при него. Той избягал, отишъл при своя господар, царя, и му се оплакал как всички негови другари били избити от императора.

Като чул това, императорът се натъжил много за смелите си рицари, които загубил, та писал на императора в Цариград, как му бил изпратил в заем четиридесет рицари, които стрували колкото четиридесет хиляди, и че трябва да знае как той ще отиде и ще му убие четиридесет хиляди заради един. После арменският цар изпратил вестители до халифа във Вавилон и го помолил за помощ срещу императора в Цариград. Халифът лично се притекъл на помощ с голяма войска. И царят на Армения и халифът потеглили с четиристотин хиляди души сре-

щу императора в Цариград. Императорът като чул това, потеглил с голяма войска насреща им и влязъл в бой, но не след дълго се обърнал в бягство към Цариград.

Преследвали го до морето при Цариград и се установили там; царят помолил халифа да му даде хората, които е пленил, пък той ще му дадел всичките богатства, които спечели в Гърция. Халифът се съгласил и му предал всички пленници. Царят ги взел, отвел ги към града и ги избил всичките; наведнъж избил за четиридесет часа четиридесет хиляди души, така че ръкавът на морето почервенял от кръв, защото се бил заклеl да направи морето кърваво-червено. След като направил това, все пак имал толкова много пленници, та разменил тридесет гърци срещу една глава лук, което направил за срам и позор на императора, за да може да казва, че е дал или продал тридесет гърци срещу една глава лук. Заради това гърците са врагове на арменците и всяка година, в срядата от страстната седмица, патриархът на гърците застава в Света София на висок трон и проклина арменците, и всички, които са срещу неговия престол и вяра. Така арменският цар отмъстил за рицарите си и се върнал обротно в царството си заедно с халифа.

Арменците са верен народ. Където и да са, при християни или при неверници, те вярно им помагат. Те също са умни и трудолюбиви хора, правят кадифе и пурпур и хубави платове от коприна и сърма, по-хубави от тези, които правят неверниците.

**67. [Завръщането на Шилтбергер
от Цариград]**

ега слушайте и запомнете как се завърнах в родината си.

Императорът на Цариград ни изпрати с една галера до един замък, който се нарича Килия, където Дунав се влива в морето. При този замък се разделих с другарите си, които бяха дошли с мене от страната на неверниците и се присъединих към едни търговци. С тях тръгнах към един град, който на немски се нарича Вайсшат⁷⁷ и се намира във Влашко, а след това за един град, който се нарича Аспазери⁷⁸. После пристигнах в град, който се нарича Сучава и е столица на Мала Влахия. След това стигнах до град, който на немски се нарича Лемберг и е столица на Мала Русия.⁷⁹ Там лежах три месеца болен, след което се върнах към Краков, който е столицата на Полша. Сетне дойдох в страната на саксонците, сетне в Майсең и в Бреслау, който е столица на Силезия. После дойдох в един град, който се нарича Егер. От Егер отидох в Регенсбург, след това в Ландсхут и от Ландсхут във Фрайзинг, където съм израснал.

Благодаря на всемогъщия бог, че ми даде мощ и сила, и ме пази и закриля тридесет и две години, през които аз, Ханс Шилтбергер, бях при неверниците, и преживях и видях всичко, което е описано тук.

1

100

11

Забележки

¹ Крал Сигизмунд (1387—1437), по-късно император на Свещената римска империя, повел кръстоносен поход против османците всъщност през 1396 година. Очевидно подготовката на този поход е заела почти две години.

² След похода на Али паша в Северна България през 1388 и във Видин, подобно на редица български крепости, бил настанен турски гарнизон. Въпреки че Иван Срацимир бил османски васал, той отворил вратите на столицата си за кръстоносците, с което предизвикал, след победата на Баязид при Никопол, окончателното ликвидиране на Видинското царство.

³ Този град ще да е бил Оряхово, завладяно от османците като част от Търновското царство. Жителите му се разбунтували при приближаването на кръстоносния поход и отхвърлили османската власт.

⁴ Издателят на нюрнбергския ръкопис — В. Лангмантел — не е успял да установи в друг немски средновековен паметник двойното наименование на Никопол. То вероятно е въпрос за грешка.

⁵ Мирча Стари, войвода на Влахия (ум. 1418), участник в битката на Косово поле от 1389 и нанесъл поражение на Баязид при Ровине през 1394.

⁶ Османската спахийска бойна единица „санджак“, която означава именно знаме.

⁷ В Битката под Никопол е взел участие всъщност синът на дум Филип Бургундски — Жан де Невер (род. 1371), наричан Жан Безстрашни.

⁸ Баязид I Светкавицата (1389—1402).

⁹ Деспот Стефан Лазаревич (1389—1427), османски васал до поражението на Баязид I под Анкара (1402), а по-късно — васал на Сигизмунд.

¹⁰ Граф Херман II фон Цили.

¹¹ Бургграф Йохан III фон Нюрнберг.

¹² Жан Бусико, маршал на Франция.

¹³ Според някои автори унгарски палатин по това време е бил Миклаш Гарай, а според други — Дитрих Бешек.

¹⁴ Хърватско.

¹⁵ Навсякъде в текста вместо „египетски султан“ Шилтбергер е отбелязвал „кралят-султан“; очевидно, за да го разграничи от османския.

¹⁶ Под „царя на Вавилония“ трябва да разбираме илхана на Багдат.

¹⁷ Грешка у Шилтбергер: след 1393 Персия не съществува като държава, тъй като е завладяна от Тамерлан и поделена от него между отделни емири.

¹⁸ Под „Бяла Татария“ Шилтбергер вероятно разбира туркоманите от бейлика Аккоюнлу.

¹⁹ Тъй като Баязид I е управлявал само до 1402, Шилтбергер е могъл да бъде на негова служба не тринадесет, а едва шест години.

²⁰ Завладяването на Карамания от Баязид е протекло всъщност преди пленяването на Шилтбергер; тази глава от съчинението му явно е писана по други източници.

²¹ Става дума не за област, а за гр. Мерсиван, северозападно от Амасия.

²² Шилтбергер предава събитията около самозванството на Кади Бурханедин, под чието управление се намирали татарите в областите с център Сивас.

²³ Шилтбергер тук говори всъщност не за Шишман, а за син му Александър, приел исляма и името Искендер. Във връзка с длъжностите, които е заемал в османската държава, изворите не са единодушни. Според едни той е станал санджакбей не на Самсун, а на Сарухан, едва при наследника на Баязид I — Мехмед I. Допустимо е Искендер да е заемал и двете тези длъжности последователно с прекъсване по време на междуособиците между Баязидовите синове.

²⁴ Напълно произволно Шилтбергер назовава като „царе“ или „крале“ всевъзможни владетели, самозванци или просто управители на разни области.

²⁵ Източниците не са единодушни по датата на така подробно описания от Шилтбергер поход — датират го от 1392, 1395 или 1398. Ако авторът действително е взел участие в събитията, те трябва да са протекли след пленяването му, а именно след 1396 година.

26 Първият египетски султан от династията на черкезите (1882—1389 и 1390—1399).

27 Тук Шилтбергер говори за междуособиците, настъпил при възшествието на Ал Мелик Ал Наср абу Саадат Фарадж, предизвикани от неговия атабег Итмиш.

28 Тимур Ленк или Тамерлан, който през последните години на XIV и първите години на XV век завоювал Средна и Мала Азия.

29 И тук, както на много места в съчинението си, Шилтбергер съвсем произволно указва числата.

30 Тези събития датират всъщност от преди битката при Анкара в 1402 и пленяването на Шилтбергер от монголите.

31 С това Шилтбергер иска да каже, че султанът на Египет е бил халиф.

32 „hauptsat“ у Шилтбергер очевидно не означава само „столица“, а голям град изобщо, или пък център на област.

33 Илхана на Багдат, Ахмед бен Овеис.

34 Неясно.

35 Всъщност, само „Господарят Тимур дойде“.

36 По това време султан на Делхи е бил Махмуд II, с когото през 1414 завършва династията на Афганците.

37 Емирът Вели, владетел на Масандеран, няколко пъти опитвал да отхвърли зависимостта си от Тамерлан, докато най-после през 1384 монголите окончателно заели столицата му Астрабад. Не е ясно за кой от тези опити говори Шилтбергер.

38 Въпросната държава не се е наричала така. Исфахан всъщност бил столица на шаха Шеджа, който владеел части от Ирак и Персия.

39 Това не е точно. Шилтбергер е попаднал в плен у монголите през 1402 година, а Тамерлан е починал през 1405. Както видяхме, авторът описва и събития, разиграли се между 1387 и 1402. Следователно, той е пребивавал в монголски плен не шест, а три години.

40 Ядрото на държавата си, областта Чагатай със столица Самарканд Тамерлан наистина оставил на внука си Пир Мехмед, син на починалия още преди смъртта на баща си Джихангир.

⁴¹ Кара Юсуф, емир на Кара куюнлу, отначало бил установен в планините на Армения. След смъртта на Тамерлан той заел Вавилон и част от Азербайджан.

⁴² Всъщност въпросният Мърс (Коджа Мърс), брат на Кара Юсуф, бил пленен от Тамерлан. Не е известно как е умрял.

⁴³ Античната Хиркания.

⁴⁴ Гранична област между Азербайджан и Кюрдистан.

⁴⁵ Област, северно от Ширван.

⁴⁶ Град на Едил в Хорезм.

⁴⁷ Град на река Терек.

⁴⁸ Тук издателят на нюрнбергския ръкопис, В. Лангмантел, не е предал изписването на Шилтбергер, а — по негови думи — го е предоставил за нормализиране на Фр. Хумел. Въпреки това не е ясно доколко текстът отразява някакво местно татарско наречие или някакъв исторически етап в татарския език и доколко е просто объркан от транскрипцията на Шилтбергер, а също и от половинчатата нормализация на Хумел.

⁴⁹ Ханът на Кипчак.

⁵⁰ Или Едегу, Идегу — вожд на ногайските татари.

⁵¹ Уйгурите всъщност са били будисти.

⁵² Шадибег (1399—1407), хан на Кипчак или Велика Татария, или Златната орда.

⁵³ Тук Шилтбергер достатъчно отбелязва междуособиците, възникнали в Златната орда, след като хан Токтамъш изместил от престола чичо си Урус хан. Тъй като авторът твърди, че е заварил управлението на Шадибег, следователно е участвувал в тия междуособици поне от 1410 година до поне 1415—1416, когато за кратко се добрал до властта господарят му Чекра.

⁵⁴ Иоан V Палеолог (1425—1448).

⁵⁵ При описанието на Цариград отчетливо личи тенденцията у Шилтбергер към преувеличения.

⁵⁶ Херманщат е немско име на Сибиу, а Бурценланд се наричала на немски равнината около Кронщат, сега Брашов. Тук Шилтбергер го дава с вариант, близък до славянското му име.

⁵⁷ Отсам — погледнато от към Бавария, тоест северно от Дунава.

⁵⁸ Егейско море, или дори по-общо — Средиземно.

⁵⁹ Съвсем произволно с „Велика“ тук Шилтбергер означава азиатската част от държавата на османците.

⁶⁰ Тъй като в тази глава е дума за Велика Татария — тоест за Златната орда, очевидно е, че под „червени“ татари Шилтбергер разбира именно ония, които са принадлежали към тази формация.

⁶¹ Волжска България.

⁶² Лапгмантел допуска както Сути, така и Тат да са означавали Крим изобщо, наричан по същото време и Мала Татария. Не е изключено обаче Сути да бъде днешното Сочи.

⁶³ Манташ не е бил султан, а само привърженик на претендента за престола Хаджи (през 1393 г.).

⁶⁴ Не е ясно дали Шилтбергер има предвид султан Шейх Ал-Махмуди (1412—1421) или претендента Аз-Захири.

⁶⁵ Това е всъщност титла на ред египетски султани. Според Лапгмантел, в случая се касае за Бурсбай (1422—1438).

⁶⁶ Средновековното западно название на Етиопия.

⁶⁷ Става дума за голямата болница на Йоанитския рицарски орден, основан през XII век.

⁶⁸ *Alomum Zingiber*, корен, служещ за подправка.

⁶⁹ Шилтбергер се позовава на събития по превземането на Александрия от краля на Кипър Пиер де Лузиния през 1365 година, при което той имал поддръжката на генуезци, венецианци и родосци, живеещи в Александрия предимно като търговци.

⁷⁰ Шиитите, които приемат халифа Али за основоположник на своето изповедание.

⁷¹ Молла Хасан, основоположник на сектата на асасините.

⁷² Лапгмантел допуска, че тук Шилтбергер говори за будистите.

⁷³ Зороастрийците.

⁷⁴ Не е ясно каква дума е имал предвид Шилтбергер.

⁷⁵ Всъщност: „Няма бог освен аллах и Мохамед е негов пророк.“

⁷⁶ Всъщност: „Бог е един, Месия му е слуга, Мария му е слугиня, Мохамед е пророк.“

⁷⁷ Вероятно Болград.

⁷⁸ Неустановена крепост между Болград и Сучава.

⁷⁹ Тук следва да разбираме не Малорусия, а Галиция.

ПЪТЕПИС
Ханс Шилтбергер

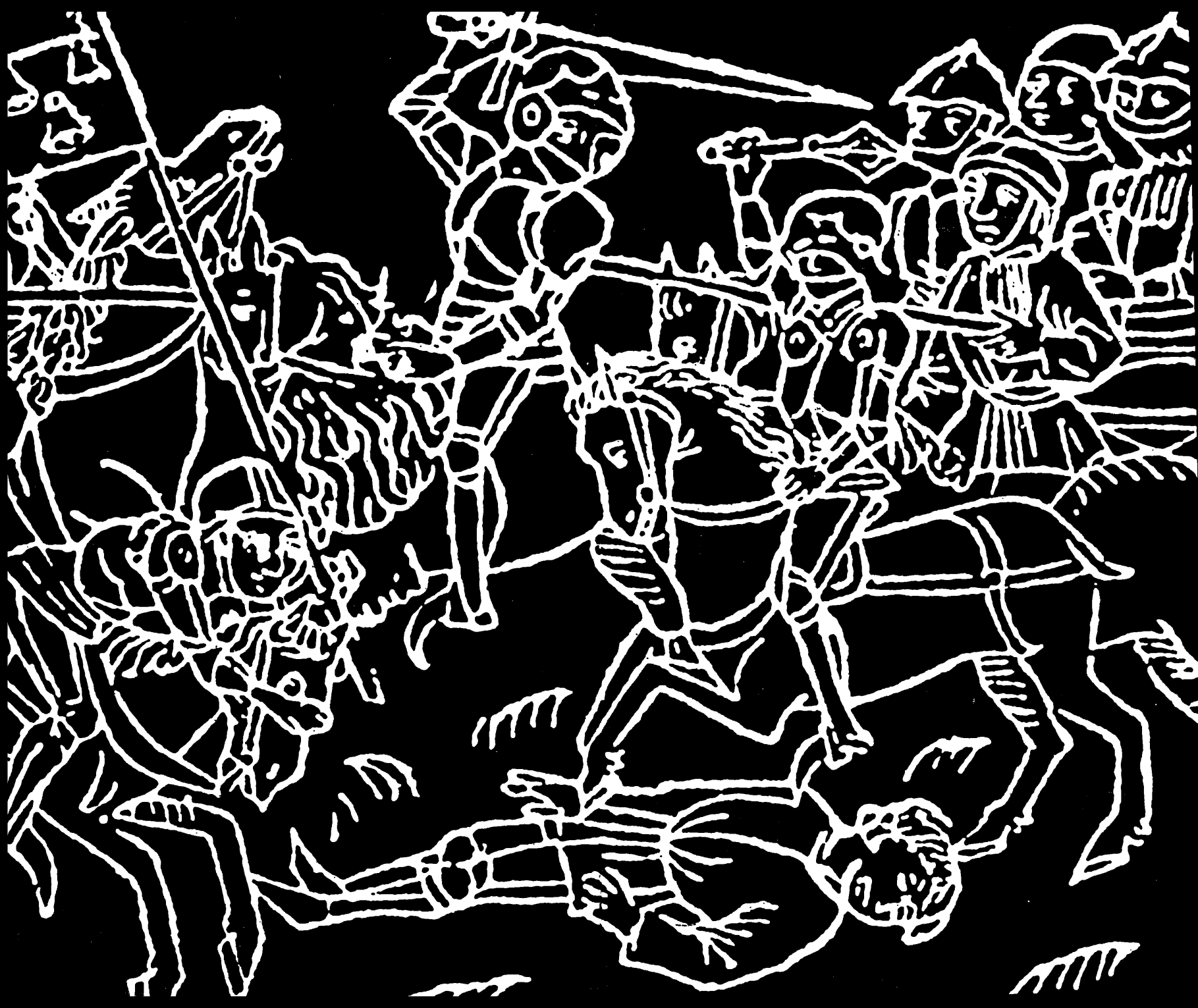
„ * * *

Преводач Марня Киселинчева
Редактор Вера Мутафчиева
Редактор на издателството Есто Везенков
Художник Божидар Икономов
Худ. редактор Л. Диманов
Технич. редактор Н. Панайотов
Коректор А. Василева

* * *

Дадена за набор на 3. V. 1971 г.
Излязла от печат на 29. X. 1971 г.
Печатни коли 10,25
Литературна група II
Тематичен № 1041
Подписана за печат на 9. X. 1971 г.
Формат 1/32 от 84/108
Издателски коли 7,89
Тираж 20 100
Поръчка № 773
Цена 0,85 лв.

Издателство на Отечествения фронт — бул. „Дондуков“ № 32
Печатница на Отечествения фронт — ул. „Бенковски“ № 14

Цена 0,94 руб.

mentur